

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.revista-ateneu.ro
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 658

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • anul 61 (serie nouă) • iunie 2024 • 5,00 lei •

• Silvia Tiperciuc – Coloanele Mănăstirii Sâmbăta de Sus

Adrian JICU

Un roman
solid: *Valentina*

pagina 2

Carmen MIHALACHE

Teatrul văzut
ca diplomație
în acțiune

pagina 12

Interviu cu Adrian
ALUI GHEORGHE:

„Omenirea
trece printr-un
periculos
proces de
analfabetizare“

paginile 14-15

• Ilustrația ediției:
Silvia Tiperciuc, din expoziția
deschisă la Muzeul de Artă
din Bacău

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• **Adriana ENACHE, Darius OPREA** – Un regal cultural – din nou la Onești (p. 2) • **Marius MANTA** – Ioan Burlacu, spectacolul arhetipurilor (p. 4) • **Violeta SAVU** – Pictură sensibilă, lucidă și puternică (p. 4) • **Ioan DĂNILĂ** – Româna spiritualității (p. 5) • **Ion FERCU** – *Vitrăliu* – 60 de aventuri seducătoare (p. 6) • **Marius MANTA** – *Madrigal*, istorie și revelație (p. 7) • **Ștefan RADU** – Tușiera democrației (p. 8) • Poezii de **Adrian ALUI GHEORGHE** și **Carmen SECERE** (pp. 8-9) • **Ozana KALMUSKI-ZAREA** – Requiem pentru o gărgăriță (p. 9) • **Ioan DĂNILĂ** – „Memoria locurilor – Onești, Borzești, Bogdana“ (p. 10) • **Gheorghe IORGA** – II. Teoria literară. Funcționarea axiologică a discursului teoretic (2) (p. 11) • **Mircea MOȚ** – Jocul cu poezia (p. 11) • **Carmen MIHALACHE** – „Urât mai trăiți, domnilor!“ (p. 13) • **Leo BUTNARU** – Ultimatum cu menghine (p. 15) • **Constantin GHERASIM** – *Lascar Luția* – un erou anonim înviat din istoria uitării (p. 16) • **Daniel-Ștefan POCOVNICU** – Duet cu grădina de păsări cântătoare (p. 17) • **Marian Sorin RĂDULESCU** – Farmecul discret al modestiei asumate (p. 17) • **Vasile SPIRIDON** – Nu numai timpul (II) (p. 18) • **Liviu FRANGA** – Fulgurații și irizări (2) (p. 18) • **Constantin CĂLIN** – Între breviar și jurnal (6) (p. 19) • **Ionel SAVITESCU** – Biblioteca lui Stalin (p. 20) • **Cornel Simion GALBEN** – Personalități băcăuane: *Valentin Rădulescu* (p. 21) • **Ion FERCU** – Cel căruia îi este rușine atunci când zarul cade în favoarea sa (p. 22) • **Iulian CĂTĂLUI** – Un jurnal teribil din anul Revoluției (p. 23) • **Marius MANTA** – *Brandy Barasch* – În căutarea timpului trecut (p. 23) • Poezii de **Dorothy YAMAMOTO** și **Wendy FRENCH**, în traducerea **Ralucăi SĂLCIANU** și a lui **Cosmin-Ionuț PETRIEA** •

Fragmentarium

PARFUM DE EPOCĂ. Pentru urbea lui Alecsandri și Bacovia, este adus de Mihai Ceucă, printr-o amplă expoziție de ilustrații, la 125 de ani de la tipărirea primei vederi pe aceste locuri.

RECUNOAȘTERE. Ateneului Român (azi, sediul Filarmonicii „George Enescu”) i s-a acordat *Marca patrimoniului european*, ca sălaş al culturii de calitate pe continent.

CE-AI MAI CITIT? Dialogul Oanei Lazăr cu Ovidiu Simonca, la TVR 3/Iași, a atins și problema importanței documentului în emiterea unei judecăți de către orice istoric. Ioan Caproșu, de pildă, nu admitea absența referirii la document, fapt ce amintește de mărturia de mitrică privitoare la nașterea lui Vasile Alecsandri la 14 iunie 1818.

DE ZIUA TA, COPILE DRAG! Școala Populară de Arte și Meserii „Ion Ghelu-Destelnica”, în colaborare cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău, a organizat un spectacol dedicat Zilei Internaționale a Copilului. Au fost prezenți elevi și profesori de la clasele de pictură, grafică, sculptură, design vestimentar, cusut-țesut, ceramică, iconografie, care au etalat lucrări împreună cu colegii lor de la clasele externe din Bacău, Letea Veche și Luncani, sub genericul „Maeștri și discipoli”.

RECUNOAȘTERI. Ștefan Olteanu, ziarist și teoretician al jurnalismului, a primit titlul de *Cetățean de onoare al municipiului Bacău*, iar lui Dumitru Ichim i s-a acordat Ordinul Cultural *Crucea Sfântului Andrei* de către Înaltpreasfințitul părinte Andrei, arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, la 80 de ani de viață ai scriitorului.

TITLURI MEMORABILE... „Am vrut să fiu scriitor, nu scriitoare” (Gabriela Adameșteanu, în „Vatra”); „Școala fără Nicolae Manolescu” (Alexandra-Florina Mănescu, în „România literară”) e ca și orfană.

DE DOUĂ ORI 70. „De câte ori am prilejul, îmi teleportez «bănuții mei de lacrimi» prin suneri de secol trecut, în Bucureștii anilor ‘70” (Dan Sandu, în „Antares”).

EVALUARE DREAPTĂ. „Odată cu Dan Cristea dispărea un mod de a așeza cartea nouă de poezie, proză, eseu într-un raft potrivit valorii ei adevărate” (Vasile Dan, în „Luceafărul de dimineață”).

CALENDAR. Mirceștiul a organizat „Zilele Vasile Alecsandri” (15-16 iunie), la o zi după data nașterii scriitorului, iar Universitatea „George Bacovia”, un moment comemorativ „Mihai Eminescu” în ziua înveșnicirii sale – 15 iunie.

IN MEMORIAM. Ioan-Viorel Rați, prof. univ. dr. ing., artizanul „merelor de aur”; Constantin Cojocar, actorul preamărit al lui Ion Coman, directorul eficient de la începuturile Teatrului Tineretului din Piatra-Neamț

AI. IOANID

Un regal cultural – din nou la Onești

Zilele Culturii Călinesciene, ediția a LII-a, organizate pe 14-15 iunie 2024, cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la nașterea lui G. Călinescu (19 iunie 1899), au făcut ca viața culturală a Oneștiului să fie reîmprospătată. Conceput ca o ștafetă a cărților, debutul evenimentului, consumat vineri dimineață la Colegiul Național „Dimitrie Cantemir” din Onești, a reprezentat șansa participanților de a-i asculta pe Florina Pîrjol, Adrian Jicu, Șerban Axinte, Gabriela Gîrmecea, Emilia Boghiu vorbind despre cărți publicate recent: *Iorgu*, de Adrian Jicu, *Păpădia electrică și Scărșnetul dinților*, de Șerban Axinte, *Sisteme de fixare și prindere și Cronica Akasha*, de Ștefania Mihalache, *Petre Ispirescu*, de Gabriela Gîrmecea și *Trandafir D. Djuvara, un român în prim-planul instituțiilor internaționale*, de Mihail Dumache. Pe lângă acestea, au fost prezentate reviste de cultură din județ. Prezentările au fost susținute de Carmen Mihalache și Ștefan Radu, pentru prestigioasa revistă *Ateneu*, de Mădălina Miron, pentru *Foaia de cultură* Luminile locului și de elevul Darius Oprea, pentru revista liceenilor de la Colegiul Național „Dimitrie Cantemir”, *Divanul*.

Al doilea act al zilei de vineri s-a derulat la Biblioteca Municipală „Radu Rosetti”, fiind deschiderea oficială. Au participat primarul Adrian Jilcu, precum și prof. univ. dr. Lucian Chișu – directorul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române, dr. Ionel Opreșan – fost cercetător științific (inclusiv sub conducerea lui G. Călinescu), director general al Grupului Editorial Saeculum, conf. univ. dr. Ioan Dănilă, de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, Dumitru Brăneanu – președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România. Au fost prezenți critici literari și scriitori de prestigiu: Șerban Axinte, Ștefania Mihalache, Adrian Jicu, Sorina Rîndașu, Florina Pîrjol. Printre invitați s-au mai numărat: conf. univ. dr. Iuliana Barna din Galați, Angelica-Helena Marinescu, cercetător științific la Institutul de Sociologie din București, Ion Vaciu – președinte la I Digital Transformation Council, fondator al revistei *Comunicații mobile*.

Scena a doua a fost ocupată de vernisajul expoziției de sculptură „In memoriam Vlad Ciobanu”, ai cărei curatori au fost Ion și Alexandru Ciobanu și despre care au vorbit prof. dr. Emilia Boghiu, sculptorul Ion Ciobanu și prof. Gabriel Fornica-Livada. Vernisajul a fost urmat de un concert cameral de vioară și pian, susținut de Raluca Dobre și Edit Arva, din Iași.

• Poetul C. Th. Ciobanu, alături de Emilia Boghiu

Reuniunea a fost deschisă cu salutul primarului Adrian Jilcu. Au urmat alocuțiuni rostite de prof. dr. Emilia Boghiu, președinta Fundației Naționale „G. Călinescu”, și de Ionuț Tenie, directorul Bibliotecii Municipale „Radu Rosetti”. Tot la deschidere, prof. dr. Bogdan Romandaș, vicepreședinte al Fundației, a făcut un interesant și documentat istoric al colocviilor „Zilele culturii călinesciene”, manifestări care au debutat în 1969 și care au adus în Onești aproape toată floarea literaturii române, în jumătate de secol în care s-au derulat. De altfel, un moment deosebit de emoționant a fost cel în care s-a acordat „Premiul de excelență pentru întreaga carieră” poetului, profesorului și promotorului cultural C. Th. Ciobanu, distincție înmănată de primarul Oneștiului, în timp ce publicul s-a ridicat în picioare, ca semn de prețuire și respect. În acest scop, secretarul general al Fundației Naționale „G. Călinescu”, prof. Gabriel Fornica-Livada, a rostit o *Laudatio* pentru cel premiat. Partea cea mai consistentă din punctul de vedere al ideilor au constituit-o comunicările susținute de prof. univ. dr. Nicolae Mecu, prof. univ. dr. Lucian Chișu, conf. univ. dr. Ioan Dănilă și dr. Ionel Opreșan.

Scena a doua a fost ocupată de vernisajul expoziției de sculptură „In memoriam Vlad Ciobanu”, ai cărei curatori au fost Ion și Alexandru Ciobanu și despre care au vorbit prof. dr. Emilia Boghiu, sculptorul Ion Ciobanu și prof. Gabriel Fornica-Livada. Vernisajul a fost urmat de un concert cameral de vioară și pian, susținut de Raluca Dobre și Edit Arva, din Iași.

Al treilea act – sâmbătă, 15 iunie – a avut la rândul său trei scene: o dezbatere pe tema „Călinescu recitit”, moderată de prof. univ. dr. Lucian Chișu, recitalul „Poetul în cetate” și o inedită „Provocare a versurilor”, dedicată celor 135 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu. Protagonistii, nume prestigioase, s-au așezat pe scaunele din fața scenei, în semicercul pe care îl închide publicul, ca nu cumva noi, cei din sală, să uităm că această zi nu este despre ei sau noi, ci despre însuși „ethosul călinescian”, cum spunea Mircea Martin. A intrat în dialog criticul literar Șerban Axinte, menționând „blamata critică impresionistă din zilele noastre” și concluzionând cu fermitate: „Prefer să rămân călinescian!” Adrian Jicu, profesor, critic literar și prozator, și-a exprimat îndoiala că „G. Călinescu sau orice alt critic mai este pentru elevi o miză”, în urma unei comparații între tânără generație și cea „cu alte deprinderi” intelectuale. Au intervenit în discuție Ștefania Mihalache, Florina Pîrjol, Sorina Rîndașu și Iuliana Barna, cea din urmă cu interesante precizări privind poezia lui G. Călinescu. În paralel, Ion Vaciu a provocat publicul să acceseze site-ul bibliotecii și să stea de vorbă cu robotul.

Prin evocarea personalității lui Dumitru Irimia, cunoscut eminescolog, de la a cărui dispariție se împlinesc 15 ani, doamna Emilia Boghiu a făcut trecerea spre „Poetul în cetate”. Au citit din opera lor Șerban Axinte, Adrian Ierulescu, Ștefania Mihalache, Sorina Rîndașu, precum și Constanța Caităr, Cornel Galben, Doina Ionescu, Cristina Iscru, Ion Moraru, Celestina Mitroiu, Ștefania Pușcalău și Andrei Spoială. Spre încântarea tuturor, din galeria autorilor nu a lipsit poetul C. Th. Ciobanu. Odată cu încheierea evenimentului, ritmul s-a schimbat, deoarece împlinirea a 135 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, chiar pe 15 iunie, a fost marcată printr-o provocare a publicului de a recita versuri ale „poetului nepereche”, cum îl numea G. Călinescu.

Privit în ansamblu, evenimentul cultural de la Onești a fost un succes și un prilej de a demonstra că – vorba lui Andrei Pleșu – pe aceste meleaguri, încă „se poate trăi frumos”.

Adriana ENACHE, Darius OPREA

(elevi ai Colegiului Național „Dimitrie Cantemir” Onești)

d'ale lui Ciosu

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU, Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

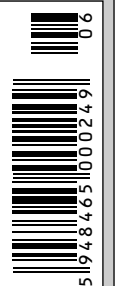
• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Un roman solid: *Valentina*

Intimidant prin dimensiuni, *Valentina* (Polirom, 2023) este, de fapt, un roman prietenos, o cronică de familie așezată, care spune, în peste 500 de pagini, povestea Oteștilor, urmărită pe parcursul mai multor generații, cu ramificații multiple, care vizează mutațiile produse de la începutul veacului XX și până astăzi. O surpriză, dacă ne gândim la faptul că este vorba despre debutul în ficțiune al Angelei Martin, dar, pe de altă parte, o confirmare, dacă ținem cont de remarcabila sa activitate de eseist și traducător.

Din firul epic principal, centrat pe istoria cuplului Laurian Grozescu – Valentina Otescu, se desfac alte și alte povești, plasate nu doar în Aradul post-belic, ci și în localitățile din jur, în Cluj, București sau în Viena. Avem, așadar, un roman-armonică, deschis spre numeroase spații culturale, sociale, politice și, în ultimă instanță, mentalitate, surprinzând diversitatea etnică și lingvistică a unei lumi ale cărei rădăcini coboară cu secole în urmă, revendicându-se din ceea ce se cheamă Mitteleuropa periferiilor, cu tot ceea ce presupune ea, de la rigoarea civilizației imperiale la savoarea diversității. Aparent disparate, palierele cărții se suprapun spre final, în capitolul „File de jurnal”, unde Angela Martin devoalează artificioz narativ care stă la temelia romanului. Este vorba despre o clădire de patrimoniu din centrul Aradului, achiziționată de avocatul Molnar, care, cu prilejul lucrărilor de restaurare, intră în posesia unor documente pe care le trimite la Viena, fostului proprietar, Cezar Grozescu. Oracolul Valentinei Otescu, dicționarul întocmit de Cezar, în copilărie, și corespondența lor ulterioară constituie materia epică a cărții, autoarea reconstituind, pe baza acestor documente, imaginea unei lumi apuse, ale cărei reverberații nu s-au stins. E felul autoarei de a ne spune că asemenea clădiri nu sunt doar simple urme ale trecutului, ci purtătoare ale unor mesaje ascunse, ale unor povești care merită știute, fiindcă între zidurile lor s-au consumat drame familiale și povești de dragoste care fac parte integrantă din identitatea unor comunități și a unor locuri. Ceea ce face din *Valentina* nu doar un roman de reconstituire istorică, ci și un manifest pentru cunoașterea istoriei, văzută atât la scară mare, prin evenimentele descrise, cât și la firul ierbii, prin urmărirea câtorva destine semnificative pentru transformările prin care a trecut Banatul în câteva decenii.

Romanul demarează greoi, însă te prinde, treptat, exercitând un efect hipnotic asupra cititorului. Forța sa de seducție vine, în primul rând, din limbaj. Un limbaj arhaizant, cu numeroase regionalisme, specifice lumii bănățene, pe care Angela Martin le instrumentalizează cu mână sigură, de prozator exersat, perfect conștient de mijloacele și de posibilitățile sale. Prin curgerea naturală și prin senzația de viață auten-

tică, *Valentina* poate fi citit și ca poem al înstrăinării și al regăsirii. Un poem epic, de o măreție liniștită, care vorbește despre trecut și prezent, despre oameni și despre micile lor drame, despre iluzii și deziluzii. Cu o putere de convingere cu adevărat remarcabilă, care lasă a se întrevădea un filon caracteristic acestui areal: Ioan Slavici-Liviu Rebreanu-Sorin Titel-Adriana Babeți. Un poem care reconstituie, meticolos, atmosfera târgurilor și a satelor din zona Aradului, surprinzând transformările care se produc după Al Doilea Război Mondial și modul cum afectează ele relațiile interumane. Așa se explică ușoara nostalgie care învăluie textul, în care putem vedea un elogi și o elegie a unei lumi apuse, ale cărei reminiscențe supraviețuiesc la cei în vârstă, obișnuiți cu un mod de viață pe care comunismul îl mutilează nemilos, strivindu-i pe indivizi, cărora caută să le anihileze identitatea. Angela Martin se raportează empatic la acest trecut, căutând să înțeleagă, nu să condamne și, astfel, să salveze de la uitare frânturi ale unei umanități de care o leagă fire nevăzute, însă ușor intuibile. Marele avantaj al cărții este că relatarea nu se face vindicativ, ci revendicativ, recuperator, pe un ton echilibrat, capabil să surprindă tensiunea unei epoci controversate și ideologizate excesiv. Nici urmă de ostentație în discursul său, nici urmă de prețiozitate. Totul vine parcă de la sine, într-o înălțare firească, rară în proza românească a ultimilor ani.

Dintr-un alt unghi, *Valentina* este un bildungsroman, urmărind devenirea lui Cezar, care copilărește în Aradul comunist, într-un mediu fertil, în ciuda noului regim, având șansa de a studia Medicina la Viena, unde hotărăște să rămână, spre bucuria îngrijorată a familiei, prinsă între teama de eventuale represalii din partea autorităților și mândria că tânărul va putea duce o viață normală, într-o țară liberă. Prin ochii lui Cezar, Angela Martin vorbește despre o altă lume, atingând problema libertății, cu tot ceea ce presupune existența unui tânăr român ajuns în capitala vechiului imperiu, unde trebuie să înfrunte prejudecățile și aroganța austrieților, care îl privesc cu mefiență. Va reuși, finalmente, ilustrând teza din subtext, potrivit căreia rădăcinile românești contează în acest proces de maturizare prin care trece personajul, urmărit în evoluția de la copil la adult și mutat dintr-un spațiu opresiv într-un spațiu care, dincolo de anumite piedici, permite oricui afirmarea profesională și personală.

Valentina nu este doar o cronică de familie a Oteștilor, ci și un catalog al diversității, zăbovind asupra unor destine care ilustrează diversitatea acestei lumi, în care trăiesc, înfruntând o istorie nemiloasă, români, maghiari, șvabi, cehi, evrei sau romi. Baronul Francis Neuman, doamna Herschel, tovarășul Pavlenko, tovarășa Dogotariov, nenea Ușakov sunt doar câțiva dintre cei care populează acest spațiu unde coabitează etnii diferite, încercând să-și armonizeze existențele. Un caz simptomatic este Benő Ion, colegul de școală pe care Cezar îl întâlnește în trenul spre Viena și care trăiește o dilemă identitară: „Nu auzise nimeni pe-acolo prin secuime – pentru că am fost și în satele din jur – de vreun copil născut și dat în creștere la stat. Și nici de vreo familie cu numele de Benő care să-și fi abandonat copilul. Funcționara de la Starea Civilă din Cristuru Secuiesc mi-a șoptit să mă las păgubaș, că e posibil ca numele de familie să fi fost inventat. Iar acum sunt în situația că de fapt nu știu ce sunt: ungur sau român? Până la urmă mi-e totuna: că-s ungur care nu știe ungurește ori că-s român cu nume unguresc. Tot copilul nimănui sunt”. Lipsit de rădăcini, mutat din orfelinat în orfelinat (Cristuru, Arad, Carei), el refuză să se ceară azil în Austria, preferând să se întoarcă în țară, unde își găsește un rost în neurochirurgia pe care o practică pentru a se vindeca de

acest trecut sumbru, dominat de sărăcie și de violență. Spre surprinderea lui Cezar, el nu crede în posibilitatea unei evadări, explicându-i că, pentru un orfan, nu există posibilitatea unei libertăți reale, indiferent unde ar fugi. Cum nu există nici posibilitatea de a fi fericit, câtă vreme relația pe care a avut-o cu Rujița (iubita pe care Cezar o abandonase din cauza prejudecăților societății) nu a funcționat. Iar dacă tinerii încearcă să se adapteze vremurilor și să-și facă un rost în viață, bătrânii se arată reticenti față de mecanismele brutale utilizate de noul regim (confiscarea averilor, colectivizare, presiunile de tot felul, suspiciunile care plasează asupra oricui etc.). Mai ales la țară, ei continuă să trăiască în virtutea unor legi nescrise, ale bunului-simț și ale curiozității, muncind din zori și până noaptea, așa cum au fost învățați de mici. Sunt pagini memorabile care vorbesc despre această încăpățănare care echivalează cu o împotrivire surdă. „O veritabilă anatomie a supraviețuirii”, cum scrie Carmen Mușat pe coperta finală a cărții, insistând asupra capacității romanului de a salva imaginea unei epoci, așa cum a fost și nu cum ne-o livrează istoria oficială, adesea lacunară sau tendențioasă. Un exemplu în acest sens este Tata Mare din Sănnicolau, care moare îngrijindu-și caii pe care a fost obligat să-i predea la Colectiv. E o scenă emoționantă prin însăși povestea pe care o spune, cu un firesc demn de marea proză: „Așa că Tata Mare se făcu grăjdar: își sufleca mâinile și punea mâna pe furcă dis-de-dimineață să arunce gunoiul, curăța grajdurile, le da fân cailor, căra gălețile de apă, să le umple vâlaiele ca să îi adape când se întorceau seara de la câmp sau de la alte munci. Și nu rânea doar grajdurile cailor, ci și pe cele ale vitelor, la fel de numeroase. Venea seara acasă mort de oboseală – avea și el totuși optzeci și patru de ani! Dar mai dădu o nenorocire peste el: într-o zi, apropiindu-se prea mult de iesle să-i arunce o furcă de fân, un taur furios îl trânti la pământ și îl călcă în picioare. [...] Aproape o lună bătrânul suferi dureri crâncene, încât nu se putuse întoarce nici măcar de pe o parte pe alta, în pat. Era din cap până-n picioare numai vânăta ce începuseră să-și schimbe culoarea: cele mai multe băteau în stacojii. Făcu tensiune oscilantă, de mai multe ori atacuri de panică și, într-o duminică noaptea, muri de infarct. Mama Mare îi făcu semnul crucii și îl sărută pe frunte, îi trecu mâna peste pleoape, îi împreună mâinile pe piept și îi puse între degete o lumânare aprinsă. Nu stătu să plângă. Dădu fuga până la Măria: – Haida, Mărie, scoală, că s-o dus Strain a' meu!” Sunt numeroase asemenea pagini, care surprind, într-un limbaj autentic, drama unor oameni care traversează o istorie apăsătoare, căreia încearcă să-i supraviețuiască. În fond, acesta este mesajul ultim al cărții: trebuie să privim cu atenție și cu încredere la ceea ce s-a întâmplat cu cei care au trăit altădată pentru a înțelege și, mai ales, pentru a nu repeta greșelile trecutului.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Un text simbolic pentru epoca noastră

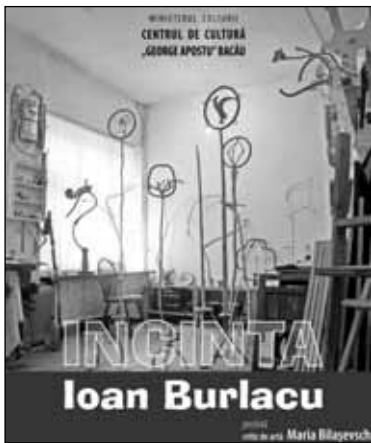
Reproduc, din „Viața Românească” nr.6/2024, un pasaj din cronică de Nicolae Prelipceanu la spectacolul lui Thomas Ostermeier de la Naționalul bucureștean cu o celebră piesă de Henrik Ibsen. Mi se par întotdeauna interesante, judicioase observațiile domniei-sale de la rubrica „Spectator”, pe care o urmăresc cu plăcere: „N-aș putea cita multe texte dramatice, inclusiv clasice, care să aibă ca una dintre motivații distrugerea unui manuscris declarat genial de însuși concurentul autorului său; *Hedda Gabler* mi se pare un text sim-

bolic pentru epoca noastră și din acest punct de vedere. Cât despre tragedie, asta se poate constata din felul cum este ea tratată de regizorul Thomas Ostermeier într-un spectacol admirabil, de la care am ieșit impresionat până a pretinde că am asistat la o capodoperă dramatică. Ceea ce nu poate fi omis totuși este faptul că regizorul german a știut să-i aleagă pe unii dintre cei mai buni actori ai Naționalului de la București. Iar aceștia, la rândul lor, au dat tot ce puteau sub bagheta unui regizor, și el, dintre cei mai străluciți ai scenelor europene de azi. A nu se uita echipa (invizibilă) cu care Thomas Ostermeier s-a angajat la crearea acestei capodopere scenice”.

Ce bucurie să vezi astfel de spectacole, despre care să poți afirma că sunt capodopere! (C.M.)

Marius MANTA

Ioan Burlacu, spectacolul arhetipurilor

Începând de marți, 11 iunie 2024, Centrul de Cultură „George Apostu” găzduiește expoziția „Incinta”, a artistului plastic Ioan Burlacu; în întregul ei, manifestarea a echivalat cu o nouă provocare, aducând în fața publicului o suită de obiecte, instalații, lucrări grafice etc. care, toate, laolaltă, mărturisesc un crez, un mod de viață, o asumare deplină a condiției creatorului aflat, cumva paradoxal, la el acasă, cât și într-o continuă preumblare de-a lungul și de-a latul, într-o lume (re)generată de arhetipuri. Avem de-a face într-adevăr cu o expoziție-eveniment, chiar dacă o parte a lucrărilor au mai fost invitate la „întâlnirea cu publicul” (de exemplu, mă gândesc la expoziția „Des Veliri” de la Galeria „Dana”, Iași). „Incinta” e o demonstrație unitară despre forța de creație și evantaiul larg al mijloacelor de expresie. Ioan Burlacu face parte din rara stirpe a celor care știu să dăruiască miracolul creat, adunând la o așază spirituală întreaga fire. În ultimul timp mai ales, această disponibilitate de a reconfigura volumetrii, de a încerca forme noi, de a prelungi existența evadând din convențional i-au adus cuvinte de laudă și i-au așezat în linia orizontului noi

sensuri. Spațiul amprentat de Ioan Burlacu e cel al începuturilor și nu numai, un spațiu poate nu neapărat edenic, dar care mai adăpostește ceva din temeiurile Creației. Simbolic, totemic, formele știute devin și mai inteligibile în virtutea unor metamorfoze ce în mod spectaculos duc povestea mai departe. Aflăte între experiment și certitudine, exponatele sunt elementele ce interconectează viziuni luxuriante. Nu ai cum să nu te bucuri de seria „carelor de luptă”, de scarabeul solar, de șarpe ori de săritor, de alte și alte apariții care semnaleză un plan secund, alternativa, disponibilitatea de a re-imagina știutul, forța cuvântului-imagină. Din toate acestea înțelegi că nu degeaba Ioan Burlacu este nu doar un iubitor de poezie, ci un poet în adevăratul sens: undeva cu câțiva ani în urmă, mai bine zis cu prilejul apariției volumului său de versuri, ajungeam la certitudinea că în cazul lui Ioan Burlacu poezia însăși devine drum extatic, o forță incluzivă care topește însemnele cotidianului și acaparează ființa: „Resfir paginile astea cu tot ce există / filă cu filă și literă / încerc să mă caut ca și cum nu aș fi implicat / resfir întâmplările care există cu mine / desprăfuiesc cu pământul luminii / vreau să le văd de-a doua oară / mângâindu-le

blickul // mă dezbrac / mă desatur / de unele mă dezic acum / sunt doar un om...” („ca și cum”). Toate aceste reconstrucții, aceste „des veliri”, toate aceste minunății care îi îmbracă lumea dezvoltă o lumină aparte cu forța de a-i completa discursul.

„Incinta” e mai apoi și posibilitatea de a vedea suprapuse mai multe layere ale aceleiași biografii artistice chiar dacă, deja am lăsat să se înțeleagă, artistul se află dincolo de timp într-o continuă devenire, atitudine ce vine în principal din curiozitatea-i nedisimulată. Mi-aduc aminte de un interviu mai vechi, în granițele căruia îmi declara: „La peisaj programul a constat doar în culoare, lumină, mai târziu într-o serie de epurări și abstractizări, la grafică lucrăm cu diversitate mai mare de tehnici mixte. Dar peisaj lucrăm doar sub imperiul impresiei și naturii, nu

puteam interveni; de regulă, în atelier era altceva; îmi lipseau aerul, lumina schimbătoare, căutarea motivului... aerosolii de plein-air, monșeri! Și apoi, activam într-un grup, unde peisajul devenise ușor defazat. După simpozionul ceh și vizitele în muzee importante, m-am simțit atras tot mai mult de pictură peste imagini printate, colaj și apoi decolaj. Aici, programul a constat în experiment și folosirea de noi materiale adecvate suportului (mult pastel, baif, tușuri, culori de apă), pentru obținerea unei expresii noi, cu o mai mare prezență a subconștientului, a gestului rapid, a materialelor simple, uneori prefabricate. Compoziția, portretul, nudul au luat treptat locul peisajului, care apărea doar în interpretări, iar cele două dimensiuni se adânceau prin intermediul colajelor și mai ales al decolajelor, apoi cu prezența

unor cutii ca suport tridimensional. A venit Parisul cu experiențe artistice noi, vizite la artiști, mari muzee, artă stradală, la înalte standarde. A urmat o intensă activitate de atelier și trecerea tot mai accentuată spre obiect și a treia dimensiune. Această zonă a obiectului a venit mai târziu și asta pentru că aveam ceva de arătat aici”. Nu știu dacă am intrat cu totul în zodia ready-made sau a artei upcycling, însă ceea ce știu cu siguranță e faptul că Ioan Burlacu e, așa cum îl vede și Dragoș Burlacu, un artist ce „pendulează în jurul naturii și al simbolurilor universale, reciclând forme, texturi oarecum familiare”.

Coloanele – chiar miniaturale, aeroterma de nori, lasourile destinate norilor și visului, mușcătorul de colț, sfirile timpului, gheișă, ceramibotul (o, cât îmi e de drag – mă trimite cu gândul către lumea lui Stanislaw Lem), vechiul pian, zeul urban – și multe, multe altele sunt adevărurile și crezul artei lui Ioan Burlacu, un adevăr ce „constă în identitatea asumată a întregului ce devine ecran – oglindă a artistului, ce nu inventariază o realitate curentă, cu un flux metaforic al existenței, al fragilității, încapsulat în reacții, atitudini, gânduri ce modelează fiecărui privitor înțelegerea propriului său microcosmos raportat la însemnele ce îl înconjoară” (Maria Bileșevschi).

„Incinta” lui Ioan Burlacu e după o rețetă probabil organic însușită adevărată bibliotecă a trăirilor, intertext și metatext, difuzie a unei stări de grație pe care omul o poate străvedea dincolo de mode și teoretizări inutile.

„Tipul de scenografie al Silviei Tipericiuc ține de o naturalitate îndelung exersată și exprimată printr-un firesc al uimirii. Pentru ea spectacolul naturii este întotdeauna vast, chiar dacă pictează un grup de copaci sau integral o pădure vastă, frontonul unui conac neoclasic sau strălucirea melancolică, eminesciană, a lunii. Pânze translucide de aer fac ca ansamblul să dobândească aerul unui vag mister ce se cere devoalat doar cu ochii imaginației” – spunea criticul de artă Valentin Ciucă în 2009, într-un eseu amplu intitulat „Prin grădinile Silviei Tipericiuc”. Analiza criticului își păstrează valabilitatea și fragmentul decupat ar fi stat bine ca motto la cea mai recentă expoziție personală de pictură a artistei, deschisă pe 18 mai, la Muzeul de Artă Bacău, în cadrul manifestării „Noaptea muzeelor”.

De data aceasta, artista a ilustrat în peisajele sale nu doar grădini scăldate în splendoare, ci și imagini din călătoriile făcute, înscrise profund în harta memoriei sale afective: orașul italian Florența, biserica San Giovanni degli Eremiti (aflată în cartierul antic Albergaria din orașul sicilian Palermo), Mănăstirea Sâmbăta de Sus, o bisericuță veche din lemn din localitatea Pârteștii de Sus (județul Suceava), cartierul Bucium din Iași, stațiunea montană Vatra Dornei, Mănăstirea

Pictură sensibilă, lucidă și puternică

Hâncu din Republica Moldova, muntele Ceahlău. Impresionante sunt și portretele și autoportretele, cu linii simple, dar tari, precise, cu expresivități ce devoalează tipologii. Privindu-i, m-am simțit privită și aș fi fost curioasă să-i întâlnesc pe *Oana, Laurențiu, Soția pictorului Ion Neagoe* și, în mod deosebit, pe mama artistei, ai cărei ochi adânci scrutează înălțimi. Autoportretele sunt din etape diferite – seria poate fi receptată ca un experiment despre trecerea timpului.

Paleta de culori a Silviei Tipericiuc este delicată și de obicei restrânsă, excepție făcând cele două picturi în care este ilustrată Vatra Dornei, unde artista a folosit aproape toate tonurile de verde pentru redarea copacilor, iar clădirile/casele, alipite la calcan, sunt redade într-o cromatică bogată și foarte intensă. Tentez să cred că în aceste două panorame intitulate „Vatra Dornei” se simte cel mai mult competența artistei de restaurator. Celelalte peisaje sunt mult mai diafane, au o anumită tan-

• Silvia Tipericiuc – Autoportret I

• Silvia Tipericiuc – Călinești, Suceava

drețe, invitând la meditație. Este evident că artista stăpânește cu asupra de măsură tainele picturii. Picturile sale demonstrează multă îndemânare, cunoașterea tehnicilor pentru captarea luminii și pentru redarea condițiilor meteorologice. Arta Silviei Tipericiuc are ceva senzorial. O poezie în culori care liniștește sufletul privitorului. Paradoxal, aceasta nu exclude faptul că este o pictură lucidă și puternică.

Violeta SAVU

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (LXIII)

Româna spiritualității

Normalist vreme de un lustru (1989-1994), cu studii de filosofie fundamentale (1994-1998) și aprofundate (1998-1999) în Teorii ale comunicării și Filosofie analitică, la facultatea de profil a Universității „Al. I. Cuza” Iași, Marius [-Leonard] Popescu (n. 1975, Brăila) și-a însoțit parcursul profesional cu studii de Teologie ortodoxă pastorală (1996-2001) la facultatea din același centru universitar. Aproape un deceniu (2000-2008), a cercetat o temă din domeniul epistemologiei și filosofiei științei, elaborând teza de doctorat „Intuiție și ipoteză în demonstrație și argumentare” (coord., acad. prof. univ. dr. Teodor Dima).

Rădăcinile familiei (Gheorghe Popescu, tatăl, profesor de filosofie la Colegiul Național „Ferdinand I” Bacău, și Valeria, mama, ingineră la Fabrica de Hârtie „Letea”) sunt în comuna Vutcani, județul Vaslui, de unde au plecat în lume teologii Calinic Dima și Vasile Vasilachi, filologul Gh. Ivănescu ori scriitorul Eugen Revent.

După un episod pasager (1998-2000) la Grupul Școlar „Anghel Saligny” Bacău, a îmbrățișat cariera universitară ca preparator, asistent și lector la Facultatea de Filosofie a instituției de

învățământ superior ieșene. Azi slujește cu devotament altarul (ca preot paroh la Biserica „Sfântul Ioan” Bacău) și catedra universitară. Limba română îi este mijlocul de comunicare cel mai fidel.

Ca absolvent al Colegiului Național Pedagogic „Stefan cel Mare” Bacău (promoția 1994), am trăit experiența orelor de gramatică, entitate de sine stătătoare, condiție sine qua non a exprimării corecte în limba română. Au fost ore pentru care aveam de lucrat multe exerciții, care ne puneau în dificultate, dar care grație domnului profesor au avut o logică aparte, totul fiind explicat până în cel mai mic detaliu. Îmi amintesc și acum de „cearsăfurile” pe care le închipuiam din paginile duble de caiet studentesc de matematică lipite cu bandă scotch pentru a putea cuprinde itemii algoritmului de analiză ce erau desfășurați în partea de

sus, fiind apoi continuați cu coloane în care bifam în căsuța potrivită tipul verbului, pronomului, numeralului etc. din textele lui Creangă. Atunci îmi părea o muncă de Sisif, gândind că n-o să închei până a doua zi dimineață tema la gramatică. Mare ne era satisfacția când confruntându-ne în discuțarea temei, constatam că identificasem toate pronumele din pagina precizată. Astfel, nu am niciun dubiu când e vorba de poziționarea cratimei în „trimite-mi-le”, „trimis-mi-ai” sau, pe de altă parte, „vreo” și „frumoa-so”, pe care știu să le scriu corect.

Așadar, mare îmi este mirarea când trebuie să explic studenților mei de la Facultatea de Filosofie din cadrul U.A.I.C. Iași, unde predau din anul 1999, anumite probleme de gramatică atunci când sunt solicitați să scrie un eseu sau un articol, context în care corectitudinea redactării trebuie să primeze, pentru a conferi credibilitate autorului. Le spun mereu că a vorbi sau a scrie corect este parte din apanajul unui intelectual adevărat, educat, pregătit, care poate să surprindă realitatea și să o comunice celorlalți în mod revelator.

Pe de altă parte, fiind preot paroh al Bisericii „Sfântul Ioan” din Bacău de peste nouăsprezece ani, mă adresez în predici duminică și în zilele de sărbătoare unei audiențe variate ca pregătire, dar care, din feri-

cire, mărturisesc că manifestă deopotrivă un apetit aparte pentru cuvântul de învățătură, adevărul hristic, dar și pentru ideile exprimate într-o manieră clară, coerentă și, mai ales, corectă.

Prin gramatică, devenim mai conștienți de cine suntem, de ce reprezentăm. Se trezește în noi aceea ambiție a unei fondări, a unei structurări care clădește, călăuzește și guvernează nu doar o înlănțuire de vorbe, propoziții, fraze, ci reale identități, transformându-le în cuvinte, afirmații, adevăruri, puncte de vedere. De aceea susțin inițiativa de a reintroduce Limba română în programa de studiu a liceelor pedagogice ca disciplină distinctă nu doar din dragostea și grija firească a românului față de comoara sa, limba, ci și din convingerea că reperele adevărate trebuie valorizate, emoțiile, trăirile firești, definitorii trebuie exprimate într-o manieră corectă pentru a-și atinge scopul, pentru a ajunge în inima și sufletul ascultătorului sau al cititorului și a provoca acea schimbare autentică. Ne așteaptă acel catharsis al devenirii din simple persoane, în oameni. Gramatica, în ordinea vorbirii, precum logica în ordinea gândirii, nu reprezintă o constrângere, o cenzură, o limitare a exprimării, ci o eliberare, o garanție a unei comunicări clare, eficiente și revelatoare.

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Telescoala „Ateneu”

Fonetica pentru definitivat (XXIII)

SISTEMUL DE NOTAȚIE FONETICĂ ȘI FONOLOGICĂ*

(criterii: locul de articulare, modul de articulare, gradul de sonoritate, cantitatea de zgomot)

- [p] = cons. bilabială (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [b] = cons. bilabială (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [m] = cons. bilabială (LOC), ocluzivă nazală (MOD), sonoră (SONOR.), sonantă (CANT. ZGOMOT)
- [f] = cons. labiodentală (LOC), constrictivă fricativă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [v] = cons. labiodentală (LOC), constrictivă fricativă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [t] = cons. dentală pr.-zisă (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [d] = cons. dentală pr.-zisă (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [n] = cons. dentală alveolară (LOC), ocluzivă nazală (MOD), sonoră (SONOR.), sonantă (CANT. ZGOMOT)
- [l] = cons. dentală alveolară (LOC), constrictivă lichidă laterală (MOD), sonoră (SONOR.), sonantă (CANT. ZGOMOT)
- [r] = cons. dentală alveolară (LOC), constrictivă lichidă vibrantă (MOD), sonoră (SONOR.), sonantă (CANT. ZGOMOT)
- [s] = cons. dentală mixtă (LOC), constrictivă fricativă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [z] = cons. dentală mixtă (LOC), constrictivă fricativă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [ʃ] = cons. dentală mixtă (LOC), semiocluzivă/fricativă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [ʒ] = cons. prepalatală (LOC), constrictivă fricativă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [j] = cons. prepalatală (LOC), constrictivă fricativă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [c] = cons. prepalatală (LOC), semiocluzivă/fricativă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT) (notația: cu un circumflex drept întors, deasupra lui c)
- [g] = cons. prepalatală (LOC), semiocluzivă/fricativă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT) (notația: cu un circumflex drept întors, deasupra lui g)
- [k] = cons. palatală (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT) (notația, cu un fel de apostrof în creștetul literei k)
- [g] = cons. palatală (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT) (notația, cu un fel de apostrof în creștetul literei g)
- [k] = cons. postpalatală/velară (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [g] = cons. postpalatală/velară (LOC), ocluzivă pr.-zisă (MOD), sonoră (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)
- [h] = cons. laringală (LOC), constrictivă fricativă (MOD), surdă (SONOR.), nesonantă (CANT. ZGOMOT)

*Variantă explicită a subcapitolului din „Fonetica și fonologie. Note de curs, aplicații”, de Ioan Dănilă (Bacău, Editura Egal, 2005, pp. 52-53)

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

Revista presei, în post-scriptum

• „Dumnezeu, când e obosit, poposește în Moldova”, constată Ecaterina Petrescu-Botoncea (Târgoviște) în cronică la „Alecsandriada” oneșteană („Literatura și arta”, Chișinău). • Bernard Pivot (1935-2024) – „emblemă a jurnalismului angajat întru apărarea limbii și a culturii franceze” („Apostrof”). • „Shakespeare ne-a inventat pe toți” (George Vicolanov, în „Convorbiri literare”). • „O întoarcere la un poet de o sensibilitate aparte” e cartea Antoanetei Macovei „Vecinicul» Alecsandri” (Vasile Flutur, în „Expres cultural”). • „George Orwell, între satiră și reflecție politică” (partea I a unui eseu de Viorel Igna, în „Tribuna”). • Anișoara Odeanu și Sergiu Levin, deocamdată, evocați în corespondența lui Cornel Ungureanu („Orizont”) și

„Amintiri (fugare) de la Steaua”, semnate de C. Cubleşan. • *Observator Lyceum* și *Observator Universitas* sunt premiile acordate de liceeni și, respectiv, studenți la Gala Premiilor „Observator cultural”. • Despre „Controversata zi de naștere” [a lui Mihai Eminescu], Constantin Cubleşan, în „Scrisul Românesc”. • „Bucuria de a reface omenescul din noi va naște oricând literatură.” Așadar, *aude legere!* „Cutează a citi!”

(Raluca Giurgiulescu, în „Nord literar”). • Cărțile memorialistului și pictorului Laurențiu Stan (cu o prefață de Constantin Călin), din 2023, sunt comentate de Vasile Iancu, găsindu-l pe autor un „intelectual autentic, artist al penelului și al cuvântului” („Scriptor”). • „Tulcea literar-culturală” e rubrica dedicată de revista „Ex-Ponto” creatorilor din județul vecin. • O bună impresie a lăsat cronicarului numărul pe mai al revistei „Plumb”, căreia îi dorește „să continue existența ani buni, vegheată de geniul celui care a scris... Plumb” („Lucașul de dimineață”). • Un portret al regretatului Constantin Juncu, poet și animator cultural, în „13 Plus”.

TITLURI ȘTIINȚIFICE

Conf. univ. dr. Luminița Drugă, de la Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, a susținut cu succes teza de abilitare în Științe umaniste, domeniul Filologie, în fața comisiei alcătuite din universitarii Adrian Chircu (Cluj-Napoca), Rodica Nagy (Suceava) și Oliviu Felecan (Baia Mare).

„Cine crede-n zbor / e stăpân peste zare“. Zicerea aceasta minunată parcă a fost scrisă de Lucian Blaga anume pentru a însoți destinul Revistei „Vitrăliu“, ajunsă astăzi la numărul 60. Istoria Revistei stă însă, minunat, și sub aura seducătorului gând nichitastănescian: „Să nu vă scape mirosul de viață pe care-l are secunda“.

Apărută în marginile anului 1990, ca supliment al consacratei reviste cu statut național și istoric – „Ateneu“ –, „Vitrăliu“ a ajuns să înstăpânească zărilor și să nu rateze niciodată freamătul clipelor care ne oblojesc supraviețuirea. Remarcabil, ceea ce spunea programatic directorul Gheorghe Geo Popa în *Argumentul* primului număr al Revistei (1992) – „Vitrăliu este unul dintre spațiile de dialog oferite de Centrul «G. Apostu», deschis celor împătimiți de frumos, celor care au ce spune și arăta oamenilor, trezindu-le gustul pentru cuvântul inspirat, pentru formă, culoare, linie, sunet“ – a rămas un crez al istoriei celor 60 de numere, Revista devenind o redută de rezistență la ignorarea voită, la desconsiderări brutale, la nonșalante și „nevinovate“ aprecieri meschine, atotnivelatoare, un leac pentru vindecarea acestora, o strategie de trezire a viului moleșit în mulți dintre noi, o voce care a schițat, în toate culorile omenescului, chipul Renașterii noastre.

Mecca întâmplărilor doldora de frumusețe

Arhitectura proiectului revistei a fost zămisliță pornind de la gândul că Omul este patrimoniul de preț care, instituind valori fundamentale precum libertatea, democrația, adevărul, binele, frumosul, creativitatea, speră că omenirea nu va intra în faza pe care Ivan Karamazov o definea prin sintagma „totul este permis“. Asumându-și în fiecare număr un discurs tematic fundamental centrat în jurul unei personalități sau al unui eveniment (Mihai Eminescu, George Enescu, George Apostu, George Bacovia, Lucian Blaga, Iulian Antonescu, Tudor Vianu, Constantin Brâncoveanu, francofonia etc.), Revista a devenit un elevat vector spiritual de promovare, cu rezonanțe naționale și internaționale, a imaginii Centrului de Cultură „George Apostu“. Simpozionul Național de Estetică, de pildă, eveniment de excepție în ființa căruia Academia Română, universități din București, Bacău, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Chișinău etc., alte instituții care cultivă spiritualitatea de excepție au lăsat urme memorabile, este unul dintre proiectele lângă care sufletul Revistei a vibrat tulburător. Renumiți critici de artă și literari, hermeneuți, artiști plastici, actori, regizori, scriitori, istorici, filosofi, muzicieni de pe toate meridianele lumii, interpreți și coreografi ai dansului contempo-

Ion FERCU

Vitrăliu - 60 de aventuri seducătoare

ran, directori de reviste și edituri au luat mereu cu asalt (și) acest produs cultural, ca pe o „Mecca a întâmplărilor doldora de suflet frumos“, cum îmi spunea regretatul academician Alexandru Boboc, impresionat de discursul Centrului și de cel al Revistei.

Familia cea mare a colectivului redacțional

„Mulți dintre membrii Academiei Române, cel puțin jumătate dintre aceștia“, spune Gheorghe Geo Popa, directorul instituției și al Revistei, „ne-au devenit prieteni, actori ai proiectelor noastre“. Ioan-Aurel Pop, Marin Aiftincă, Alexandru Boboc, Ștefan Afloraei, Alexandru Surdu, Răzvan Teodorescu, Eugen Simion ș.a. au fost mereu în prim plan. Din orizontul național și local, personalități precum Petru Bejan, Carmen Mihalache, Sergiu Adam, Gheorghe Iorga, Adrian Jicu, Marius Manta, Dan Petrușcă, Dan Bogdan Hanu, Alexa Visarion, Constantin Călin, Dorel Vișan, Mircea M. Ionescu, Val Mănescu, Daniel Ștefan Pocovnicu, Ștefan Munteanu, Gellu Dorian, Ovidiu Bălan, Pavel Șușară, Cornel Galben, Petre Isachi, Radu Beligan, Ilie Boca, Alexandru Zub, Solomon Marcus, Ovidiu Genaru, Constantin Ciopraga, Valentin Ciucă, Gheorghe Zărnescu, Ion Caramitru, Johnny Răducanu etc. (enumerare mult prea restrictivă...) fac parte (și) din familia cea mare a colectivului redacțional.

Zări europene, americane și asiatic

Leo Butnaru, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi sau Ion Hadârcă sunt printre cei care au transformat spațiul moldav de peste Prut într-un joker care n-are doar valoare sentimentală. Artiștii plastici, oamenii de teatru, scriitorii și istoricii de aici s-au simțit ca acasă nu doar în

paginile Revistei, ci și prin spectacole, expoziții și bucuriile simțirii românești. În Ungaria există o vibrație culturală lipită cu sufletul (și) de *Vitrăliu*, ca și în Serbia unde, prin teatru și arta naivă mai ales, apropierea au devenit o permanentă. Dansul contemporan, cu cincisprezece ediții intrate în istorie, a dus în lume ecouri despre valorile Centrului și ale Revistei. „Spectacolul Cărții“, o veritabilă bijuterie a spiritului, a fost mereu o vedetă. Spectacolele armoniilor muzicale, nu doar cele cu pianisti celebri și soprane/tenori/baritoni, au oferit ocazia de a reflecta și prin Revistă faptul că programele muzicale cele mai seducătoare pe care le poate organiza o instituție sunt cele de la Centrul „George Apostu“. Un artist total precum iranianul Ali Asghar Rahimi, atras în jocurile estetice de „persanul“ Gheorghe Iorga, mărturisise: „Am o profundă admirație și recunoștință pentru întreaga echipă a Centrului de Cultură «George Apostu»“. Prezent cu un recital memorabil la evenimentul „Dostoievski – 200“, celebrul pianist rus Eduard Kuntz ne-a spus: „Am fost martorul unui eveniment nu doar european, ci mondial“. China, Venezuela, Spania, Italia, Franța, Belgia, Franța, Suedia, Letonia, Portugalia sau Luxemburg reprezintă zări spirituale cucerite nu doar de activitățile Centrului, ci și de reflecțiile din Revistă.

Deloc întâmplător, au fost înstituite onoruri precum Marele Premiu „George Apostu“ sau Diploma de Onoare și Titlul

Prieten al Centrului „George Apostu“. Acestea stau la butoniera sufletului premi-anților din toată lumea, printre care se numără și cei cu rara vocație a mecenatului, precum AEROSTAR, EVERGENT INVESTMENTS și DEDEMAN, care au însoțit pașii *Vitrăliului* în ultima vreme.

Produsul cultural, brand național

Răsfoind selecta colecție a *Vitrăliului*, înțelegem că evenimente precum Simpozionul Național de Estetică, rezidențele de sculptură – Rezidența Internațională de Sculptură „George Apostu“ și Rezidența Internațională de Sculptură „Albastru“, Salonul de Primăvară al Artei Naive, Simpozionul Național al Artei Naive „Victor Parhon“, „Saloanele Moldovei“, Zilele „I. L. Caragiale“, Zilele Dramaturgiei, Festivalul Internațional de Videofilm Documentar „Ethnos“, programul „Provocări colocviale“, „Spectacolul cărții“, programele europene din domeniul dansului contemporan, „Serile pianistice“ etc. au fost/sunt percepute ca branduri naționale. Un reper editorial îl reprezintă monumentală monografie „Vitrălii de excelență cultural-artistică națională. 30 de ani de la înființarea Centrului de Cultură George Apostu – 1990-2020“ (decembrie 2020) – lucrare de aproximativ 600 de pagini (două volume, 4,1 kg...), „o bijuterie estetică rară“, cum inspirat a titrat un jurnalist, care reflectă sintetic o mare parte din istoria Centrului.

Vocația prieteniei și altruismului

Cu vocația prieteniei și altruismului, activitățile Centrului și aventurile aplaudate ale Revistei și-au găsit gazde ospitaliere și parteneri în ziare, posturi TV și alte reviste, în licee, gimnazii, biblioteci, muzee și Biserică. *Nota bene*, într-o lume în care vitriolul stă la pândă pitit sub penița multor condeieri, nimeni n-a ridicat vreodată glas de hulă împotriva Revistei. Dimpotrivă... Aplauzele au făcut legea... „Centrul «George Apostu» editează una dintre cele mai substanțiale, mai interesante și mai frumoase reviste din țara noastră, *Vitrăliu*, în care cititorul întâlnește totdeauna nume prestigioase ale culturii românești și, nu de puține ori, texte importante prin originalitate sau inedit“, scria regretatul C. D. Zeletin. Prof. dr.

Gheorghe Iorga, scriitor, unul dintre *vitrăliștii* de excepție, într-o „scrisoare deschisă“ către Gheorghe Geo Popa, formula o declarație de respect/dragoste tulburătoare (2020): „După ce-ai înrădăcinat *Centrul* și *Vitrăliul* în calmul și statornicia valorilor autentice, ai reușit, întru binele și devenirea noastră spirituală, să ne înrădăcinezi pe noi, prietenii tăi, de departe și de aproape, în *nesfârșita* revelație a reflecției identitare emergente“.

Familia lărgită a *Vitrăliului* s-a coagulat în jurul nucleului coordonat de directorul Gheorghe Geo Popa, cel care, la nr. 60 al Revistei, îi numără pe Victor Eugen Mihai (VEM), Doina Barbu, Irina Șerban, Anca Mihăilă, Mari Bucur, Ovidiu Ungureanu, Gheorghe Iorga, Daniel Ștefan Pocovnicu, Ion Fercu, Dan Petrușcă.

Patrimoniul, altfel decât în obosita paradigmă clasică

Recentul număr al *Vitrăliului*, 60, apărut tot în condiții grafice de excepție, a fost plămădit tematic, aventurile ideatice fiind deschise de Gheorghe Geo Popa printr-un discurs-argument provocator, „Patrimoniul, *encore et toujours*“, prin care tulbură frumos paradigma obosită, clasică în care este perceput conceptul de *patrimoniul*. „Atunci când vorbim despre patrimoniu, gândul alunecă ușor și oarecum comod către ideea de monument, fie el istoric, arhitectonic sau de for public, uitând pentru o clipă, poate, că monumentul la care poporul român lucrează încă din zorii apariției lui pe pământ este limba română. Apoi uităm, fără intenție, că monumente sunt toate „zidirile“ omului în lumea spiritului, cartea fiind corpul indestructibil al culturii unui popor care lasă moștenire, prin vârfurile sale, prin elita sa culturală și artistică, năzuințele, suferințele, bucuriile, valori niciodată îndeajuns cunoscute“. Ioan-Aurelian Pop, Petru Bejan, Dumitru Vitcu, Alin Sebastian Popa, Daniel Ștefan Pocovnicu, Ionel Savitescu, Doina Cernica, Christian W. Schenk, Petre Isachi, Violeta Savu, Ștefan Munteanu, Leo Butnaru, Marius Manta, Gheorghe Iorga, Dan Bogdan Hanu, Ion Dinvale ne invită într-un labirint ideatic în care găsim, între altele, „Istoria ca școală și școala ca istorie“, „Subtila junglă democratică & riscul uneltelor ei“, „Cultură, patrimoniu și societatea multiculturală“, „Secolul dictatorilor“, dar nu lipsesc din cele peste două sute de pagini autori consacrați care semnează poeme, cronici literare, de artă plastică și ale unor evenimente culturale, fragmente din piese de teatru, eseuri filosofice, evocări, traduceri. Toate stau sub semnul ideii de patrimoniu și al dorului de renaștere națională...

Nu acum scriu despre *Madrigal* pentru prima dată. Am făcut-o în alte contexte, de fiecare dată cu o bucurie pe care nu știu dacă am dozat-o potrivit, în favoarea articolelor cu pricina. Mai degrabă mi-a jucat feste, însă nu am avut ce-i face; recunosc, sunt subiecte care îmi provoacă o trăire aparte, în mijlocul cărora simt că îmi pierd din obiectivitate, dar câștig emoții pe care abia abia reușesc să le așez ulterior în cuvinte. Cumva las să se înțeleagă că *Madrigalul* e, pentru mine, prilej de a(-mi) reaminti de substanța rodului deplin, de fețele cu adevărat perfecte ale superlativelor, de taină, de misterul revelat, de rosturile dintâi ale dialogului, dar și de prietenie, de comunicare, de agapă, de discernământ – nu în ultimul rând, iată, de un firesc care abia mai subzistă printre toanele post-adevărului pe care atâția și atâția îl aclamă triumfător. În ultimii zece, poate chiar cincisprezece ani, am căutat să recuperez tot ce s-a scris despre *Madrigal*, să-mi completez o mini-colecție de viniluri, discuri etc., dar mai ales să ajung la concerte, în așa fel încât să percep cumva „din interior” acel fior generat de „frumosul muzical”, despre care Anna Ungureanu afirma, într-un interviu publicat în paginile *Ateneului*, că e un soi de armonie deplină care „poate fi asemuită fericirii depline. Ea se realizează pentru scurte momente, cu toate că este căutată în permanență. Pentru atingerea acelui moment, socotesc că este nevoie de o sincronizare aproape de perfecțiune a sensibilităților, aptitudinilor, performanței și participării tuturor artiștilor”.

În eseul „Muzica și transa”, Gilbert Rouget arăta că există două tipuri de stări de conștiință: transa sau extazul. Prima conotă cu liniștea sufletească, solitudinea, freacă emoțiilor, deprivarea senzorială, mai ales cu trezirea amintirilor, în timp ce a doua presupune mai degrabă mișcarea – zgomot, suprastimulare senzorială, exteriorizare. Spațiul sonor al *Madrigalului* are de-a face cu prima ipostază – mi-aduc aminte, unul dintre marile merite ale lui

vox humana

Marius MANTA

Madrigal, istorie și revelație

Marin Constantin era acela de a reuși să-l lămurească până și pe nespecialist de rolul elementelor esențiale în configurarea unui anume timbru: „Culoarea, nu numai timbrală, ci și spirituală a formației, care rezultă din: frumusețea intrinsecă a vocilor, asigurată prin exigența selecționării, lirismul propriu majorității glasurilor feminine, transparența sonorității, menținută la diferite nuanțe, cromatica pastelată, angelică – după expresia presei muzicale spaniole. Chiar și temperamentul meu – esențialmente liric – se exprimă prin *Madrigal*”; în altă parte: „– Se poate vorbi despre o colorare a nuanțelor corale? Cum se realizează practic? / – Cred că mulți confundă frazarea cu culoarea discursului muzical. Sublinierea textului prin analiză microscopică a cuvântului, neintegrându-l în structura muzicală a lucrării, mi se pare la fel de periculoasă ca și strădania de a decupa net, excesiv, demonstrativ, discursul muzical în secțiuni, fraze, propoziții, puncte culminante etc. Discursul trebuie așezat în linia forței sale de sugestie a imaginii muzicale ce o înglobează; iar când dirijorul devine sclavul barei de măsură, este la fel de vinovat ca și cel care face abstracție totală de forța acestei imagini. Colorarea discursului muzical implică echilibrarea și contopirea tuturor elementelor partiturii”. Dar cred că e momentul să decupez câteva cuvinte și despre celebra „psihotehnică”, cea careia i-a dat viață: „Ce este corul? Un instrument, dar viu în comparație cu celelalte. Deci tehnica de a-l construi și a-l modela trebuie să fie psihotehnică. Apoi, programul unui concert coral, prin multitudinea și diversitatea obligatorie a lucrărilor cuprinse, impune o transpu-

nere operativă și autentică a fiecărui corist în stările psihofactice prinse și cuprinse în evantaiul repertorial”. Interesant este cum, peste timp, Anna Ungureanu continuă această „grijă” pentru o înțelegere aparte a actului artistic, în cadrul căruia parte activă este și sala. Un extras la care țin mult, din același interviu amintit mai sus: „«O sală bună» se referă în primul rând la un spațiu adecvat din punct de vedere acustic, în care artiștii se simt confortabil pe scenă, însă «căldura sălii» depinde în mare măsură de public. În primul rând, când urcăm pe scenă și ne întâmpină o sală plină de spectatori, confortul psihic al artiștilor atinge cote optime. Dirijorul comunică prin formația sa cu publicul, stând cu spatele la acesta. Însă energia sălii vibrează continuu înspre scenă, iar noi, artiștii, simțim din plin acest lucru. Entuziasmul aplauzelor, sensibilitatea ochilor, uneori înlacrimați, comunică foarte clar starea interioară a publicului, este reacția acestuia la comuniunea prin frecvențele muzicii. Dacă reușim să sensibilizăm

spectatorii, ei ne răspund imediat. Acest lucru ne încurajează să căutăm noi orizonturi și profunzimi ale sufletului uman. Pot afirma că este un schimb de energie și experiență cu valențe multiple ale sensibilității. Au existat multe momente în care am invitat publicul să cânte alături de noi. Au acceptat cu timiditate, dar și cu bucurie provocarea, s-au simțit parte din *Madrigal* pentru câteva clipe”.

Dintre cărțile dedicate *Madrigalului* de-a lungul timpului, îmi sunt mereu în atenție „Constelația *Madrigal*. Marin Constantin în dialog cu Iosif Sava”, (București, Editura Muzicală, 1988) – o descoperire iar și iar sub forma unui dialog efervescent, multidimensional, concentrându-se asupra unor aspecte identitare, însă generând totodată istoria fenomenului *Madrigal* –, apoi „Corul *Madrigal* al Conservatorului”, de Viorel Cosma și „*Madrigal* sau magia sunetelor”, de Grigore Constantinescu. Apărut cu prilejul sărbătoririi a 25 de ani de existență a celebrului ansamblu cameral, *Madrigalul în interviu* (încă) echivalează cu una dintre cele mai înalte forme de cultură, inventariind aspecte ce țin deopotrivă de arta interpretării, istoria muzicii, sacrificiul în artă etc. Revenind către... „prezentul apropiat” și implicit către o altă „cifră rotundă” – 60 de ani, am constatat în vara anului trecut o apariție (probabil în regim propriu) cu totul excepțională; mă refer la „Marea Carte a *Madrigalului*”, concepută de Mădălin Guruianu și editată de Emil Pantelimon. Cu siguranță cel mai impunător volum dedicat *Corului Național de Cameră Madrigal Marin Constantin*,

lucrarea, în format mare, numără peste cinci sute de pagini, bogate în informații, repere biobibliografice ce sunt acompaniate cel mai adesea de imagini rare, de epocă. Îmi este cu adevărat imposibil să enumăr aspectele inedite care fac deliciul oricărui iubitor al muzicii corale de calitate. Cert este că informația, exhaustivă, este structurată simplu, fără arhitecturi prețioase, urmărind liniar desfășurarea evenimentelor reprezentative pentru fiecare an în parte, dinspre 1963 – anul înființării, până în contemporaneitate. Altfel, dinspre primele pagini care ni-l prezintă la „începuturile vieții” pe „Costică al Mariței din Urleta” (un viitor reper pentru ideea de muncă asumată), trecând prin experiențele de la Ansamblul UTM (și nu numai!), până la colectivul artistic care se mărise cu timpul, ajungând la o sută de persoane, colectiv ce-și formase deja un repertoriu de patru sute de piese; apoi de la momentul primei apariții în public de la Teatrul de Stat din Brașov, până la sălile arhipele din țară sau străinătate; deloc în ultimul rând, de la primele înregistrări ale Electrecordului (cu toate opreliștile și „nevoințele contextuale”) până la catalogul impunător al prezentului (cincizeci de albume în 2009!) –, iar exemplele ar putea continua fără opreliște!

Madrigalul, despre care Părintele Patriarh Teoctist opina: „Prin glasul străvechilor intonații de strană, umilinta și iubirea s-au întrupat în cântec, pentru a fi, astfel, mai aproape de tainele sufletului nostru întru cuvioasă legătură cu Dumnezeu”. Mi-am adus aminte de cuvintele Părintelui Patriarh în timp ce urmăream în sala Teatrului Național din Iași concertul *Madrigalului*, act ce a făcut parte din Festivalul Internațional de Muzică Bizantină 2024, desfășurat pentru prima dată în luna mai. Vocile non vibrato, claritatea, perfecțiunea absolută a interpretării au consfințit o altfel de Liturghie, una care a împlinit faptic motoul nichitastănescian ce acompaniază studiul (lui Mădălin Guruianu) dedicat „vocilor de îngeri”: „*Madrigal* este monumentul natural al glasului uman în cântec”. *Madrigalul*, ansamblul care îndrăznise încă din anii comunismului să așeze în taina inimilor noastre colindele strămoșești. Sunt convins că pe viitor ar merita un popas și asupra volumului Monicăi Lup, „Corul *Madrigal* în arhivele Securității. Rezistența prin colind” (București, 2023)... În săli, în inimi, povestea merge, spre bucuria noastră, mai departe.

conexiuni

Ștefan RADU

Tușiera democrației

Zi importantă: 9 iunie! Mai mult din reflex civic, m-am urnit către secția de votare. Lume puțină. Clopotele bisericii din vecinătate îmi impulsionează pașii și-mi pun în rezonanță ideile. Intru în școala transformată în instituție electorală, găsesc sala care trebuie, dau cartea de identitate și aștept să intru în posesia buletinelor de vot. „Stop! Vă rog să așteptați!” spune un bărbat aflat în mijlocul încăperii, cu mâna stângă ridicată precum un arbitru gata să scoată cartonașul... Deja mă simt în ofsaid! „Ce s-a-n întâmplat, lonele?” întreabă una dintre membrele comisiei. Cel chestionat – aveam să aflu că este președintele secției – arată, ca un magician în momentul culminant, palma ridicată, având fixate între degete două ștampile. „Așa... Și...?!“ își exprimă nedumerirea o altă colegă. Dezamăgit, explică: „Aici sunt două, da? Avem patru cabine ocupate de alegători. Deci în total ies șase ștampile, iar eu pe inventar am doar cinci! Cine a adus-o pe-a șasea?” a încheiat acuzator președintele. Încerc, neinspirat, o glumă: „Poate a rămas de la scrutinul din 2020!...” Mă măsoară din creștet până-n tălpi și-mi întoarce spatele. O doamnă care supraveghea urnele aruncă o întrebare către cei aflați în cabinile de vot: „Aveți ștampile?” Liniște absolută. Alegătoarea din boxa 3 iese, predă ștampila, votează, își ia actul de identitate și părăsește câmpul de luptă...

DI Ionel continuă să țină palma sus, cu cele trei trofee între degete. Se eliberează și cabina 2. Nouă, alegătorilor aflați în așteptare, mai că ne vine să izbucnim în urale. Omul predă ștampila, votează și ne salută înainte de a ieși din sală. „Domnilor, aveți ștampile?” face o nouă verificare președintele Ionel. Din cabina 1 se aude o voce iritată: „Am, dom'le, am... Tuș nu mai este!” și de după perdele apare o mână care ține o tușieră. Un membru al comisiei o înlocuiește imediat și procesul se reia. Pasămite mulțumit de noua „dotare”, alegătorul își finalizează acțiunea, predă ștampila și pleacă să-și vadă de viața lui încă patru ani.

DI Ionel, cu cele cinci ștampile puse între degete ca-ntr-un rastel, verifică autenticitatea problematicilor obiecte electorale și concluzionează îngrijorat: „Toate sunt în ordine!” Noi, spectatorii, ca la coridă, fixăm privirile pe ultima cabină, de unde vom primi dezlegarea întregului mister. După vreo cinci minute în care nici să șușotim n-am îndrăznit, iese un adolescent simpatic, aflat la prima lui tentativă de a vota. Zâmbește timid și se îndreaptă către urne. „Stai! Unde-i ștampila?” intervine, fără milă, președintele. Băiatul se scuză și se întoarce în cabină. Noi,ăștia din public, cu răsuflarea tăiată, așteptăm deznodământul... Alegătorul debutant revine în scenă cu o tușieră și i-o întinde președintelui. „Ștampila, băiete, nu tușiera...” „Păi asta este singura ștampilă pe care am găsit-o în cabină!...” „E tușieră, nu ștampilă!...” „Altă ștampilă n-am avut!” insistă puștiul nesezizând eroarea de natură semiotică. „Și ai votat?” întreabă, disperat, președintele. „Da...” Toată sala a înghețat. Nu știam ce să facem: să râdem, să plângem, să ne ciupim de urechi?... Observând și el încurcătura, copilul deschide un buletin ca să ne arate cum a votat cu tușiera: la consiliu a fost mai simplu, pata albastră încadrându-se în dreptunghiul cu lista. La primar a trebuit să pună foaia pe tușieră, apăsând cu două degete doar în căsuța preferată! „Și-acu' ce facem, lonele?” își exprimă disperarea o membră a comisiei. Oricâte instruiri ar fi făcut Biroul Electoral, asemenea situație nu fusese imaginată. Se anulează voturile înainte de introducerea în urnă sau la numărare? I se dau copilului alte buletine și o nouă tușieră (aia veche era deja „stoarsă”)? Discuțiile au devenit aprinse, însă eu mi-am văzut de-ale mele: am intrat în cabină și am dat cu ștampila în candidați!

Vă dați seama cât de hotărât a venit la vot tânărul respectiv și ce eforturi a făcut pentru a finaliza lupta sa în tranșeele democrației românești? Singur, așa cum s-a priceput, fără sprijin de la familie sau de la școală. Timp de o lună, pe durata campaniei electorale, dirigintele, profesorii și părinții n-au găsit un sfert de oră să-i explice procesul de votare. Cei tineri – și mai ales cei foarte tineri! – au fost lăsați să se descurce „liberi” în jungla procedurilor și ideologiilor democratice, iar acum ne întrebăm cum votează (dacă votează!). Cu tușiera!

La înflorirea turmalinei

Mi-am întâlnit personajele într-o piață publică asta, închipuiți-vă, în timp ce scriam că mi-am întâlnit personajele într-o piață publică (poate să pară un truc, dar nu e, poezii, mai ales, se întâlnesc cu oamenii străni despre care află scriind că există!) meditam, într-un fel, la lucrurile

care ni se întâmplă și pe care nicio armată cu milioane de soldați gata de sacrificiu nu le poate opri din evoluție niciun general (de exemplu) nu s-a născut să facă un plan infailibil ca să oprească trebăluirea timpului prin cămăruțele inimii sau să oprească înflorirea turmalinei dacă ar exista un guvern mondial și ar da un decret împotriva trecerii frauduloase a timpului din realitate în eternitate acesta s-ar face de râs iremediabil pentru că nu l-ar băga în seamă nicio vrăbie care are chef să ciugulească stele de pe bolta cerească;

îmi spuse unul dintre personaje: ai intrat în teritoriile interzise aici unde lumea este esență de lume, ai văzut cum cuvântul se face carne și asta nu ți se iartă ai văzut cum parfumul sublimează în floare și asta va întârzia recăștigarea paradisiului cu cel puțin o mie de ani în numele ficțiunilor tale te condamnă să mai trăiești pe pământ încă o viață și încă până la întoarcerea tuturor umbrelor în carne;

alt personaj a tras aer adânc în piept, cu nesaț (și atunci aerul l-a prins pe dinăuntru, ca un laț, l-a smuls din miezul ficțiunii și l-a făcut om cărnurile îi atârna la soare ca într-un abator) și prinzându-mă cu două degete de un nasture m-a tras spre el șuierându-mi la ureche: am vrut să mor, dar nu am putut fiindcă nu eram născut.

Viața laolaltă cu poezia

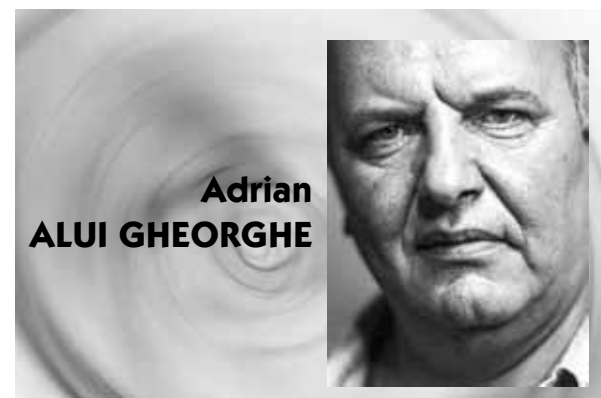
Orice fiară de pe lumea asta, dacă ar descoperi poezia, s-ar transforma radical.

Când m-am întâlnit cu poezia eu însumi eram orb și apoi am văzut; numai că tot ce am văzut e greu de descris în cuvinte, de asta descifrați-mi, vă rog, tăcerile pe care vi le pun înainte; eram mut și am vorbit nu cu cuvinte, ci cu peisaje, nu cu sunete, ci cu muzici, nu cu universuri îmbătate de necuprinderea lor, ci cu gărgărițe scufundate în chicoteli colorate;

datorită poeziei am întâlnit multe femei pe lumea asta inclusiv pe mama care m-a născut;

fiecare om are poezie în sine, în inimă și în carne, în minte și în perii capului, în rărunchi și în ochi, în unghii și în nervii de pe limbă, în sprâncene și în genunchi, în urechi și în mușchii coapselor, în gând și în dinți, în somn și în occiput, în ventricul și în auricul, în disperarea de a nu ajunge și în fericirea de a nu pleca, în ura pentru cel de alături și în dragostea pentru cel de nicăieri, în laringe și în vinișoarele de pe glezne, în tremurul buzelor

TELEVIZIUNEA LITERARĂ
www.televiziunealiterara.ro
0722.410.597
0740.370.665
tvbucuresti@yahoo.com

Adrian
ALUI GHEORGHE

și în încheștarea sufletului, în lacrimă și în oul piciorului, în sânge și în salivă, în sângele celui de alături și în neputința celui care ne locuiește etc.

viața laolaltă cu poezia e o modalitate practică de a nu ști pe ce lume te afli nu, nu e vorba de nicio șmecherie deși tocmai când vă spuneam aceste lucruri un iepure de lacrimi a sărit dintre pleoape.

Bătrânul din parc

Priviți-l pe bătrânul din parc. Urmăriți-i grimasele. Este prădătorul tinereții tuturor celor pe care îi întâlnește.

Fură frumusețea tuturor fără pic de jenă. Și mie mi-a furat tinerețea nu eram atent a intrat peste mine în viață și mi-a luat picătură cu picătură copilăria mai întâi apoi tinerețea

I-am și văzut uneori cum o căra din carnea mea în carnea lui din inima mea în inima lui din sângele meu în sângele lui;

o vreme nu i-am acordat vreo importanță mi se părea cumva pașnic pentru că nu dădea niciun semn că ar fi atât de avar

încât să ia tot, tot, tot ca și cum ar fi despodobit de frunze un plop care despica singur vântul să-l lase ca pe un schelet la discreția corbilor;

nu cred că mai pot să recuperez ceva, după cum îl văd acum nu mai stârnește decât mila dar măcar să-l huidui puțin să-l alung cu bețe să-i sparg ochelarii să-l văd cum se gudură în fața mea

cu ochii lui bonți băjbâind după lentilele țândări trebuie să mă răzbun cumva pentru copilăria furată pentru tinerețea furată pentru frumusețea devastată să-i pun capcane în drum să-l biciuiesc până îi dă sângele prin haine

hoțule de tinerețe! să-i strig și să-l arăt cu degetul celorlalți să-l scuie și ei să știe și ei cine îi jefuiește de sub aparența de bonomie

a unui bătrân care stă pe o bancă în parc și care se preface că numără frunzele asemuindu-le clipelor ia câte una între degete și o sfărâmă ca și cum ar fi căzut pe gânduri dar de fapt își așteaptă cu încordare victimele următoare.

Priviți-l pe bătrânul din parc. Urmăriți-i grimasele: pare un vânător la pândă trece mâna pe deasupra și haț! trece o privire pe deasupra și haț! trece o răsuflare pe deasupra și haț! trece un gând pe deasupra și haț!

Nu eram atent a intrat peste mine în viață și mi-a luat picătură cu picătură copilăria mai întâi apoi tinerețea

I-am și văzut uneori cum o căra din carnea mea în carnea lui din inima mea în inima lui din sângele meu în sângele lui.

**Carmen
SECERE**

după ce am respirat

am crescut pe întuneric într-o casă
aproape de mare
auzeam cum plâng peștii algele înecații adâncul
dar plânsul meu nimeni nu l-a auzit

mi se părea că nu sunt singură și amețită de iluzii
îi strigam pe ceilalți pe tonuri diferite
până când adevărata noapte ne-a luat
prin surprindere
vii și morți deopotrivă

nu se mai putea supraviețui
nicio ființă vie nu avea ce să caute aici
ce folos că eram îmbrăcată în alb
ce folos că visam cu fața în sus

cine ești m-a întrebat salahorul
din subteranele iubirii
sunt i-am răspuns în timp ce căutam vinovați
și-mi așezam zăpadă pe umeri

m-a luat în brațe ca pe o mireasă
venise pe jos îmi era foame
mi-a șters tălpile mi-a dat pâine

ți-a trecut m-a întrebat
da i-am răspuns
atunci respiră
și în adâncul mării
am respirat

foc foc apă apă

a bătut vântul ne-au cuprins flăcările
nu ne păsa trăgeam din țigările noastre
până absența se făcea scrum

într-o zi am ajuns la praga
să încordăm ceasul din turn
și-am rămas acolo încremeniți
privind prăpădul pe care noi l-am aprins

acum trecem cu pași lini printre eoliene
nu ne-a mai rămas decât o oră de atunci
nimic altceva

îmi tremură genunchii iubitele
și am o mie pe care tu îi desparti
ca mărele de uscat
ca mărele de uscat

miraj

sunt o idee prelungă într-o rochie de gală
nu trec niciodată strada să citesc poveștile
de pe bănci
la ce mi-ar folosi doar moartea e nemuritoare

tot ce nu îndrăznesc are ferestre fixe
singurătatea face mai mult zgomot
decât parada tobelor
aplauze vă rog aplauze

nu știu ce să fac într-un mediu provincial
cu maxime negative

aș putea să dansez pe cioburi și să întreb
cine lipsește
aș putea să mă ridic pe vârfuri

și să privesc luminile (din copenhaga)
sau să pășesc direct pe lună
iar stelele ar cădea într-o procesiune triumfală

ca atunci când trăiam
(în timpul vieții mele)
și-am strigat numai pe jumătate
precum un copil care promise toate jucăriile lumii
dar nu știa
cât are voie să se bucure

„și am ridicat iarăși ochii mei și m-am uitat“

e ziua fericirii
se scot măștile se pun pălăriile
nimeni nu mai cunoaște pe nimeni
legendele se scriu mai târziu

calul roșu
calul negru
calul verde

arhitectii schimbă calea cea dreaptă
în geometria victoriei apar greșeli
vino și vezi
îngerii coboară pe schele

în piața centrală călărețul fără cap îmi cere
de mai multe ori inima
eu îi dau „trei măsuri de orz pentru un dinar“

„și am ridicat iarăși ochii mei și m-am uitat“
purtați toți pălării pentru decapitați

raționament deductiv

nu are niciun rost să veghez adevăruri
o simplă suflare le dă rămă pe toate
până și mila devine un fals

remușcarea rupe cu dinții din rană
îmi desfac umbra și mă uit în adânc
până-mi iese sufletul la suprafață

în zadar așez fărâmă peste fărâmă
nimeni nu oprește sângerarea
din oglinzi

iubirea este un continuu înțeles
de pierdere

antinevralgic

soarele e prizonier
într-o clădire părăsită
de multă vreme nu mai ninge

în benidorm este încă
luna de miere
prin executare silită se scot la licitație
verighete

vântul suflă peste păsări
din lut
cine să îngroape morții

deasupra luminile sunt aprinse
pe pământ mă încălzesc
cu pături

de-ar fi măcar puțină zăpadă
să mă bucur

Turnul cu ceas

Requiem pentru o gărgăriță

Astăzi, din cer a picat o mărgică roșie. Era o gărgăriță. Am crezut inițial că a murit. I-am scris câteva cuvinte. Nu mai poate zbura. Am pus-o într-un ghiveci. Rămâne cu mine. Un duo perfect. O ființă efemeră, mândră, ce a încercat cu restul de piciorușe să păsească și nu a reușit decât să se răstoarne, îmbrăcată în roșu și negru, eșuată pe pământ reavăn, mustos. A agonizat o vreme și, în speranța unei minuni, nu i s-a curmat viața. Scriam deunăzi despre inerția căutării și a dezlegării cifrului propriei vieți prin proiectarea unui ideal aproximativ. Cel ce a reușit să-și înjghebe acest ideal poate fi considerat prizonier al universului interior. Deosebit de acesta, cel incapabil să-și desemneze eboșa unui ideal va rămâne pentru totdeauna prizonier al universului exterior și prin aceasta, eterna jucărie a lumii din afară, a contingentelor de tot felul, a instinctului și precarului.

Concertul de închidere al stagiunii de la Filarmonica Mihail Jora, în prag de solstițiu, a adus la pupitrul dirijoral pe Tiberiu Soare și lucrări care mi-au purtat gândul la doi eroi epopeici. Ultimul simfonic din stagiunea cu numărul 68 s-a deschis cu Uvertura la opera *Don Giovanni*, urmată de Simfonia nr. 35 *Haffner*, în Re Major, de Wolfgang Amadeus Mozart. La final, poemul simfonic *Don Quijote* op. 35. S-au împlinit 160 de ani de la nașterea lui Richard Strauss, în 11 iunie 1864, la München. Acesta compune poemele simfonice *Macbeth*, la 24 de ani *Don Juan*, *Moarte și transfiguratie*, *Till Eulenspiegel*, *Așa grăit-a Zarathustra*, *O viață de erou* – capodopere, alături de simfonii și creații concertante ale muzicii secolului al XIX-lea. În 17 iunie s-au împlinit 21 de ani de la plecarea în Cer a lui Emanuel Elenescu, cel care a dirijat și în Bacău lucrări ale lui Richard Strauss, dintre care amintim suita de valsuri pentru orchestră *Cavalerul rozelor*, *Till Eulenspiegel*, *Burlesca* pentru pian și orchestră.

Richard Strauss se afla în octombrie 1896 într-un sejur la Florența și atunci îi vine ideea de a pune în pagină sonoră povestea lui Cervantes. Așadar, în decembrie 1897 va definitiva partitura la *Don Quijote*, poemul simfonic cu violoncel principal, op. 35, lucrare ce are prima audiție în luna martie a anului următor, la Köln. Titlul său complet este *Introducere, Temă cu variațiuni și final. Variațiuni fantastice pe o temă în caracter cavaleresc*. Don Quijote, *Cavalerul tristei figuri*, este reprezentat de violoncel – solist Filip Papa și Sancho Panza de violă – Iulian Bolog. La fiecare dintre cele 10 variațiuni, compozitorul numește capitolul din romanul lui Cervantes din care s-a inspirat. Tema Dulcineei este aceea a Idealului. Irezistibilă.

Reîntorcându-ne către purtătorul „sfinte nebunii a idealului“, cum caracteriza Ortega y Gasset pe *Cavalerul tristei figuri*, ne găsim față în față cu modelul spiritului care, prin forța sa de abstracție, domină lumea realului, o posedă de la înălțimea inaccesibilă a unei idealități morale. Asta face din el, din spiritul lui Don Quijote, o supranatură, metafizică. Nebunia idealului... Tiparul ideatic al Cavalerului nu poate fi clintit, pentru că el se confundă cu adevărul etern al frumosului, adevărului, curățeniei morale, iubirii metafizice, onoarei – ca mistică atitudinală. Omul rațional, imersat în realitatea presărată cu tot felul de capcane, ascunzături și ispite, care nu e prizonier al propriilor plâsmuiri, va înțelege asemenea majorității zdrobitoare a celorlalți oameni raționali lumea, chiar dacă e mărginită, searbădă sau vulgară, imperfectă sau dezamăgitoare. Pentru acest clovn care este Don Quijote în ochii lor, lumea nu este însă amestecul inextricabil de sordid și străluciri efemere, de zădărnici și speranță. Pentru el, lumea exterioară e doar câmpul de manevră al propriei conștiințe, cristalizată într-un *weltanschauung* indestructibil. Dacă e adevărat că nebunii nu pot comunica între ei din pricină că le lipsește aparatul logic, adică elementele gândirii cauzale purtătoare de semnificație, tot așa de adevărat poate fi faptul că Don Quijote nu poate găsi o limbă comună cu lumea reală din pricină că rațiunea sa nu este compatibilă cu a celor din jur. Idealizarea realității nu o schimbă; pentru Don Quijote realitatea nici nu există, așa cum pentru Don Juan nu există o anume femeie căreia să-i acorde importanță specială. Ca și Don Juan, Don Quijote nu comunică sentimente. Immanuel Kant afirmase că „sentimentele ajută doar pe cei care nu pot gândi“. Ambii și-ar trăda natura pur metafizică, lăsându-ne pradă pasiunilor comune și înclinărilor instinctuale. Ar comite, am zice, un „delict ideatic“.

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Reuniunile Culturale „Alecsandriada” – VIII

„Memoria locurilor – Onești, Borzești, Bogdana”

Primăria și Consiliul Local ale municipiului Onești și Biblioteca Municipală „Radu Rosetti”, împreună cu Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău și Uniunea Scriitorilor din România, filiala Bacău, au organizat între 16 și 18 mai a VIII-a ediție a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada”. Genericul „Memoria locurilor – Onești, Borzești, Bogdana” este asociat cu celebrarea a 520 de ani de la înveșnicirea lui Ștefan cel Mare (1504). În prima zi a fost programat, în Aula „Gheorghe Izbășescu” a Bibliotecii, un colocviu la care au fost prezenți cercetători, publiciști, scriitori, critici și istorici literari, profesori din învățământul universitar și preuniversitar, muzeografi, elevi, studenți, masteranzi și doctoranzi, pornind de la scrierea din 1929 a Mariei Bogdan (1857-1937), fiica lui Vasile Alecsandri (1818-1890), *Altădată* (, ca) și *astăzi* „Autrefois et aujourd'hui”. Cu un *in memoriam* Nicolae Manolescu și Alex Ștefănescu s-a încheiat seara.

Vineri a fost făcut cunoscut cel mai important așezământ monahal din județul Bacău, Mănăstirea Bogdana (comuna Ștefan cel Mare), care adăpostește fonduri de carte veche și icoane din perioada 1642 – 1830. La Borzești (componentă a municipiului Onești), au fost vizitate biserica ștefaniană, „stejarul din Borzești” și Muzeul. Cu un moment de reculegere și cu depunerea unei coroane la mormântul fiicei lui Vasile Alecsandri, Maria Bogdan, s-a încheiat prima parte a zilei. După-amiază, de la ora 15, în Sala multifuncțională a Bibliotecii, s-a asistat la un moment poetic și unul muzical, urmate de lansări de carte și reviste. Cartea ediției 2024 a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada” este „Activitatea lui Vasile Alecsandri pe tărâmul literaturii române” (teza de doctorat elaborată de Petre Dulfu; Cluj, 1981; traducere din limba maghiară de Ana-Maria Brezovszki, 2006; Bacău, Editura Vasile Alecsandri și Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2024), prezentată de Teodor Ardelean, directorul bibliotecii județene a Maramureșului. Cu festivitatea de premiere s-a încheiat a doua zi a manifestărilor. (Lista premiilor, în numărul pe mai al revistei noastre.)

După plecare...

Un ateneist

Pentru numărul semnificativ de articole publicate în revista băcăuană, pentru slujirea cu devotament a speciilor de prim rang ale jurnalismului cultural, Cristian Livescu (1945-2024) este recunoscut ca membru al familiei „Ateneu”. A debutat, la îndemnul lui Constantin Călin, cu „Un roman al ideilor literare”, numind astfel „Dicționarul de idei literare” al lui Adrian Marino, și a continuat cu zeci de eseuri, cronici literare, comentarii ale vieții plastice, literare, muzicale din județul

Neamț îndeosebi. Pasiunea vizibilă a fost cea pentru teatrul pietrean, căruia i-a dedicat un volum insolit. Recenzându-l în 2002, Carmen Mihalache îl vede pe autor ca „spectator de vocație, jurnalist febril, căutând semnificații dincolo de coaja lucrurilor din imediata apropiere”. Exegeții operei lui Eminescu și ai scrierilor lui Bacovia (mai nou, ai literaturii actuale) vor găsi în textele semnate de Cristian Livescu în „Ateneu” ori în „Convorbiri literare” referiri utile și juste.

Ultima zi i-a adus pe participanți la Colegiul Național „Dimitrie Cantemir”, pentru un moment special: *In honorem C. Th. Ciobanu*, continuat cu „Primăverile Elenei” – film de Cecilia Moldovan, despre Vasile Alecsandri și Elena Negri.

Invitații speciali au fost acad. Mihai Cimpoi și Doina Dabija (Chișinău) și Cristinel-Liviu Bogdan (Fetești, jud. Ialomița, descendent al fam. Alecsandri – Bogdan). Ultimul dintre ei a fost reprezentat de avocatul Ion Nițu, vicepreședintele Societății pentru Păstrarea Memoriei lui Vasile Alecsandri. Au fost vizionate o expoziție de medalii „Vasile Alecsandri”, din colecția Vilică Munteanu, și una de carte, din colecțiile Bibliotecii Municipale „Radu Rosetti” Onești. Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău a lansat medalia „Maria Bogdan”, cu sprijinul financiar al companiilor DEDEMAN și EVERGENT INVESTMENTS.

Parteneri au fost Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, Colegiul Național „Dimitrie Cantemir” Onești și Fundația Națională „G. Călinescu” Onești, iar colaboratori, Facultatea de Litere a Universității

„Vasile Alecsandri” din Bacău, Muzeul de Istorie Onești, Protopopiatul Onești, Inspectoratul Școlar al județului Bacău, Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” Bacău, Asociația „Cașin – tezaur de frumusețe”, subfiliala Onești a Asociației Naționale *Cultur eroilor* „Regina Maria”, Așezământul de Cultură „Bacău”, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, filiala Bacău, Despărțământul ASTRA „Vasile Alecsandri” Bacău.

Parteneri media: „Ateneu”, „Plumb”, „Deșteptarea”, „13 Plus”, Radio-România Actualități, Acum TV Onești, iar coordonatori: Ionuț Tenie, Ioan Dănilă și Dumitru Brăneanu. (A)

* * *

Doina Dabija, redactor-șef al săptămânalului „Literatura și arta” (Chișinău); Premiul Național „Vasile Alecsandri” pentru Promovarea Culturii și Spiritualetății Românești în Republica Moldova:

Am venit la Onești pentru prima dată, dar tatăl meu, Nicolae Dabija, a fost de multe ori aici. El mi-a spus că Oneștiul e un oraș plin de oameni frumoși, lucru de care m-am convins astăzi. Sunt împlinită, ca să spunem așa, sau emoționată de toate eveni-

mentele care s-au întâmpat astăzi, mai ales că mi s-a oferit și Premiul Național „Vasile Alecsandri”. Este un premiu foarte important pentru mine. Simt că nu e doar al meu, dar cumva este și al colegilor mei de la „Literatura și arta”, care lucrează cu mine zi de zi și încercăm împreună să facem ceva pentru cultura noastră românească. Am întâlnit oameni cu un suflet mare și sper să revin mai des la Onești.

Dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare:

Cu bucurie am răspuns invitației dumneavoastră și am venit aici, la Onești, unde s-a desfășurat această a VIII-a ediție a „Alecsandriadei”. Ne-ați făcut o provocare maximizată prin chiar conținutul ei. Noi, cei care am servit o anumită cauză a intersecțiilor culturale între ținuturile românești, în sensul că în 2006 am tradus și am răspândit în România, în limba română, teza de doctorat a lui Petre Dulfu despre activitatea lui Vasile Alecsandri pe tărâmul literaturii române, am considerat încă de atunci că această chestiune trebuie parcursă de toți oamenii adevărați: academicieni, istorici, critici literari, profesori. Trebuia să fie acceptat faptul că din Transilvania a venit – de la noi, din Maramureș – această contribuție excepțională, o analiză cum pe vremea aceea nu mai făcuse nimeni și în condițiile unui Imperiu Austro-Ungar care evident că zădărnicea orice efort de emancipare a românilor și ca atare greu a acceptat o astfel de teză la Universitatea din Cluj în 1881, când a fost susținută, în 10 iunie. În acel an, Alecsandri a primit lucrarea, a apreciat-o și chiar, la rugămintea lui Grigore Silași, a promis că va interveni la București, pentru că știa planurile tânărului Petre Dulfu de a trece Carpații. Voia să ajungă în capitala românismului, în

București, și a promis că-l va ajuta. Nu au percutat toți bucureștenii la ajutor, dar Petre Dulfu a fost tenace și răzbatător și un excepțional intelectual, astfel încât promisiunea lui Vasile Alecsandri a fost onorată de context și de soarta literară pe care a avut-o. Petre Dulfu era cunosător a șapte limbi și s-a dovedit un adevărat pedagog național, un adevărat dascăl, un adevărat cercetător și un creator excepțional. El a dat literaturii române o operă greu de egalat și greu de comparat cu orice altă operă – evident, nu comparăm cu Eminescu –, dacă numărăm câte ediții s-au tipărit din operele lui. Pentru toate acestea, am considerat că este pentru noi o recompensă să venim în județul Bacău. A fost întâmplarea că s-a organizat la Onești și ne-a plăcut să fim împreună cu dumneavoastră, cu toată echipa cu care ați „croit” această manifestare excepțională. Ca atare, plecăm îmbucurați și fericiți, acasă, că Vasile Alecsandri este mentorul mentorului nostru, patronului nostru spiritual.

Acad. Mihai Cimpoi, Academia Română; Premiul Național „Vasile Alecsandri” Opera omnia:

Vă mulțumim pentru invitația de a participa la acest eveniment mare, cultural. Iată: cele două maluri ale Prutului se apropie aici. Știți că în Basarabia există un cult al lui Ștefan cel Mare; avem în Chișinău o foarte frumoasă statuie făcută de sculptorul Plămădeală, cu crucea care cheamă la credință, la iubire de patrie, la solidaritate între popoare și cu sabia lăsată, pentru orice eventualitate. Asta este Ștefan cel Mare în imaginația noastră, e cel care intră și în calendarul UNESCO. Acolo șefii de stat nu sunt incluși, dar Ștefan cel Mare a fost inclus, pentru faptul că a zidit biserici, a susținut cultura. Azi v-am adus de acolo omagiul românilor basarabeni. Sunt cu echipa de la săptămânalul nostru național, zic eu, „Literatura și arta”. Doina Dabija și Ion Dabija, Ion Dobzeu și ne închinăm în fața celui care a fost Ștefan cel Mare. Venim cu un omagiu și pentru Vasile Alecsandri, care este întemeietor. Nu e așa cum l-a prezentat Eminescu, ca „veselul Alecsandri”; el e mai complex, e un poet al ființei, ca și Eminescu, poet complex care – acum am descoperit – are 16 cântece din Basarabia. Cine le-a adus, nu știm; trebuie să studiem. Poate că însuși taică-său, care venea la Bălți, la o mănăstire acolo, fiind vechil la „Sfântul Spiridon” de la Iași. Un bunic al lui Vasile Alecsandri ducea sare în Basarabia. Asta o scrie chiar el în autobiografie: „Bunicul meu căra sare și peste Prut”.

Pagină realizată de
Ioan DĂNILĂ

Teoria polisistemelor propusă de Itamar Even-Zohar și cartografia „Republicii mondiale a literelor” realizată de Pascale Casanova au ceva în comun, din câte ne dăm seama: ambele renunță la decupajul lingvistic și politic al corpusului literar pentru a considera critic spațiul de desfășurare al literaturii după o perspectivă funcționalistă, la Itamar Even-Zohar, geopolitică la Pascale Casanova. Autorii acordă un loc important procedurilor și efectelor canonizării, care stabilizează economia sistemului literar sau definesc locurile de putere în spațiul mondial al literelor. Itamar Even-Zohar dezvoltă mai ales conceptul de „repertoriu”, înțeles și definit ca „the aggregate of laws and elements (either single, bound, or total models) that govern the production of texts” („Polysistem theory”, în „Polysistem Studies”, *op. cit.*). Urmând un demers aproape în întregime istoric și genealogic, Pascale Casanova situează etapa inițială și fundamentală a constituirii spațiului literar mondial în momentul publicării celebrei lucrări „La Déffence et Illustration de la langue française” (1549) a lui Joachim du Bellay (1522-1560, poet și critic literar francez, întemeietor, împreună cu Pierre de Ronsard, al școlii poetice „La Pléiade” și autorul programului acesteia). Prețioasa lucrare a lui du Bellay „furnizează paradigma” asociind națiunea cu literatura și instaurând dialectica

Negocierea și tranzacția valorilor sau despre consacrarea teoretică în literatură

II. Teoria literară. Funcționarea axiologică a discursului teoretic (2)

dintre națiunile literare „mari” și cele „mici”: [...] du Bellay pune bazele spațiului literar european. Concurența internațională pe care o instaurează începutul procesului de unificare a spațiului literar internațional. Odată cu rivalitatea pe care o inaugurează, el trasează prima schiță a unui câmp literar transnațional” (Pascale Casanova, *op. cit.*). Fiecare în maniera sa, cei doi cercetători propun punerea în perspectivă a principiilor dominante în viziunea literarului, integrând aceste principii în chiar obiectul lor de studiu.

Ca să elaboreze o modelare (teoretică ori fondată istoric) a relațiilor literare internaționale, cei doi autori subliniază așadar necesitatea de a trata construcții discursive ce însoțesc și situează producția literară în spațiul social. Dar credem că niciunul dintre ei nu reușește să extragă toate consecințele ofertelor teoretice, în măsura în care amândoi rămân centrați cu prioritate (și aproape nemijlocit) pe studiul literaturii înainte de orice – adică: texte literare. În

timp ce a degajat un important palier de mediere discursivă (metadiscursurile literare, oricare ar fi forma lor), cuvântul critic tinde să cadă direct pe obiectul literar, fără să treacă prin studiul mediului său metadiscursiv, cum ar sugera teoria. Or atenția directă acordată operelor poate, în cele din urmă, să orienteze din nou această teorie spre producerea valorii simbolice a obiectului literar – tocmai la ceea ce atât Itamar Even-Zohar, cât și Pascale Casanova voiau inițial să renunțe.

Într-adevăr, construcția teoretică a lui Itamar Even-Zohar pune cu claritate în evidență procedurile ce țin de „interferențe” și de „transferuri” prin care un sistem periferic penetrează un sistem central al cărui echilibru funcțional ar fi fost slăbit: „[...] it is a major goal, and a workable possibility for the Polysystem theory, to deal with the particular conditions under which a certain literature may be interfered with by another literature, as a result of which properties are transferred from

one polysystem to another. For instance, if one accepts the hypothesis that peripheral properties are likely to penetrate the center once the capacity of the center (i.e., the repertoire of the center) to fulfil certain functions has been weakened [...], then there is no sense in denying that the very same principle operates on the inter-systemic level as well” („Polysystem theory”, *op. cit.*). Citindu-l pe teoreticianul polisistemului, ne dăm seama că principiul interferenței intervine ca un nou cadru normativ construit contra modului de aprehensiune națională a literaturilor, cărora autorul le deplânge efectele de deformare, fără a căuta să le obiectiveze și să le analizeze ca reprezentări eficiente (de exemplu, apropo de literaturile periferice latinei medievale: „Unfortunately, tendentiously nationalistic literary historiography has prevented adequate analysis of the relationship vis-a-vis Latin for almost all of the literatures concerned” – „Laws of literary interference”, în „Polysystem studies”, *op. cit.*,

subl. n.). Altfel spus, unei norme de evaluare metaliterară i se substituie aici alta, ce atribuie privilegiul autenticității și al conformității socioliterare textelor în circulație, mai ales prin intermediul traducerilor.

Pascale Casanova propune un aparat teoretic mai simplu, care polarizează obiectele literare astfel: pe de o parte, „marile literaturi”, ce beneficiază de un important aparat de producere a valorii simbolice, și, pe de altă parte, „micile literaturi”, ce, printr-o serie de lovituri de forță, zdruncină deseori puțin ordinea literară stabilită. Mai ales asupra acestora din urmă întârzie autoarea, consacrand un întreg capitol „miracolului literar irlandez”. Figurile de scriitori „asimilați”, „revoltați”, chiar de „oameni traduși” găsesc astfel o plusvaloare simbolică în tratamentul teoretic pe care li-l rezervă Pascale Casanova, din moment ce sunt puși în postura de agenți de infiltrare și de revoluție, indispensabili ideii de a evita încremenirea literaturii mondiale sub influența câtorva legi universalizate. În cele două cazuri, cu modalități diferite, este evident că avem de a face cu un discurs polemic, îndreptat împotriva unui anumit tip de istoriografie a literaturii (cu perspectivă națională și/sau monolingvă), un discurs ce servește posturi teoretice (potrivnic posturii tradițional istoriografice), destinat implicit evaluărilor obiectelor literare.

Gheorghe IORGA

La Savu Popa jocul cu poezia contează mai puțin ca exercițiu ludic, consumat sub semnul unei atitudini detașate și puternic marcate de conștiința convenției. În recentul său volum, *De-a v-ați ascunselea cu poezia* (Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2023), autorul sugerează prin însuși titlul un posibil program, în care accentul se pune pe relația dintre poet și propriul text, cât și dintre poet și marea poezie, căutată în permanență pentru certitudinea autenticității proprii creații.

Demersul poetic al lui Savu Popa stă sub semnul unui recurs la realitate, la materie în primul rând, după cum remarca de altfel distinsul critic Gheorghe Grigurcu: „Poezia lui Savu Popa ilustrează ceea ce s-ar putea numi o întoarcere la materie. Saturat de abstracțiuni, simboluri, valori metafizice, acest tip de creație ia în considerare un realism precum o reacție retracțilă. O blazare a spiritului, epuizarea unei lumi gata de a depune armele. Nu factorul spiritual deține controlul, ci unul de natură fizică ce-și oferă prezența imaginativă, bizuindu-se pe condiția sa primordială. La fiecare pas un nesăț de materie stăpână pe situație”.

În binecunoscuta sa carte *Jocul ca simbol al lumii*, E. Fink sublinia că jocul reflectă în ultimă instanță lumea. În joc, „omul se «transcende» pe sine însuși, depășind determinările de care este înconjurat și prin care el se realizează pe sine”. Este adevărat, consideră autorul, „că-n jocul uman apar momente ale lumii, dar acestea sunt sparte, distruse prin dualitatea realității și a irealității care interferează în joc”.

Scrisul în sine este pentru Savu Popa un profund joc ce contează în ultimă instanță ca un autentic ritual de chemare a poeziei: „Când scriu / mă joc / de-a v-ați ascunselea / cu poezia”. Poemul este indiscutabil trăire, exteriorizarea unei stări interioare, este un „țipăt”, dar acest țipăt este atent „textualizat”, țipătul de

Mircea MOȚ

Jocul cu poezia

hârtie al lui Savu Popa amintindu-mi-l pe criticul care spunea că personajul este o ființă de hârtie: „Poezia mea, / un / țipăt / de / hârtie”.

Descoperirea realului prin poezie vizează esențialul, nelipsind convingerea că imaginarul îl protejează pe individ în fața agresiunii concretului, totul transcris într-un discurs din care nu lipsesc atitudini și modalități specifice poeziei lui Savu Popa: „Mie, poezia / mi-a arătat drumul Damascului / traversat încontinuu / de caravane de praf / și cenușă, / mi-a luat apărarea / în fața gardianului care / îmi cerea bilet – o hârtie de împachetat spaimele, / la intrarea în bălciul memoriei, / m-a asigurat / că pastila disperării se dizolvă / doar în gustul de sânge al ratării, / mi-a spus să mă ascund / sub pat, în întunericul cald, dulceag, / să scap de obsesiile care se-ntindeau prin cameră / în dans de paiate unite / printr-o pânză de păianjen / cu reflexe metalice, / mi-a arătat locul / prin care timpul / se retrage sub formă de venin / în clepsidra subterană, / mi-a indicat / cum să mă feresc / de cei purtați / de angoase grele, / învăluți în catifele de întuneric, / cei care vorbesc pe mai multe voci / iesite din ambalaje / înainte de termen (*Mie, poezia...*)”.

Îmi place să cred că definițiile lirice ale lui Savu Popa sunt o admirabilă trecere a realului în imaginarul poetic, dar și o reconsiderare a acestuia. Iată câteva exemple: „Cerule, / o pleoapă / care și-a înghițit / ochiul”. Poezia este de altfel un sublim exil, o retragere din realitate în imaginarul asociat paginii, textului așteptat și scrisului: „Pe pagina de hârtie, / Începe / Exilul imaginației mele”. O poezie a intimității se finalizează la Savu Popa sub semnul Cărții, chiar album, și al unei

închideri care consacra: „Duminica, / Ne adunăm / În camera de zi. / Eu, fratele, / Mama, tata. / Povestim / Sau / Doar ne privim unul pe altul. / Ușile casei / Se închid / După noi, / Precum coperțile / Unui album de familie” (*Album*).

Există la Savu Popa o aparentă simplitate a confesiunii, care deschide însă perspective spre oniric și spre profunde semnificații simbolice: „Am visat / Cum cei din jur / Aveau corpuri / De clepsidre-n care / Un nisip / Curgea-n gol, / Lent, teribil de lent, / Iar mie îmi dădea fiori, / Căci auzeam / Că timpul, dincolo de ziduri, / Alerga ca un șobolan / Otrăvit”. Visul devine un generos cadru pentru poetul la

care realul alunecă la modul convingător în fantast: „Ea, însetată, visase că a mers / Ca o acrobată / Pe linia care desparte Marea Caraibilor / De Oceanul Atlantic. / Iese din cameră, amețită, / Somnul ei, cioburi de salivă / Încercuindu-i buzele crăpate, / Ajunge în bucătărie, / Noaptea de afară, / Un câmp bosniac, întins, / Unde plantațiile de cânepă se împletesc / cu cele de porumb, / Departe de orice așezare, / Se privește în oglindă, / Imaginea îi apare / Precum cea a scoicilor dincolo de apă / Tulbure în timpul ploii. / Înainte de a adormi din nou, / Ascultă / Cum copacilor bătrâni / Din curte / Le intră rădăcinile / În carne”. Sau: „Mișcările mele / Au devenit / Marionetele gândurilor mele, / Visele sunt cioburi / Ale oaselor care, / Într-un veac / Îndepărtat și palid / De atâta nemișcare, / Și-au lepădat trupul / Ca pe o piele / Trecătoare”. Poezia cotidianului se înfioară de gravitatea simbolului: „În toila vacanței, / Întru în cancelarie, // Liniștea satului, vara, // Cerul, / Un aluat / Nefrământat îndeajuns, // Pe o masă, / Câteva manuale / Împrăștiate, / Câteva cărți / Așteaptă, / Par așa, fără nicio rădăcină, / Ale nimănu. // Cineva neapărat / Trebuie / Să sune pentru / Marea Pauză”. Convingătoare sunt scurtele notații transcriind gândirea poetică a autorului: „Cât de adormit / Să fii / Să îți uiți / În somn / Visele”. Sau: „Adesea / Sufletul / Își poartă / Trupul / Ca pe o cruce”.

În final, îmi rezerv plăcerea de a reproduce un text de o indiscutabilă frumusețe: „Mișcarea vânătorului / punând arma jos, / ochiul format, / mâna aspră. // Se îndreaptă spre prada căzută, / inima lui mică bate în inima de scrum / a celui doborât, / ochii lui răsfrânți de ochii reci... // Deodată, pătrunde în culoarea lor metalică. // Nu se va mai întoarce, / Devine, la rândul lui, vânat. // Se va preda”.

Un teatru tânăr, cum este cel sucevean, are deja o importantă istorie recentă, și nu una oarecare, ci una de succes. Participări la festivaluri de primă mărime, internaționale, cum este cel de Avignon, la Festivalul Național de Teatru din România, dar și la multe alte manifestări teatrale din țară stau mărturie în acest sens. Cu un program estetic ambițios, cu o reală și clară propensiune spre valoare, teatrul din Bucovina, care poartă numele celui mai cunoscut și apreciat dramaturg român contemporan, Matei Vișniec, prețuit și ca mentor, are și un festival propriu, oferind publicului prilejul unor întâlniri plăcute și semnificative, cu spectacole diverse, cu personalități ale lumii teatrale, cu scriitori și cu alți artiști, muzicieni, dansatori, pictori. O nouă ediție a acestui eveniment, numit *Zilele Teatrului „Matei Vișniec”*, s-a desfășurat în perioada 11-19 mai 2024 și a fost impresionantă prin amploarea, mulțimea și diversitatea evenimentelor cuprinse: spectacole (nu numai în sala Teatrului, ci și în alte spații, unele neconvenționale, cât și în aer liber), conferințe, lansări de carte, expoziții, ateliere. Această a VIII-a ediție a avut o temă foarte interesantă: *Teatrul, diplomație culturală*. Inspirat aleasă, pentru că (și redau aici cuvintele lui Matei Vișniec din prefața caietului-program al manifestării) „altfel spus, nu este cultura, ca și diplomația, o încercare de rotunjire a unghiurilor, de rezolvare prin dialog și nu prin violență? Cum este posibil ca oameni care iubesc aceleași creații artistice să se urască totuși visceral unii pe alții?

Cum este posibil să se lupte între ei oameni care ascultă cu pasiune aceleași bucăți muzicale, care citesc cu pasiune aceleași romane, care savurează aceleași capodopere picturale și se hrănesc cu mesajele aceluiași piese de teatru?”

Sigur, cultura este un instrument puternic pentru a crea punți de legătură între oameni, în special între tineri, și pentru a consolida înțelegerea reciprocă. La Suceava, la festival, m-au bucurat prezența unor oameni de teatru cunoscuți, din țară și din străinătate, revederea cu unii dintre confrăți și am fost încântată să observ atât de mulți tineri, vesele și curioase roiri de voluntari, la toate evenimentele; pe larg mediatizate, presa, în toate formele ei, acordând o bine meritată atenție festivalului, bine gândit și excelent organizat. La care te întâmpină, cum pășești în sala Teatrului, surprinzătoarea instalație vizuală risipită peste tot, concepută cu inspirație și multă ingeniozitate de artistul Mihai Neamțu. Cum am ales să ajung la Suceava doar pentru puțin timp, la începutul acestui maraton teatral (un adevărat tur de forță pentru organizatori, pentru că au fost 60 de evenimente), principalul meu obiectiv a fost să văd premiera pe țară a teatrului-gazdă, asupra căreia mă voi opri în rândurile de mai jos.

Teatrul văzut ca diplomație în acțiune

„Cum l-am îngropat pe Stalin”, o farsă a cărei permanență dă fiori reci

Provenit din spațiul rus, scriitorul Artur Solomonov, romanțier, dramaturg și critic de teatru, jurnalist, trăiește de mult timp în afara țării sale, alegând să fie un om liber. Plecând din Rusia, el poate acum să scrie fără teamă de cenzură, de represalii, despre ce se întâmplă cu societatea, cu practicile politice din fostul imperiu, cu viața oamenilor trăind sub o dictatură care nu s-a sfârșit niciodată; de fapt, cu tot glasnostul și perestroika proclamate de Gorbaciov. Pentru că rușii au nevoie de tătuca, de o dictatură, asta e înscris în primul său succes de proporții cu romanul „O poveste teatrală”, adaptat și pentru scenă, tradus în mai multe literaturi, premiat. Teatrul i-a acaparat tot mai mult atenția scriitorului și așa s-a ivit prima sa piesă, „Grația lui Dumnezeu”, cu o temă social-politică, urmată de „Cum l-am îngropat pe Stalin”, mon-

tată acum la teatrul sucevean de regizorul Theodor-Cristian Popescu, traducerea aparținând Ralucai Rădulescu. Piesa este construită pe formula teatrului în teatru. Așa că asistăm la o previzionare înainte de premieră. Deloc întâmplător, fiind vorba despre un subiect atât de important, în sală se află însuși președintele rus, care și-a dorit să vadă cum este reprezentată îngroparea marelui tătuc. Evident, este nemulțumit, pentru că, dictator fiind, nu vrea decât permanentizarea ilustrului model, astfel că hotărăște ca piesa și spectacolul să-și schimbe tema, devenind un fel de preamărire a lui Stalin, încă de la apariția lui pe lume. Câțiva emisari ai puterii primesc însărcinarea de a supraveghea îndeaproape respectarea strictă a prețioaselor indicații. Regizorul spectacolului, care s-a distribuit în rolul lui Stalin (trimitere ironică la dictatura regizorală), se conformează (și nu fără plăcere) și schimbă totul, comportându-se despot. Grandoman și egolatu, histrionic, trecând rapid de la o stare la alta, el este întruchipat de actorul Cosmin Panaite, care a înțeles și a redat exact esența personajului Woldemar Arkadievič/Stalin. Alte personaje istorice cunoscute care apar în această farsă tragicomică sunt Lenin, Beria și Hrușciov, interpretate de Cătălin-Ștefan Mândru, Delu Lucaci și Cristina Florea, în nota întregii montări, reținut, distant, cu economie de mijloace. Autorul piesei este figurat, cu un joc precis, cu adecvate schimbări de atitudine de Diana Lazăr. În contrast oarecum cu tonalitatea interpretărilor menționate este

cea dată de Clara Popadiuc personajului Valentinei (și dramaturgic partitura este mai generoasă), creionat de acțiță cu relief, temperament și nuanțe. Un moment mai puțin tensionat, cu binevenite accente de comedie, de haz popular este cel al dialogului dintre cei doi paznici jucați de Răzvan Bănuț și Iulian Burciu. Distribuția este completată de Horia-Andrei Butnaru (Omul de la Minister), de Alexandru Marin și Bogdan Amurăriței (Primul și Al doilea Stalin din perioada tinereții).

Regizorul Theodor-Cristian Popescu construiește un spectacol foarte elaborat, sobru, cerebral, care nu mizează pe emoție, în primul rând, ci pe reflecție. E un director de scenă cu bosă teoretică, estetica sa ducându-mă cu gândul la versul lui Ion Barbu: *Castelul tău de gheață l-am cunoscut, Gândire*. Așa că, deși textul are părți, scene care sunt amuzante, chiar dacă alunecă spre comedia neagră, spre un carnavalesc trist, regizorul a ales să ne amintească lucruri mai puțin plăcute despre firea omului. Care e slabă, lesne schimbătoare, sub vremi, sub dictaturi. Spectacolul său (cu o interesantă scenografie, de puternic impact vizual, semnată de Raluca Alexandrescu) nu este deloc unul comod. Dimpotrivă, e dens și chiar terifiant, din moment ce-ți arată că trecutul se poate oricând întoarce, cu toate relele lui, cu strivirea omului. Sau cu transformarea acestuia într-un tiran, odată ce pune mâna pe o anume putere. Puterea care corupe, alterând fibra umană. Despre cedare, lașitate, frică vorbește spectacolul, despre neputința desprinderii de un model totalitar. Despre politicul omniprezent în viețile noastre. Mesajul este clar, susținut, potențat prin excelenta muzică (Ovidiu Iloc, compozitor, și la pian, Johannes-Raimund Onesciu) și de imaginile expresive decupate de lighting designul lui Costi Baci. În limbajul propriu teatrului, suntem puși în situația de a înțelege cât de ușor se pot pierde libertatea, demnitatea, prin acțiunea efectului de turmă, prin uniformizare, nivelare, cântatul în cor. Sunt noi pericole la ora actuală într-o lume care a luat-o razna, cu ideologizare excesivă, *cancel culture*, corectitudinea politică, amenințând libertatea artei și a creatorului, și în acest sens spectacolul lui Theodor-Cristian Popescu are impactul unei *prise de conscience*.

Cartea de teatru

Semnalăm apariția recentă, la Editura Junimea, în colecția Hamletarium (coordonată de Călin Ciobotari și Simona Modreanu), a unui interesant volum aparținând Laurei Terente, intitulat *Actori cu vocația mentoratului: State Dragomir, Aurel Ghițescu, Gina Sandry Bulandra*. Autoarea este muzeograf coordonator al Colecției „Istoria teatrului românesc”, la Muzeul Național al Literaturii Române Iași, este doctor în domeniul Teatru și Artele spectacolului, având publicate numeroase studii, articole, cât și conferințe ținute. În prefața volumului, Anca-Doina Ciobotaru subliniază că avem șansa noi, cititorii și iubitorii de teatru, unei călătorii „în lumea tainică a fondurilor documentare” și că Laura Terente a scos la lumină, în urma unor pasionate și riguroase cercetări, adevărate comori, vindicând astfel „râni culturale produse de nedrepte decizii administrative”. Parcurgând capitolele acestei cărți, descoperim calitățile artistice și umane de excepție ale unor mari personalități ale scenei, care au contribuit din plin, cu știință și generozitate, la formarea teatrului național modern.

Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț

„Urât mai trăiți, domnilor!”

Noua versiune scenică a piesei „Pescărușul” de Cehov, de pe scena teatrului pietrean (în traducerea lui Bogdan Budeș), mi-a reamintit cuvintele lui Gorki după ce a ieșit de la o reprezentație a „Livezii de vișini” a confratului său (care i se părea „rece ca un diavol”): *Un om mare și deștept, atent la tot ce se petrece în juru-i, a trecut pe lângă această gloată plictisitoare și cenușie de oameni neputincioși, s-a uitat la acești locuitori plicticoși ai planetei sale și, cu un zâmbet trist, cu un ton de imputare blândă, dar adâncă, și cu tristețe deznădăjduită pe chip și în inimă, le-a spus cu glas frumos și sincer: „Urât mai trăiți, domnilor!”* Oameni care duc o viață moartă, cenușie, irosită aiurea, pentru că nu au putere să se scuture de „mucegaiul banalității”.

Primele lucruri care-ți atrag atenția la „Pescărușul” regizorului francez Christian Benedetti sunt spațiul aproape gol al scenei (pe care sunt doar o masă, câteva scaune, o canapea, un mic podium, în plan mai îndepărtat, și câteva reflectoare) și culorile terne. Christian Benedetti este un om de teatru complet: actor, regizor, profesor, fondator de companii, director de festivaluri, creator de grupuri de reflecție despre noi practici artistice. Preocupat de dramaturgia contemporană, semnează multe spectacole bazate pe texte actuale ale unor autori din diferite țări (Geanina Cărbunariu se află printre ei), dar Cehov este o pasiune constantă, la care se întoarce des. Și pe care-l transpune scenic, urmându-i întocmai dorința ca piesele sale să fie reprezentate cât mai simplu, lui Cehov displăcându-i detaliile, accesoriile,

păsările și dispozițiile întâmplătoare. Lucruri care distrag spectatorul. Voia, în schimb, ca piesele să-i fie jucate de actori buni. Așa cum sunt la teatrul pietrean, „Pescărușul” fiind, în primul și ultimul rând, un spectacol de actori. Care vorbesc în această montare foarte repede și fără intonație, alb, și poartă haine neutre, șterse, cu puține excepții.

Oare de ce și-a numit Cehov o piesă cu „cinci puduri de dragoste” – dar neîmpărtășită, nefericită, și cu o sinucidere la final – comedie? Părerea regizorului este că dramaturgul a spus că piesele sale sunt comedii considerând că „trebuie jucate în ritm de comedie: repede, repede, repede, creându-se ciocniri semnificative”. Comedii, pentru că personajele sale nu au conștiința tragicului și sunt ridicole, pierzându-și tim-

pul în discuții inutile, istovitoare. Mărturisesc că nu m-a prins maniera asta de joc, rostogolirea cuvintelor pe nerăsuflăte, dar că, din fericire, au fost și momente de actorie care m-au atins, atunci când m-am bucurat de semnificația unor pauze, de inflexiuni ale vocilor, de nuanțe, de trăire, într-un cuvânt. Am înțeles însă ce a vrut regizorul, tot în respectul viziunii lui Cehov asupra pieselor sale, construite ca o partitură muzicală, cu pauze, tempouri. Citindu-l atent, în profunzime pe Cehov, regizorul și-a pus multe întrebări, care ni se adresează în egală măsură pentru că, lăsând luminată sala în timpul spectacolului, ne înglobează în aceeași durată. La fel cum, prin desenul cu creta a unui pescăruș, pe o bucată de lemn (și nu cu prezentarea acestuia împăiat), este lansată invitația la conti-

nuarea unui joc cu figuri, care lasă liberă imaginația spectatorului. Este un pariu al regiei.

Din distribuție, o surpriză plăcută a fost tânăra Cristina Ciulei – Nina Zarecinaia, cu o interpretare proaspătă, sensibilă, sinceră, cu accente pasionale. Pe ceilalți actori îi știu de mult timp și-i prețuiesc, pentru că nu m-au dezamăgit niciodată. În Arkadina am văzut-o pe Ecaterina Hătu, rolul fiind jucat, prin alternanță, de Elena Popa. O Arkadina cu un look foarte trendy (este îmbrăcată în jeansi și o simplă cămașă albă), autoritară, posesivă, cu aere de vedetă răsfățată, egoistă, zgârcită. O scenă excelent jucată de actriță este cea în care, încolțită de gânduri negre, se ghemuiește sub masă. Îi va trece însă repede spaima că l-ar fi putut pierde pe Trigorin (adus în scenă, cu eleganță, de Mircea Postelnicu, actorul scoțând la suprafață și substratul de insatisfacții mocnite ale personajului), pe care-l recuerește categoric într-o scenă de seducție dominatoare. Polina, cea însetată de iubire, are chipul Loredanei Grigoriu (foarte potrivită în rol), iar fiica ei, Mașa, este jucată de Nora Covali (care a făcut și asistentă de regie la spectacol), actrița având fine intuiții și tonuri bine găsite în configurarea acestei triste femei cu vocația suferinței înecate în alcool. Mașa, care-și poartă doliul vieții, un portret

scenic reușit. Insolită în acest peisaj cenușiu este apariția lui Dorn, doctorul figurat excelent de Paul-Ovidiu Cosovanu, ca un dandy, într-un costum cochet, în culori deschise, și cu o nelipsită pălărie. Seamănă cu Cehov – evident! –, și în toată atitudinea lui flegmatică, persiflantă, se simte gheața unui anatomist, „rece ca un diavol”. Pe celălalt versant, într-un fel duos, cald, îl înfățișează Tudor Tăbăcaru pe Sorin, neputinciosul general la pensie. Cu personalitate, cu accente plasate exact își rezolvă partiturile Emanuel Becheru (veșnic tânguitorul Medvedenko) și Andrei Merchea-Zapotočki (un Șamraev lucid, arțăgos). Toate personajele sunt de fapt niște pescăruși răniți, care nici nu trăiesc, ci doar mimează viața. Dar cel care realizează cel mai dureros, tragic acest fapt este Treplev, care are și puterea de a pune sfârșit chinului, ratării, prin sinucidere. Fiindcă, după cum o spune, *așa nu se mai poate trăi!* Veridic, cu mare intensitate, îl joacă Florin Hrițcu pe tânărul scriitor aspirant la glorie literară și care voia să aducă forme noi de sensibilitate, de expresie în arta sa. Imaginea din spectacol, în care Treplev își rupe manuscrisul (cu un aer străin, cu privirea pierdută în neantul în care se va arunca) în bucăți din ce în ce mai mici, este una jucată magistral de actor.

Vorbindu-ne despre nepuțința oamenilor de a-și trăi viața frumos, cu vocație (acesta este reproșul conținut de întreaga dramaturgie cehoviană), despre ratare, iluzii deșarte și iubiri fără speranță, „Pescărușul” nu încețază să ne tulbure.

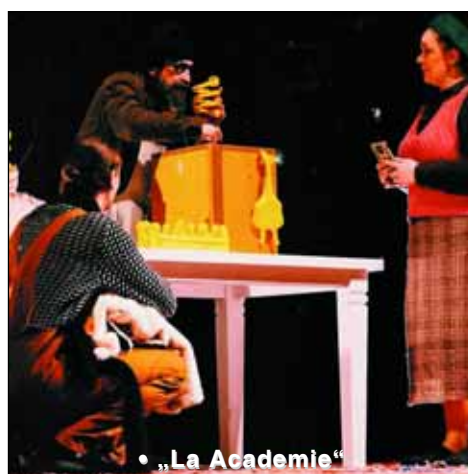
Sunt mulți ani de când începutul de vară mă prinde la Buzău, la Teatrul „George Ciprian”, care organizează, de aproape două decenii, o manifestare culturală de amploare, reunind spectacole de genuri diferite, colocvii, expoziții, lansări de carte, workshopuri. Ediția 2024 (25 mai-1 iunie), ajunsă la numărul XIX, a avut un afiș bogat și un program divers, merit să satisfacă multe gusturi. Și chiar așa s-a întâmplat, tema fiind una căreia nu-i poți rezista: *Iubirea*, la care s-a adăugat faptul că genul comic a fost cel predominant în acest festival, asigurându-i succesul. Inspirata selecție a cuprins următoarele spectacole: *Moș Nichifor*, adaptare după Ion Creangă (regia, Alexandru Dabija; Teatrul Act, București); *La Academie*, de Alexandra Felseghi (regia, Andrei Măjeri; Teatrul „Mihai Eminescu” Botoșani); *Proștii sub clar de lună*, de Teodor Mazilu (regia, Felix Alexa; Teatrul „Alexandru Davila” Pitești); *O idee genială*, de Sébastien Castro (regia, Paul Chiribută; Teatrul „Toma Caragiu” Ploiești); *Falsa servitoare*, de Marivaux (regia, Alexandru Măzgăreanu; Teatrul „Maria Filotti” Brăila); *Mobilă și durere*, de Teodor Mazilu (regia, Cristian Ban; Teatrul „Andrei Mureșanu” Sfântu Gheorghe) și *Soțiile noastre*, de Eric Assous (regia, Răzvan Oprea; Compania Sublime București).

Teatrul-gazdă a prezentat în festival două producții: *Labirintul lui Habarnam* (adaptare liberă după Nicolai Nosov, în regia lui Cristian Negoescu), un spectacol pentru întreaga familie, realizat în parteneriat cu mai multe licee și colegii cunoscute din Buzău, și *Despre tandrețe*, de Matei Vișniec, în regia lui Vlad Trifaș, un spectacol curat, sensibil, cu bune intu-

iiți, chiar dacă unele nu sunt duse până la capăt. Actorii Ioan Coman, Macrina Bărlădeanu, Șerban Gomoii și Ioana Cojocărescu și-au înțeles personajele și le-au interpretat expresiv, nuanțat, iar muzica live – la violoncel, Mihail Grigore – a fost creatoare de atmosferă.

Nu au fost uitați nici spectatorii cei mici, mai ales că venea sărbătoarea lor, 1 Iunie, așa că pentru ei au fost invitate două spectacole: *În față la O 12*, de Oana Răsuceanu (care semnează și regia) și *Spectacol Magie-Magiot*, de Marius Drăguș, ambele producții ale Companiei 111 Film & Entertainment București. Și tot pentru copii au avut loc mai multe evenimente outdoor, care i-au bucurat mult. Semnează și una dintre cărțile lansate în festival: „Bulgări de timp teatral”, de Tamara Constantinescu, pe care am prezentat-o și asupra căreia voi reveni. Tamara Constantinescu, actriță și critic de teatru totodată (un caz unic la noi), a făcut parte din juriul Festivalului, alături de Irina Zlotea (critic de teatru) și regizorul Mădălin Hîncu. Cei trei au lucrat foarte bine, zic eu, pentru că am fost exact pe aceeași lungime de undă. Premiile sună astfel: *La Academie*, producție a Teatrului „Mihai Eminescu” Botoșani, a obținut trei premii: pentru cel mai bun spectacol, pentru regie – Andrei Măjeri și scenografie – Adrian Balcău. *Premiul pentru cea mai bună actriță* a

O nouă ediție a Festivalului „Buzău/Iubește/Teatru”

fost câștigat de Oana Jipa (Lizica din spectacolul „Mobilă și durere” al Teatrului „Andrei Mureșanu” Sfântu Gheorghe), iar *Premiul pentru cel mai bun actor* i-a revenit lui Bogdan Farcaș, absolut savuros în triplu rol (Thomas, Cedric și Jules) din spectacolul „O idee genială”, al Teatrului „Toma Caragiu” Ploiești.

Spectacolul cu piesa Alexandrei Felseghi, „La Academie” (pe care l-am văzut cu alte prilejuri), are meritul de a plimba oglinda teatrului și pe ulițele satului românesc, tot mai părăsit de oameni, de cei tineri, în primul rând, dar și de noroc, rămânând într-o stare dezolantă. Interesantă în piesă este un fel de euforie a dezastrului, totul pe un

fond al vorbăriei golite de sens, stropită, din belșug, cu băutură. Că doar suntem la Craiu, comună în care cărciuma se numește „La Academie”. Unde se bea serios, temeinic, cu știință, nu la modul amatoristic. Așadar, umor cât cuprinde, ieșind din miezul trist al realităților satului românesc contemporan. Piesa este bine, inteligent scrisă, iar spectacolul e un fel de tragedie optimistă, de dans pe ruine, pentru că așa se și încheie, cu o horă jucată cu mult foc, în coregrafia experimentatei Victoria Bucun. Și pe muzica lui Adrian Picioarea, autorul unui sound design în care mixează inspirat sonorități populare cu cele simfonice. Lui Andrei Măjeri i-a reușit de minune acest spectacol, deși nu este din zona frecventată de el, cu precădere, ceea ce este un lucru remarcabil. Dar subiectul este din spațiul în care el s-a născut și a trăit, de unde și evidentă notă afectuoasă în care privește și tratează satul și sătenii. Mi-a plăcut cum își lasă liberă imaginația și cum exploatează scenic, ingenios și cu haz amăru, amestecul de mitologie, legendă și realitate cotidiană existent în text, cum ironizează clișeele și, mai cu seamă, cum manevrează insolitul, introducând miraculosul, stranietatea în spectacol. Iar trupa botoșăneană funcționează admirabil în acest tip de teatru popular, cu multe scene savuroase, de un ludic dezlănțuit, de-a râsu-plânsu. Scenografia atât de sugestivă a lui Adrian Balcău, cu folosirea eficientă a elementelor de kitsch, transmite acut senzația de pustiu, de frig și de singurătate, care se desprinde din piesă și din spectacol.

Pagini realizate de
Carmen MIHALACHE

Adrian ALUI GHEORGHE:

„Omenirea trece printr-un periculos proces de analfabetizare“

Sunt adeptul diversității în orice loc, în orice lume

– Dragă Adrian Alui Gheorghe, ai o lungă și bogată bibliografie care datează dinainte de 1989. În același timp, ai în biografie o interesantă activitate în presa literară. Ai condus reviste, ai fondat reviste... Te-a influențat activitatea publicistică în actul de creație?

Adrian Alui Gheorghe: – Nu putem evolua în afara propriei biografii; orice lucru, orice fapt de viață modifică ordinea interioară. Un dansator, un balerin, care evoluează pe firul muzicii, este dezechilibrat și de o atingere a unui fulg de pădăie; este influențat decisiv. Așa și biograficul: lasă urme adânci în minte și în inimă, în gestica creatoare; suntem ceea ce povestim, în fond. Un artist plastic poate să-și imagineze o lume, alta, dar suportul este ceea ce cunoaște, la un moment dat. Îmi povestea un prieten scriitor – care a orbit pe la șase, șapte ani, purtând povara unui destin potrivit – că tot ce face de atunci este să amplifice ceea ce a văzut, cunoscut în acei primi ani. Artistul mai spune adeseori că a fost martor al unei realități din raiul pierdut al omenirii dintotdeauna, deși nu are dovezi, dar își aduce aminte, după cum sună o poezie deja celebră. Da, m-a influențat activitatea publicistică; cred că mi-a dinamizat verbul, versul. Și ține cont de faptul că am scris editorialul unui ziar județean, „Ceahlăul“, vreme de aproape zece ani, șase texte pe săptămână; s-au adunat peste trei mii de pagini. E un fel de „război și pace“ al meu cu lumea din jur; am sperat, am disperat, am oftat, m-am amuzat în raport cu tot ce am trăit. Lumea aceea, din publicistica mea, se regăsește în romanele și povestirile mele, în eseurile mele, în poezie chiar. La un moment dat această lume s-a răzbunat, pentru că am pus-o în ecuație, fiindcă am ținut-o astfel în viață.

– Ce este mai ușor de formulat: întrebările sau răspunsurile? Poezia este o întrebare sau un răspuns? Mă gândesc că ai debutat ca poet...

Adrian Alui Gheorghe: – Toată viața este o întrebare, care este suma multor întrebări pe care ni le punem în fiecare clipă, în fiecare zi. Răspunsul este ceea ce trăim, pe când întrebarea este despre sensul a ceea ce trăim. Poezia este o întrebare, evident. Poezia este o presupunere, o sondare a lucrurilor care nu se văd, dar pe care le intuim. Poetul întreabă creatul și increatul despre rostul și locul lui în lume; de cele mai multe ori nici nu așteaptă un răspuns. Răspunsul este, de fapt, în întrebare. Nu ai căuta ceva ce nu ai găsit deja, spune francezul. Am formulat multe întrebări și în plan publicistic, am avut multe dialoguri în revistele pe care le-am condus, la care am colaborat. Am adunat aceste dialoguri într-o carte, „Câtă viață, atâta literatură“, apărută la Editura Junimea în 2016. Sunt interviuri cu Cezar Ivănescu, cu Emil Brumaru, Al. Cistelean, Luca Pițu, Ion Mureșan, Marta Petreu, Lucian Vasiliu, Ioan Flora, Gheorghe Grigurcu, Nichita Danilov și mulți, mulți alții dintre confrății noștri. Într-o carte de interviuri, a lui Adrian Păunescu, pe care am citit-o în copilărie, „Sub semnul dialogului“ se numea parcă, acesta spune la un moment dat că „răspunsul este ruda săracă a întrebării“. Este valabilă și azi remarca aceasta rămasă ca o scamă în memoria mea.

– Nu ți-a fost niciodată teamă că nu semeni cu lumea în care viețuiești?

Adrian Alui Gheorghe: – Nu am fost atent la aceste deosebiri, deși mi-am dat seama că ele există. Cu cât am vrut mai tare să semăn cu lumea din jur, cu atâta m-am îndepărtat de ea; am constatat că nu semăn. Este foarte important să rămâi tu însuși în orice împrejurare; pentru asta îți trebuie și ceva curaj. Lumea este dusă mai departe de oamenii cu imaginație, care sunt într-un procent foarte mic, în timp ce procentul cel mare, semnificativ, este cel care atâră, trage „corpul lumii“ înapoi. Nu este confortabil, nu este ușor să nu semeni cu cei mulți, din jur. Îți amintești de filmul pentru copii „Oblio“? Cei cu capetele țuguite nu puteau accepta varianta unui semen de-al lor

cu capul normal. Deși în lumea noastră este greu de stabilit ce mai înseamnă normalitatea.

– Este literatura un joc cu focul?

Adrian Alui Gheorghe: – Literatura, arta în general, este mai mult un joc de-a focul... Literatura nu arde; literatura exorcizează, purifică, întărește. Când literatura se încarcă de ideologie, este posibil să deturneze destinele unora, să facă rău. Literatura trebuie să fie o aspirație spre magic, spre ceresc, spre o lume posibilă. Sau spre o lume imposibilă? Un Daniil Harms, un Kafka, un Ionesco, un Bulgakov sau un Becket nu propun lumi normale, dar lumile lor sunt profund literare, imaginative. Literatura este viața de a doua zi, fără de care ziua de azi își pierde rostul. Sunt foarte mulți oameni nefericiți pe lumea asta care nu știu să caute, care nu știu să-și imagineze viața de a doua zi. Literatura îi poate vindeca, arta îi poate vindeca, dar nimeni nu le-a spus asta. Aici intervin școala, educația, politica generoasă, familia, credința... Suntem produșii imaginației proprii, suntem produșii imaginației celor din jurul nostru.

Limbajul tinerilor este între emoticon și onomatopee

– Suntem un popor sănătos? Citim din ce în ce mai puțin. Cititul vindecă, cititul însănătoșește individul și societatea. Este unul dintre aver-tismentele din romanul „Laika“, considerat romanul revoluției române, deși, narativ, este mai mult decât atât. Este o radiografie a societății românești de după ultimul – sper! – război.

Adrian Alui Gheorghe: – Individul, omenirea s-au ridicat în picioare din starea de târâre abia în momentul în care au descoperit cuvântul, rațiunea, povestea. Dacă omul va renunța la citit, va urma procesul invers; va renunța la postura sa de învingător, se va întoarce la mersul târâș, fără nicio perspectivă. Omenirea trece printr-un periculos proces de analfabetizare, care va afecta și memoria, și comportamentul în istorie. Cred însă în rolul benefic al elitelor care există la nivel local, zonal sau chiar mondial, care își asumă soarta prezentului și viitorului omenirii cu ceea ce numim și trebuie să rămână rațiune.

Deși generațiile tinere au la îndemână mijloace de informare nesfârșite, uluitoare, internetul fiind o resursă incredibilă, constat o sărăcie de cunoștințe la majoritatea, constat o sărăcie a limbajului. Limbajul tinerilor este între emoticon și onomatopee, efect al lipsei de lectură, al lipsei de emoție în vorbire. Este un fenomen tare riscant; vom avea un fenomen de imbecilizare care va afecta viața în tot ce are ea mai frumos, mai firesc. Nu vreau să jignesc pe cineva spunând asta; constat doar. Ca scriitor mă întreb adesea pentru cine scriu, dar amân răspunsul, fiindcă acesta m-ar întrista peste măsură.

– Laika a murit la Revoluție... Ce ne-ar fi spus azi?

Adrian Alui Gheorghe: – Poate ne-ar fi lătrat și ne-ar fi deschis mai bine ochii. Cred că romanul *Luna Zadar* ar putea fi citit în cheia unei continuări a romanului *Laika*. În fiecare supraviețuitor al epocii comuniste există *sindromul Laika*, cineva care ne mușcă pe dinăuntru, care ne pune pe gânduri atunci când uităm din ce epocă venim, ce istorie am traversat. Trăim un periculos fenomen de spălare a creierului, a memoriei; uităm prea lesne de unde venim, din ce „istorie recentă“. De vină este școala, ca și întregul sistem de educație, care face abstracție de epoca comunistă, de închisorile comuniste care au decapitat *inteligența românească*, a deturnat sensul istoriei. Trăim un recul al istoriei care atrage după el un recul al educației, al situației în lumea de azi.

– Mai este posibilă întoarcerea definitivă la poezie după ce s-a întâmplat la sanatoriul de la Glod, locul acțiunii din „Laika“? Ai trecut ușor de la poezie la proză? Ce pierde poetul scriind proză? Ce câștigă prozatorul care a trecut prin poezie?

Adrian Alui Gheorghe: – Scriu poezie numai atunci când cuvintele nu-mi dau pace, când textul se cere scris cu irepresibilitate. Scriu poezii ocazionale, în cel mai bun și consacrat sens; nu am proiecte poetice pe termen lung. Cea mai recentă carte, în curs de apariție la Editura Tracus Arte, se numește „Nu-i mai așteptăm pe barbari“ și adună poemele scrise în ultimii patru ani. Am aici un ciclu consistent de „poeme americane“, sunt vreo patruzeci de texte care reflectă *ciocnirea civiliza-*

țiilor, așa cum am perceput-o cu sensibilitatea poetului, după ce am stat vreo trei săptămâni în America. Mai am un poem amplu în carte, ușor epic, *Muntele*, care este o obsesie învinsă, scrisă. Dacă am avea cititori de poezie, așa cum erau cu câteva decenii în urmă, poate că altele ar fi receptarea și valorizarea poeziei de azi. Din păcate, nu poeții ne lipsesc azi, ci ne lipsește acel „hypocrite lecteur“, cititorul obișnuit, despre care vorbea Baudelaire. Și critica de poezie mai nouă ne lipsește, una care să citească obiectiv, fără interese de grup, gașcă, facțiuni. Ce pierde poetul scriind proză? Nu pierde; diversifică discursul, gestica literară. Nu sunt poet în proză, cum nu sunt prozator în poezie. Nu confund genurile, nu-mi plac prozele prea poematice.

– Spui, în „Muscătura de măr“, că un lucru greu de gestionat este libertatea. De ce? Nu avem vocația libertății?

Adrian Alui Gheorghe: – E un lucru verificat: din închisoare tinzi să ieși la lumină, la libertate. Important este ce faci după ce ajungi la libertate, cum o gestionezi. Ai văzut papagali puși în libertate? După ce dau un ocol prin curte, se întorc la cușca lor. Părem, din păcate, în această postură. Sondajele de opinie arată procente consistente de lume nostalgică după perioada comunistă, acolo unde libertatea era raționalizată, alături de pâine, carne, ulei și acces la un pașaport de călătorie. Până și iluzia era pe cartelă, știi și tu prea bine. Este greu de explicat, generațiile tinere nici măcar nu pot fi bănuite de nostalgie, doar de o slabă relaționare cu istoria recentă. De vină sunt școala, mediul academic, politicul, memoria slabă a fiecăruia dintre cei care au trecut prin comunism. Spunea cineva: ca să fii fericit este de ajuns să ai o digestie bună și o memorie slabă. Dar vai de fericea care se reduce la aceasta, vai de societățile fără memorie.

– Prin anii '80 se vorbea mult despre o grupare literară nemțeană. Ce s-a ales de aceasta? Dar mai sunt aceste junimi o realitate? Mai credeți în forța grupului?

Adrian Alui Gheorghe: – Un grup contează numai în măsura în care se sparge, la un moment dat, în individualități. Ceea ce s-a întâmplat și la Neamț, cred. Pe Aurel Dumitrașcu l-am ținut în viața

literară, cu mare efort de timp, de energie cheltuită; răspunsul celor din familia lui a fost, din păcate, o ducere în derizoriu a muncii mele, a operei valabile a lui Aurel. Niște închipuiți din jurul memoriei lui Aurel vor să-l mai omoare o dată, fac destul de mult efort pentru asta. Poate că vor reuși; va fi marele lor merit: să facă din Aurel o valoare comună, redusă la anecdotica minimalizatoare a relațiilor pasagere, a corespondenței cu diverse figuri care se salvează precum scaieții pe lâna de aur. Ceilalți, Daniel Corbu, Nicolae Sava, și-au consolidat opere, au ajuns la nivelul la care au aspirat, visat. Da, mai cred în grupurile de tineri în măsura în care se sprijină unul pe altul cultural, se încurajează, se motivează unul pe altul.

Literatura română de azi nu încearcă să fie competitivă cu marea literatură a lumii

– *Viața se visează, nu se trăiește, spui undeva în „Mușcătura de măr”. Dar literatura?*

Adrian Alui Gheorghe: – Literatura poate prelua, la un moment dat, toate ritmurile vieții, viața însăși. Când citești, trăiești. Deci viața se citește, pe când literatura se trăiește, de foarte multe ori. Când un Camus sau un Balzac face considerații despre viață, este limpede că ei *citesc viața*. Iar când un cititor preia ceva din Dostoievski sau din Blaga, ca să-și explice viața sa în raport cu lumea, este limpede că trăiește literatura. Se infuzează una pe alta; viața fără poveste este fadă, povestea fără viață este de necrezut, de neacceptat.

– *Este literatura română în impas? Care sunt piedicile de care se lovește?*

Adrian Alui Gheorghe: – Avem o literatură valabilă; din păcate este tributară unor deprinderi tare păguboase. Literatura română de azi nu încearcă să fie competitivă cu alte literaturi, cu marea literatură a lumii; se concentrează pe un segment tare îngust, al unui localism fără perspective. E prea multă șuetă în discuțiile literare și nicio polemică adevărată. Scriitorii tineri nu au tendința celor din perioada interbelică de a se afirma în Europa; ei vor să fie recunoscuți în România, dispută niște clasamente care nu conferă valoare. Dacă generația mea nu a putut să

plece din țară, să se afirme în Europa, generațiile tinere pot, dar nu o fac în măsura în care ar trebui.

– *Talent sau muncă? Ce crezi că stă la baza evoluției unui scriitor, azi?*

Adrian Alui Gheorghe: – Și talent, și muncă, ar fi răspunsul ideal. Nu (prea) cred în scriitorii fără carte, fără studii; se vede chinul „facerii” în scrierile lor. Dacă în perioada interbelică un scriitor cu „bacalaureat” era cu adevărat școlit, astăzi nu mai cred în bagajul cultural al unui absolvent de liceu; îi trebuie multă trudă în bibliotecă, ca să intre în dialog cu marea cultură. Aproximarea de cultură este o chestiune instinctuală, cred, cât și parte a unui program individual de lectură. Ca să glumesc, important este să citești mai mult decât scrii, lucru care nu este valabil la toți scriitorii de azi. Sunt câteva exemple de scriitori industrioși, chiar în generația '80, care nefăcând carte, la timp, nu au complexul valorii; compensează, în mintea lor, prin cantitate. Unii sunt foarte bine situați în plan critic, sunt lăudați fără să fie citiți; s-au creat niște „automatisme critice”. Nu are rost să le dau numele aici; sunt deja cazuri „folclorice”. Este, de exemplu, un scriitor optzecișt, cu studii „pe sponci”, care intră în sevraj dacă nu ia premiu pentru fiecare carte înserabilă pe care o scoate, leșină public, blestemă toată istoria literaturii. Și i se dau premii, ca să nu se sinucidă, așa cum declară, chiar dacă textele sale sunt inconsistente, însăilări onomatopice, gugustiucisme. Am scris, de altfel, „o fantezie epică” numită „Povestea scriitorului multipremiat”; a stărnit ecouri și haz. Mult haz.

– *Ce este prietenia? Cât a contat în evoluția ta? Ce preț îi pui azi?*

Adrian Alui Gheorghe: – Cred că prietenia a dispărut azi, fiindcă a dispărut ideea de dor. Mijloacele de comunicare rapidă au înlăturat dorul, nostalgia, reinventarea celui alt în minte, în așteptare, stări care erau la baza prieteniei. Și a iubirii chiar. Cred că și iubirea s-a subțiat, și-a modificat consistența; iubirea este confundată cu acuplarea rapidă, fără emoție. Faptul că poți fi în contact instantaneu cu celălalt, datorită mijloacelor de comunicare, pierde mult din emoția prieteniei, din căutarea celui alt. Prietenul este con-locuitorul tău, în accepția lui Platon; îl cauți îndelung, dar de vreme ce îl afli *la un click distantă*, cum se spune, pare să-i reducă misterul. Am avut multe experiențe cu prietenii de circumstanță, care mi-au fost aproape doar cât am avut ce să le ofer, după care s-au reorientat. Într-un poem, din volumul „Paznicul ploii”, spun că „la prietenii pe care îi am nu mai am nevoie de dușmani”. S-a adevărit în timp. Prietenii judecători sunt speciile cele mai periculoase din preajmă, sunt cei care au pumnalul pregătit pentru situațiile favorabile lor. Spunea Tudor Mușatescu, la un moment dat, într-o falsă publicitate la capitolul *pierderi*, așa cum erau anunțurile în ziare, pe vremuri, când pierdeai un act, un document: „Pierdut prietenii. Îi declar nuli”. Am multe exemple de prietenii care „sunt nuli”; am investit prea mult în ei; trec și investițiile la capitolul *pierderi*. Pierderi de vreme, de viață, de emoție.

Istoria se va sfârși odată cu omul

– *România sau Ro – mânia? Ce-ți este mai aproape de suflet, din punct de vedere literar?*

Adrian Alui Gheorghe: – Vorba lui Cioran: „Iubesc România cu o ură adâncă!” Ei, nici chiar așa! România este sfințită prin istoria ei, prin cultura ei, prin frumusețea ei. Nu știu în ce măsură noi conștientizăm ce șansă avem, am avut, să ne naștem aici, să fim parte a unei istorii de o concretețe demnă de luat în seamă, de respect nesfârșit. Limba română este cea care ne-a dat nume, ne-a dat destin, sens, har. Dar uite, tocmai am deschis azi, la întâmplare, „Primejdia mărturisirii” a lui Nicolae Steinhardt și am citit: „Degeaba le-am avea pe toate: inteligența, cultura, istețimea, supracultura, doctoratele, supra-doctoratele; dacă suntem răi, haini, mojici și vulgari, proști și nerozi, doi bani nu facem, se duc pe apa sâmbetei și inteligența, și erudiția, și supradocările, și toate congresele internaționale la care luăm parte, și toate bursele pentru studii pe care le câștigăm prin concursuri severe. Nimic nu poate înlocui și suplini nițică bunătate sufletească, nițică bunăvoință, toleranță, înțelegere. Nițică susținută bună-cuviință”. Da, până și pentru a ne iubi patria avem nevoie de *nițică bună-cuviință, nițică înțelegere, nițică bunătate sufletească*. Fără acestea vom fi niște străini în sânul unei patrii care va suferi, se va usca pe hartă și va muri. Și patriile mor dacă fiii lor nu le merită. Am scris un poem în acest sens; va apărea în volumul „Nu-i mai așteptăm pe barbari”.

– *În jurnalism întâlnim frecvent o provocare: să ne ferim de întrebările al căror răspuns nu-l cunoaștem. În final, aș dori să formulezi un răspuns la o întrebare cunoscută, pe care ți-o pui zilnic. Ai asemenea întrebări?*

Adrian Alui Gheorghe: – Dimineața mă întreb cum este vremea. Sau cum sunt vremurile? Și de fiecare dată am surpriza să fie altfel de cum mă aștept. Deși multă previzibilitate ne guvernează viața, deja suntem în apoca „inteligenței artificiale”, care va modifica multe lucruri dintre cele pe care le credeam de nezdruncinat. Peste câțiva ani, dacă vom avea un dialog, chiar cu aceleași întrebări în față, mă întreb care vor fi răspunsurile. Noi modificăm istoria, dar și istoria ne modifică pe noi. Am acceptat provocările istoriei din ultimele decenii, am acceptat toate provocările care au vorbit de un „sfârșit al istoriei”. Istoria se va sfârși odată cu omul. Dar până atunci sper că mai este mult de trăit, de pățimit, de visat.

Dialog realizat de **Leonard POPA**

• Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU •

Leo BUTNARU

Ultimatum cu menghine

Motto: „Acest lucru care nu are loc este cel mai bun din câte există.”
Giuliano Gramigna

Fiece duminică e un ultimatum al săptămânii (un incert șapte de *maine* în față), câteodată e chiar un ultimatum benefic, însă, mai totdeauna, unul care ne înspăimântă. Și totuși, ipostaza de ultimatum a celei de-a șaptea zile mă face să simt neliniștea alergându-mă prin întreaga-mi fire, în vreme ce – precum astăzi, de exemplu – privesc florile din glastră care, în liniștea și neamenințarea lor, sunt o întruchipare a prudenței, o imagine alegorică a precauției discret-însăimântate dintr-un motiv nouă necunoscut. Inclusiv în această duminică, prima a lunii mai, în fiecare an, când e marcată Ziua Mondială a Râsului. Iar ziua de luni de după prima duminică a lunii mai e Ziua Panromânească a Râsu’-Plânsului.

Însă, vorbind serios, în zilele obișnuite, de muncă, timpul săptămânii e – nimic de făcut! – mai mult automatism, iar duminica, parțial și sâmbăta, timpul parcă ar fi dens de conștiință, de știință, poate și de năzuință. Ar fi timpul în care, pentru a scăpa de automatisme, suntem dați pentru reeducare propriilor noastre persoane, în consecință reieșind că și în celelalte zile ale săptămânii ar fi necesar să intervină mai mult timpul dens de conștiință.

Dar, în fond, dacă ar exista vreun biograf care să știe ce gândesc uneori (nu și în cazul de față) în discret-însăimântata mea intimitate, unul dintre noi – eu sau el – ar trebui lichidat, ceea ce n-ar însemna vreun eveniment deosebit în imensul oraș cu faimă de statornic loc al posibilei agresiuni, unde singurătățile scuișă în lumea fără dragoste sau poate unele în altele scuișă. Singurătatea mea găsește înțelegere doar la singurătatea vecinului, clovn de profesie, la Poșta Veche, care în loc de o viață, în loc de un destin, are o distracție catastrofală. Povârnița singurătate a clovnului, ușor ieșită

de pe fixul obiceiurilor înrobitoare, e un fel de psihotest pentru singurătățile multora, în special ale acelor care frecventează ciroul, atenuându-și senzația primejdiei ce-i face să creadă că dânsii ar umbla printre menghine uriașe, printr-un nesfârșit labirint de menghine, unele dintre care numaidecât îi vor prinde și-i vor strivi între maxilarele de fier. (Când mă refer la menghine, se creează impresia că cel mai bine m-ar putea înțelege vreun fierar sau vreun lăcătuș auto, iar când vorbesc de un întreg labirint de menghine, aș fi doar pe înțelesul unui pictor înzestrat cu o fastuoasă imaginație grotescă, artist care în loc de un destin are și el, adică, o imaginație catastrofală.) În fine, unul dintre noi – biograful, poetul, clovnul, fierarul, lăcătușul sau pictorul – ar trebui lichidat dacă s-ar ști ce gândește el în discret-însăimântata-i intimitate, în timp ce contemplă întruhiparea prudenței, alegoricul ei simbol, să zicem, însăngerata mușcată din glastră. Dar, precum de nenumărate ori, gravitatea situației o mai atenuază cât de cât poezia, ce nu e o artă marțială, ci una mai ales duminicală, însă și artă din alte zile ale săptămânii. Inclusiv mercurială, pentru că și poetul e om, trebuie să mai dea pe la piață, să se uite și el pe lista zilnică de prețuri. Și...

Litere și cifre băcăuane

• *A-ul (n. 1818)... .. și B-ul (n. 1881)* •

Cristian Livescu, respectând sensul din numele revistei pe care o diriguia, „Antiteze”, ne-a cerut încă din decembrie 2020 un material cât mai vast pentru a motiva că anul real al bicentenarului nașterii lui Vasile Alecsandri a fost 2018. Numărul 62/2021 al revistei de la Piatra-Neamț se deschide cu monografia cazului, incluzând mărturia de mitrică din 1835.

Același Cristian Livescu rămâne un bacovianolog, cu texte importante publicate în revista băcăuană. La centenarul nașterii poetului simbolist, găsește că „în devenirea prozei fantastice românești, Bacovia poate fi socotit un continuator al lui Eminescu” („Atenu”, 3/1981).

Nedeia de la Pădurăreni – XV

Asociația Folclorică „Florile din Cucuieți” (coordonator, preotul Irinel Cernat), în asociere cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău (manager, Florin Zăncescu) și în parteneriat cu Primăria comunei Solonț și cu Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, a marcat a XV-a ediție cu un plus cantitativ (mai multe formații participante) și cu unul valoric (bucuria estetică a prevalat).

Au evoluat pe scena din Centrul de Recreere de la Cucuieți grupuri folclorice din Asău („Brădățelul”), Bacău (Uniunea Generală a Pensionarilor), Brusturoasa („Dor străbun”), Cleja („Zdrăbuleanca”), Faraoni („Ecolul din Vale”), Gioseni („Șerpoaica”), Izvoru Berheciului („Izvoarăș cu apă rece”), Parincea („Vatra satului”), Poduri („Păunașii”) și Săucești („Hora Siretului”).

Din „Lada cu zestre”

Ediția a XVIII-a a Festivalului de Artă Populară ținut la Piatra-Neamț, în Parcul Tineretului, a inclus la capitolul lansări de carte prezentarea unei importante lucrări elaborate de Feodosia Rotaru: „Patrimoniul cultural imaterial al județului Bacău, I, Meșteșugurile” (Editura Vasile Alecsandri, 2024). Susținută financiar de Consiliul Județean Bacău, prin Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău (inițiatorul proiectului, Florin Zăncescu), cartea a fost comentată, în fața unui public avizat, de Iulian Bucur, șeful Secției de etnografie din cadrul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău.

Dublu omagiu

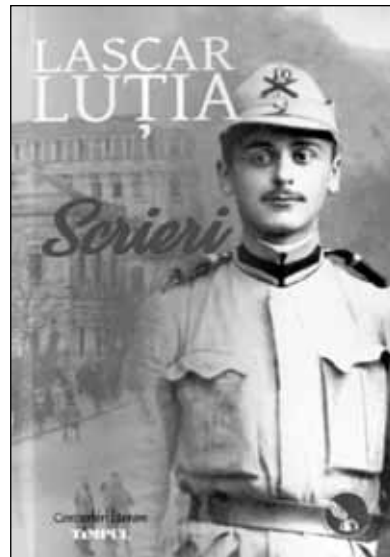
Un eveniment memorabil s-a petrecut în satul/comuna Armășești, din județul Ialomița, în ziua de 15 iunie, dată importantă în biografia lui George Genoiu (1933-2016): în urmă cu 75 de ani, plecase din localitatea natală în marea aventură a vieții. Ca recunoaștere a meritelor de ordin cultural ale dramaturgului, editorului, publicistului, criticului și teoreticianului teatral, autoritățile ialomițene au decis să acorde numele lui George Genoiu aulei Liceului Tehnologic „Iordache Zossima” Armășești (clădire-monument istoric) și bibliotecii comunale. Elena Balog, directoarea Bibliotecii Județene „Ștefan Bănulescu”, a oferit noua ediție a „Dicționarului personalităților ialomițene”, în care este inclus, desigur, George Genoiu, Gheorghe Dobre (coordonatorul revistei „Helis”) a evocat personalitatea acestuia, iar Laura Pandelache, directoarea Colegiului Național „I.L. Caragiale” Ploiești, l-a așezat între absolvenți precum Nichita Stănescu, Eugen Simion și alții. Domnica Țundrea, redactor la Teatrul Național Radiofonic de la Radio-România, a prezentat locul semnificativ al pieselor de teatru semnate de George Genoiu și aflate în fonoteca de aur a instituției, iar Dinu Grigorescu l-a găsit drept promotorul unei subspecii teatrale: comedia provincială. Senior al redacției „Ateneu”-lui, am sintetizat contribuția lui George Genoiu la redarea periodicității publicației (ca secretar principal de redacție și apoi ca redactor-șef, între 1982 și 1989, a trecut revista de la apariția trimestrială la cea lunară), la editarea primului almanah (în 1986), la inițierea în 1972 a Galei Naționale a Recitalurilor Dramatice și a Colocviului Național al Criticilor de Teatru etc. O imagine detaliată și expresivă a subiectului a oferit exemplar fiul scriitorului, Cezar Genoiu, artistul filmului „Moștenirea”, în care i-am văzut/ascultat pe Ion Cristescu, Ioan Holban, Horia Gârbea, Natalia Stancu, Radu F. Alexandru, Ioan Cocora, Eugen Uricaru, Domnica Țundrea, Mihai Ganea ș.a.

Ioan DĂNILĂ

Constantin GHERASIM

Lascar Luția – un erou anonim înviat din istoria uitării

Trăim un veac, ce pare a nu se mai sfârși, al narcisismului devenit literă de lege și al egocentrismului transformat în naturalețe. Interesul față de cei ce prin jertfă au scris istoria și s-au identificat cu valorile autentice ale acestei națiuni a devenit un veritabil act de noblețe – cui și la ce mai folosește să dăruiești din timpul tău unor „anonimi” (re)cunoscuți doar de pământul în care au fost îngropați? Întoarcerea privirii recunoscătoare către trecut și căutarea rădăcinilor vii ale conștiinței naționale par sfidare la adresa prezentului sensibil și egoist, hărțuit la rândul lui de pretențiile ignobile ale unui viitor pe cât de ambiguu, pe atât de acid, care, într-o grabă mefistofelică, vrea să înghită totul, în dorința de a lăsa un vid în urmă. Cine se mai apleacă asupra celor petrecute în urmă cu o sută sau două de ani, când lumea actuală trăiește magia realității virtuale și bucuria realităților digitale? Oare nu e mai bine să îngropi trecutul sub molozul banalităților cotidiene, înveșmântate în farmecele iluzorii ale internetului, pentru a putea pași comod pe nisipul clipei, convins că totul începe și se termină cu tine? Este o adevărată minune să descoperi că, într-un timp al acceptării necondiționate a prezentului și al venerației pentru viitor, există oameni care sacrifică nu zile, ci luni sau chiar ani, pentru a aduce la lumină frânturi din trecutul pe care tindem să-l ștergem din memoria personală și colectivă. Profesioniști discreți, atenți și precauți, aceștia scot la lumină chipuri care aveau un crez și un scop al vieții, așa cum cu siguranță mai au și unii dintre tinerii generației de acum. Un astfel de om este apreciatul cercetător ieșean Liviu Papuc care, după o îndelungă și asiduă cercetare, a îngrijit și prefațat volumul *Scrieri*, de Lascar Luția, publicat anul acesta la Editura Timpul din Iași. Cartea, un veritabil eveniment editorial, tipărită în condiții grafice deosebite, cuprinde pu-

blicistica și traducerile făcute de Lascar Luția în cei doar 21 de ani de viață, precum și fotografiile de epocă, menite să ne amintească, în acest ev al imaginii, farmecul fotografiei de altădată. Nu lipsesc florilegiile scrise de Nicolae Iorga, Dimitrie Marmeliuc, Victor Morariu și Ion Dragoslav, care confirmă personalitatea, eroismul și valoarea tânărului sucevean.

Cu acrima-i binecunoscută, Liviu Papuc aduce în prefața volumului o documentație impecabilă despre personalitatea eroului Lascar, bucovineanul care avea să-și dea viața la doar 21 de ani, în noiembrie 1916, în luptele pentru apărarea Bucureștiului din timpul Primului Război Mondial. Autentic personaj de poveste al acelor timpuri, Lascar Luția, în scurta sa trecere prin această lume, s-a remarcat printr-o publicistică realistă, lucidă, curajoasă și demnă, cât și prin apreciate traduceri din operele unor importanți scriitori străini ai epocii. Nu e nimic surprinzător, dacă ne gândim la familia acestui erou născut la Suceava. Tatăl său, avocatul Ioan Luția, a fost un bun prieten al lui Mihai Eminescu, făcând parte din grupul activ al bucovinenilor care au contribuit la organizarea Serbărilor de la Putna, din 1871. Iar mama sa, Teofilia, era fiica unui cunoscut preot, Gheorghe Popovici, fiind o pianistă remarcată de Ciprian Porumbescu, participantă la

manifestările naționale ale tinerimii universitare de la sfârșitul veacului XIX. Ce putea ieși dintr-o familie cu spirit românesc educat, trăit și asumat? Evident, un erou al timpului său și, iată, al istoriei, înviat după o sută de ani, grație insistenței, profesionalismului și curiozității înțesate de acrimie ale lui Liviu Papuc.

Cele câteva mențiuni de mai sus sunt suficiente pentru a ne reaminti că a existat un timp când istoria era scrisă de oameni implicați în viața comunității, de spirite erudite, realiste și conștiente, care au înțeles că șansa oferită de Providență de a fi în lume este nu atât pentru a-ți satisface propriile interese, cât pentru a privi dincolo de tine. Lascar Luția a fost modelul de tânăr contaminat de spiritul eminescian: erudit, ambițios, curajos, cunoscător al problemelor care măcinau epoca, implicat în viața societății, încrezător și dornic să lase ceva bun în urma sa. Câteva dintre cuvintele sale sunt cea mai bună mărturie despre modul în care gândea acest spirit minunat:

„Credință ne trebuie și, prin credință, vom căpăta și puterea jertfei și tăria de a săvârși acea muncă sfântă, pe care alții o vor numi mărunță, și pe care maestrul Vlahuță atât de frumos o aseamănă cu munca acelor *popoare de mici vietăți nevăzute cu ochiul omului, care sub valurile zbuciumate ale oceanului zidesc încet un munte uriaș pe largi temelii înfipte în fundul stâncos al genunii, în mii de ani, clipă de clipă legând și trudă de trudă, până ce ajung să scoată deasupra talazurilor, ele, șubrede făpturi de o zi, rodul nepieritor al solidarității lor: o lume nouă în fața soarelui*. Această muncă o așteaptă neamul românesc de la generațiile viitoare, care-și vor putea câștiga tăria și însuflețirea numai dacă vor fi educate în școală românească și în vederea marelui ideal românesc. Nemții, prin cultura lor și prin disciplina lor sufletească, au ajuns mari și aceasta și-au câștigat-o în universitățile lor: de aceea cerem și noi o universitate românească în numele trecutului plin de glorie și de suferințe și cu atât mai vârtos în numele viitorului, care ni se arată strălucit”. Răsfoind textele scrise, înțelegi care era gândirea tânărului erou martir de la începutul secolului XX, cum l-a denumit Nicolae Iorga.

Meritele cercetătorului ieșean Liviu Papuc, care a scos la lumină prezentului, din catacombele istoriei neglijate sau ignorate, imaginea unui tânăr a cărui existență scurtă și-a pus amprenta definitiv pe acel prezent al începutului de secol XX, suficient cât să nu uităm cui datorăm România Mare, sunt incontestabile și demne de toată aprecierea și admirația. La fel se cuvine recunoștință editorului Cassian Maria Spiridon și redactorului Olga Iordache. Căutați să citiți și această carte! Memoria istoriei o cere, fie și pentru a ne aminti ce tineri au murit pentru România înainte ca aceasta să se nască pe hartă!

• Silvia Tiperciuc – Chiesa di San Giovanni, Palermo

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Duet cu grădina de păsări cântătoare

De curând am conștientizat că „citorul de încercare” stârmit în această rubrică se simte cumva dator celebrului *Atelier de muzică contemporană* Archeus, înființat în octombrie 1985 și condus, până în 2017, de regretatul Liviu Dănceanu. Străfulgerarea o datorez prezentei ediții, a treizeci și treia, din *Săptămâna Internațională a Muzicii Noi*, festival autohton de primă însemnătate, organizat de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România. Derulat anul acesta între 20 și 26 mai, evenimentul îi datorează ilustrului compozitor, muzicolog, dirijor și universitar direcția artistică asigurată în anii 1991-1995 și 2001-2002.

Am beneficiat de această oportunitate datorită invitației Rodicăi Dănceanu, soția celui care a fost strălucitor fiu adoptiv al Bacăului cultural. Unde a înființat primul festival de muzică nouă din România – *Zilele Muzicii Contemporane*, al cărui director artistic a fost de la început (1986), până la retragerea sa în veșnicie (2017). Pentru a-i lăsa apoi moștenire chiar propriul nume.

La șaptezeci de ani de la naștere, Liviu Dănceanu a fost evocat printr-un portret muzical prezentat, în 20 mai 2024, de Ansamblul *Archeus* și câțiva invitați instrumentiști. Ei au susținut un recital din compozițiile maestrului la Sala „George Enescu” a Universității Naționale de Muzică din București. Precedat de prezentarea

schităată cu puține dar dense cuvinte de directorul artistic al manifestării. Compozitorul, muzicologul și universitarul Dan Dediu a „preîncălzit” astfel atmosfera cu o succintă, sintetică și foarte exactă (totuși emoționantă) cuprindere a personalității creatoare, teoretice și pedagogice care a fost incontestabilul *homo musicus*.

Ascultător fără pretenții calificate cum sunt, am receptat în concert aducerea în regn muzical a îndelungi căutări de conștiință scrutătoare, cercetătoare împătimită în domeniu. Infraîntâlnirile rezultate mi-au apărut multiple, proteice. O fractală dantelărie de țarmuri ale cvasiinefabilului ce trasează subtile frontiere subțiri între muzicalitate, melodicitate, sonoritate, instrument, obiect sonor, zgomot și voce, umană, instrumentală, obiectuală. Emoția e prinsă în chinga expresiei muzicale altfel decât așteptam, o cu totul altă modalitate de pătrundere printre câmpuri auditive în secțiune, ce aduc în atenție ecouri coexistând din

epoci și culturi îndepărtate. Am „prins” cu urechea între ele chiar și accente pasagere orientale ori chiar extrem orientale.

E o deconstrucție profund revigorantă a discursului muzical, o „aerisire” culturală a acestui sistem semiotic, îndelung și adânc reconsiderând plurivalente semnificații. Am descoperit acolo relectura cioranianului exercițiu de admirație, transpus în dialog de instrumente, din aceeași secțiune orchestrală sau nu. Iar fluidul progresiei, esența de scară a acestui limbaj s-a simțit când ajutat, când pusă pe pauză de o forță statică, inertială, rezidând într-o altă, diferită, „stimulare” a pianului.

Se mizează extrem de rafinat pe nebunatică intertextualitate muzicale ascunse uneori pe după stil, alteori demascate jucăuș în fulgurații de aluzii parodice. Dialogismul pus în lumina valorii de componistica lui Liviu Dănceanu îi susține verdictul că muzica e la vremea „democrației individualiste”,

când vocea instrumentală revendică autonomia ce plasează armonie, contrapunct, simfonism în plan secund. Nu le refuză sau neagă, doar le atenuază fericit, aduse la rang de tehnică necesară însă nu suficientă. Amortizate așadar de un inefabil dor pentru naturalitatea muzicală a sonorităților doar vag, parțial, armonizate, puse în echilibru, dedicate unui înnoit țel performativ.

Un regal al admirației față de maestru, consolidată teoretic, am avut ocazia să regătesc în cursul Simpozionului de Muzicologie, derulat în 24 mai 2024, la Sala Auditorium a UNMB. Secțiunea despre Liviu Dănceanu a colegilor ieșeni (Laura Vasiliu și Ciprian Ion), brașoveni (Petruța-Maria Coroiu-Măniuț), bucureșteni (Olguța Lupu) a rezonat prin receptarea sintetică, virtuozitatea detaliului, entuziasmul moștenirii și echilibrul rigorii.

Deși greu de crezut, în buricul Bucureștiului mă bucur de neașteptat privilegiu nemeritat al unei grădini (din vecini,

bineînțeles) populate cu flori, arbori de diverse anverguri, vârste și esențe. Dar, mai ales, cu păsări neverosimil de multe, organizate parcă în filarmonică, oferind, toată ziua, o emulație cântătoare greu de închipuit. Au loc și recitaluri individuale, cât și concerte pentru ansambluri de ciripit, tot felul de cântări dedicate văzduhului. Cu ușa balconului deschisă și dormitorul scaldat în triluri, am purces de un insolit experiment sugerat de fasta reîntâlnire cu Liviu Dănceanu. Am folosit YouTube ca să ascult muzica compusă de el în ambianța sonoră a grădinii de păsări cântătoare. A rezultat un duet deslușind altă paradigmă a întâlnirii vibrante dintre ecouri distincte. Am pornit de la *Glass Music*, cu instrumentarul muzical original, creat de compozitor special pentru ea. Sticlă modelată spre a nu fi doar obiect sonor. Performanța obținută mi-a revelat altă armonie, neconstrângătoare, cu glasuri deloc interesate a se înscrie uniform în dialog, sinergie cvasinepământească deconspirând stranie coerență. Un avantaj de perspectivă din care muzica lui Liviu Dănceanu câștigă, în claritate, muzicalitatea „spontană”, puțin preocupată a șlefui excesiv la tradiția de muzică „savantă”, cum o numește deseori.

Am revăzut *Angela merge mai departe* pe ecran mare după 42 de ani. Între timp îl mai văzusem de vreo două ori, însă copia avea o calitate discutabilă. Totuși, abia acum m-am atașat de el, deși imaginea și multe din dialoguri mi-au rămas bine întipărite în memorie încă de la prima vizionare. Filmul lui Lucian Bratu (14 iul. 1924 – 9 mai 1998) contrasta încă de atunci cu aerul îmbăcsit și fals din (prea) multe pelicule românești. Pentru 1981 e deosebit de proaspăt, depășit doar de *Croaziera* lui Daneliuc. Așadar, e un second best. Restul premierelor pe „teme de actualitate” (și majoritatea celorlalte) din acel an sunt de neprivit. Iar atunci când a apărut (martie 1982), rivaliza cu *Secvențele* lui Tatos, cu *Baloanele de curcubeu* ale lui Demian, cu *Sfârșitul nopții* de Veroiu, cu *La capătul liniei* de Dinu Tănase – toate în pline filmări (filmele lui Dan Pița *Concurs* și *Faleză de nisip* aveau o anvergură și o formulă aparte).

Surprinzătoare cantitatea de firesc (rara avis în cinema românesc) din *Angela...* Excepționale imaginea lui Anghel Deca (din 1986/1988 plecat în SUA) și interpretarea Doreinei Lazăr, bine aleși episodicii Maria Junghietu, Cătălina Murgea, Valentin Uritescu, Dragoș Pâslaru. Fredonabilă muzica lui Marius Țicu. În rest, tot ceea ce Lucian Bratu nu putea spune/arăta, pentru că era interzis a se merge „prea departe” (și) în privința „condiției femeii”, se spune acum în filmul românesc actual – dezinhibat, progresist/feminist, strident de slobod la gură pe față, iar nu în „sub-

Marian Sorin RĂDULESCU

Farmecul discret al modestiei asumate

• *Angela merge mai departe* •

teran”. A fost o vizionare ca o sărbătoare într-o sală bine dotată și primitoare. Începând de azi, cu prezentarea – la obiect, binevenită, documentată – a celei care proiectează filmele și, am înțeles, se ocupă de proiectul „Cinemateca Itinerantă”, cu filme românești de dinainte de 1990, de la Cinema *Victoria* din Timișoara.

Mă gândesc la „modestia asumată” a regizorului despre care vorbea prezentatoarea. Da, față de alte (multe) filme românești din epocă, filmul lui Bratu e (mare lucru!) onest, firesc. Iar dacă (fie și asumat) e „modest”, asta nu cred că ar trebui să-i fie prilej de îndreptățire – e doar semnul capacității sale de atunci (și nu numai) de a povesti cinematografic, în așa fel ca filmul să „treacă”, să nu i se „blocheze”, cum s-a

întâmplat în 1967 cu admirabilul *Fata fermecătoare*. De altfel, Bratu mai oferise „portrete feministe” ale unor „tovarășe” nevoite să „meargă mai departe” – în *Drum în penumbră*, *Orașul văzut de sus*, *Mireasa din tren*. 42 de ani mai târziu, iată, îl reevaluăm. Iar cenzura și autocenzura de atunci ne oferă destule motive să-l socotim „cuminte” și „odihnitor” – în ciuda unor momente dramatice peste care se trece, poate, mult prea superficial. Mă întreb cum vor fi (re)evaluate peste alte patru decenii filmele românești de acum, tributare (încă din 1990) „neînfrânării”, obsesiei de a „rescrie istoria” (din perspectivă „progresistă”) și de a „arăta” tot ceea ce Bratu & co. nu erau lăsați să arate. Se va fi tocit de tot sensibilitatea, bunul-simț, încât niciun record al ridicolului, al grotescului, al sordidului și abjecției (câteva din bornele „noii estetici”) nu va mai deranja, astfel ca producția actuală să pară desuetă și prea „cuminte” în raport cu „îndrăznelile” celor care – inevitabil – îi vor înlocui, peste ani și ani, pe regizorii de azi? Evident, dacă se vor mai face filme românești pe aceste meleaguri. Evident, dacă regia nu va fi preluată de roboți...

Și încă ceva. Am așteptat să revăd filmul lui Bratu și pentru a reîntâlni – pe marele ecran, după 43 de ani – taximetristul care deschide filmul. Dacă biografia personajului e cumva secundară în economia poveștii, biografia interpretului său (Dragoș Pâslaru) are anvergura unui personaj dostoevskian. Nu doar pentru că atunci, la începutul anilor '80, schimba vestimentația de taximetrist cu straiile călugărești, fiind distribuit în răsunătoarea montare a *Karamazovilor* (în regia lui Dan Micu) de la Teatrul *Nottara*. Încă mai amețitoare este evoluția sa după 1990, când, treptat, avea să renunțe la cariera de mim pentru viața de pustnic, apoi de preot și stareț al unui schit ce are hramul Sf. Filimon, ocrotitorul creatorilor de spectacole. Greu de cuprins cu mîntea o astfel de metamorfoză. Greu, dar nu imposibil. Multe dintre personajele sale din teatru, film și teatru de televiziune o anunțau cumva. Fie și prin ultima replică din ultimul film în care a apărut, *Capul de Zimbru* (regia, Lucian Pintilie; după nuvela lui Vasile Voiculescu). Acolo îi spune ofițerului superior: „Permiteți-mi să mă retrag în pustietate; e mai nobilă decât noi...” Ne ajută să-i înțelegem opțiunea nu doar mărturiile celor care s-au retras din lume, ci și recenta mărturie a lui Wim Wenders despre acel umil și luminos îngrijitor de toalete din *Zile perfecte*, ce trăiește asemenea unui sihastru în chiar metropola japoneză. Nebănuite sunt căile omului spre isihie...

În ceea ce privește problema abordării naratologice, Georgiana Argăseală supune cercetării existența unor elemente care se circumscriu unei adevărate poetici a spațio-temporalității, coexistență inerentă mixturii *hic et nunc*. După cum se observă din analiza elementelor de spațio-temporalitate, există deja anumite repere (cum ar fi câmpia și amiaza) a căror funcționalitate este restrânsă și, nu rareori, semnificativă doar contextual, dar prezența lor dovedește existența unei profunde conștiințe a spațio-temporalității în intenția romancierilor aduși în discuție. Se știe că spațiul narativ oferă cadru acțiunii, că introduce personajul în acțiune și că poate sugera schimbarea produsă în comportamentul, atitudinea sau sentimentele acestora. O preocupare a urmării traiectoriilor, a deplasării și a plasării într-o serie de spații private, publice sau de tranziție, dinspre eu spre ceilalți sau dinspre eu spre lume domină o parte a demersului de față. Un simbol spațial detectat, aferent drumului, este răspântia. În traiectoriile labirintice ale destinului personajelor respective, reperele par neschimbate, creând iluzia imobilismului sau a parcurgerii ciclice, mereu refăcute, fără puțința de a înainta.

Mecanismul relației individ-colectivitate se află la baza constituirii spațiilor sociale, dar nu numai în perioada interbelică. Iar eforturile individului de a ține pasul cu schimbările istorice produc mutații diverse nu numai în această perioadă în ceea ce privește paradigma spațialității. Ruralul și urbanul sunt macroentitățile generatoare de spații sociale, a căror identitate narativă reiese din specificul interacțiunilor cu personajele romanesti. În acest spirit, sunt surprinse dinamica vieții sociale, ostilitatea și dorința individului de a-și recăpăta libertatea, pierdută în hățișurile incerte ale mecanismului social.

În seria de romane supuse analizei pe parcursul studiului, termenii cheie ai demersului care vizează spațialitatea sunt orașul, disocierea spațiu tranzi-

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Nu numai timpul (II)

toriu / spațiu fix. Că evoluția unui personaj sau a altuia este intim legată de spațiul în care se înscrie ea la un moment dat este dovedită atât de multitudinea și minuțiozitatea detaliilor spațiale, cât și de rețeaua complicată de relații în care intră acestea. De multe ori se vorbește despre un spațiu al personajului și nu de unul al acțiunii, întrucât personajul nu numai că populează spațiile, ci are și traiectoria vădit influențată de acestea, indiferent că este vorba de spațiile tranzitorii, precum drumul (întoarcerea spre trecut și spre sine, permițând introspecția și inițierea) sau de spațiile statice, așa cum sunt cele urbane. Luarea în stăpânire a topografiei urbane, de exemplu, se face sub semnul impresiei de creștere a dimensiunilor și a artificializării luminii electrice, opusă luminii solare a câmpiei. Nu sunt uitate în cursul analizelor nici spațiile private, unde personajele își întemeiază relațiile prin pătrunderea din spațiul unuia în spațiul celuilalt.

O premisă a studiului este că spațiul natural românesc localizează ficțional întâmplările relatate, conturând și decorul în care se mișcă personajele, dar reprezintă și o cutie de rezonanță a trăirilor avute sau un loc de refugiu. Georgiana Argăseală consideră parcul și grădina ca reprezentative pentru spațiul natural din perioada interbelică. Ambele toposuri sunt catalogate a fi ținuturi în care personajul își găsește echilibrul lăuntric prin intermediul contemplării liniștitoare. Diversele variante spațiale și

conotațiile lor în varii ipostaze și pe registre ample sunt strâns corelate de cercetătoare cu analiza psihologiei personajelor, cu felul în care acestea iau în stăpânire coordonatele spațiale și le asumă drept spații interioare, ale sufletului, ale conștiinței și ale spiritului. Pentru cele mai multe dintre personaje, spațiul ușurează adaptarea și inserția socială, ori refugiul într-un spațiu al evaziunii (în genere, natura ca spațiu protector). În orice caz, ceea ce ritmează destinul personajelor este oscilația între spații-cadru: câmpie – oraș, grădină – parc, zid – fereastră, spațiu privat – spațiu public.

Destinele personajelor sunt dispuse pe axa spațială – raportată la un timp al aparentei stabilități tradiționale și la unul al nesiguranței individului social – această plasare subordonând sinuozitatea evoluției individuale și colective. Discrepanța dintre timpul real și cel individual este analizată, cum e și firesc, din punct de vedere psihologic, deoarece ea se produce în mintea personajelor și se găsește categorisit într-un timp al meditației, al eșecului, al delirului istoric și al dialogului. Astfel încât, discutarea diferitelor tipuri de spațiu (deschis, închis, al incomunicabilității, intim, paradiziac, al bolii) impune, implicit, și analiza coordonatelor temporale.

Un alt criteriu (după funcția de reprezentare pe care o pot avea spațiile literare) are în vedere conceptul de categorie estetică, ceea ce o determină pe autoare să identifice în romanul românesc interbelic

câteva spații categorice, configurate pe baza conținutului intrinsec al unei categorii estetice. Esențiale în stabilirea unui spațiu mitic sunt funcția lui revelatorie (descoperirea unui adevăr primordial) și existența unui Centru fix (raportat la altarul bisericii, la o simplă locuință temporară ce devine, mai mult decât un spațiu creator de atmosferă, un spațiu sacru, asemenea unei catedrale străvechi, întemeietor al unei Lumi noi), un *axis mundi*, cu rol precis în organizarea întregii substanțe mitice a topoului respectiv. Iar literatura este guvernată de propriile legi, ce sfidează cauzalitatea, cronologia și raționalul, cultivând reveria, utopia, misterul, învecinându-se uneori cu mitul ori cu abordarea poetică.

Cercetătoarea izolează câteva repere și elemente spațiale, urmărind ipostazele în care apar și semnificațiile pe care le acoperă. Spațialitatea este considerată a fi un adevărat sistem de semne, aceasta căpătând astfel virtuți hermeneutice și observăm minuțiozitatea cu care se urmăresc din partea Georgiane Argăseală instrumentele și tehnicile folosite de romancierii în topografierea realului, în dispunerea ansamblului și a detaliilor spațiale: configurarea formei spațiale, mișcarea, suprafața, direcția, continuitatea, luminozitatea, cromatica. Holul casei și vagonul de tren rămân spații de tranzit. La polul opus aflăm spații ce pun în relație raportul libertate/captivitate. Alte repere spațiale contrapunțează drumul: răspântia, dar și cărciuma

sau restaurantul și celelalte variante ale lor ca spații publice, ale mulțimii, legate adesea de evenimentul social și de manifestarea relațiilor interumane.

Sunt avansate două idei privind raportul dintre oraș și natură. Mai întâi, orașul prelungeste spațiul natural prin grădinile sale, iar a doua idee este aceea că orașul distruge grădinile, asaltează natura cu violență. Orașul nu este altceva decât o casă mai mare a cărei frumusețe „interioară” este dată și de frumusețea „exterioară” a locuințelor particulare. El este asemenea individului, prin înfățișare, prin felul de a se îmbrăca și de a se mișca, constituind imaginea propriei origini a citadinului. Legăturile dintre diferitele sectoare ale orașului privit ca o mare casă le realizează strada. Aceasta poate fi și un simplu reper orientativ atunci când nu este abordată cu intenția neapărată de a-i surprinde sensurile ascunse. Spațiul stradal nu are funcția de simplu fundal, ci întruchipează uneori un simbol social sau erotic.

Se demonstrează cu prisosință pe parcursul seriosului studiu *Le probleme de l'espace dans le roman roumain de l'entre deux guerres* că romanele luate în discuție formează cadrul în care individul se confruntă direct cu istoria, în care se întâlnesc, într-o viziune integratoare, contrariile, deschizându-se astfel noi perspective de interpretare. Spațiu plinar al existenței rurale cum sunt câmpia și amiaza, spațiu al evaziunii în care și în raport cu care personajul se risipește, pendulare între înălțime și abis, singurătatea drept garanție a libertății de spirit nu sunt decât reflexe ale acestui atotstăpânitor sentiment al spațiului pe care încearcă, și reușește, să-l exprime discursul științific al Georgiane Argăseală. Autoarea studiului dovedește o reală înclinație spre generalizări, pe fondul aprofundării materiei explorate cu migală, legată de perspectiva spațială.

Primul rând, ultimul rând, la mijloc

- Somnul rațiunii nu are vise.
- Zăpada înghite zăpezi netopite și topește speranțele primăverii.
- Fiecare carte din bibliotecă mă strigă. Din ecranul calculatorului, nici măcar o singură virgulă dintr-un singur rând dintr-o singură pagină nu aud.
- Am sădit un măr și-a ieșit un păr. Am sădit un păr și-a ieșit un prun. Am sădit un prun și-a ieșit un dud. Am sădit un dud și-a ieșit un nuc. Am scos toți pomii, i-am vândut și m-am mutat la bloc.
- **Aproape fabule (3)**
 - I-am spus, i-am spus să nu mai cânte toată vara, îi zise furnicii văduva greierului.
 - Și ce-a făcut? o întrebă, nedumerită, furnica.
 - S-a dus la ștrand să se răcorească și s-a înecat.

vade mecum

Liviu FRANGA

Fulgurații și irizări (2)

- **Aproape fabule (4)**
 - Voi, care beți suc de flori, iarna muriți de inanție, îi zise musca albinei.
 - Mai bine, răspuse albina, decât să mănânc un an întreg toate scârnaviile.
 - Dintre ființele de pe Pământ, omul este aceea care știe la perfecțiune să-și complice viața.
 - O singură picătură de lacrimă umple un ocean de regrete.
 - Se lasă noaptea, se ițesc întrebările. Se duce noaptea, se risipesc îndoielile.

- Înainte de a se face dimineață, prințul Calaf a aflat răspunsul la ghicitoarea prințesei Turandot, furându-i de pe buze sărutul. Dar în vis.
- **Nerecunoașteri (1)**
 - Vina profundă a lui Oedip nu este că s-a căsătorit cu mama lui, rămasă văduvă, ci că nu a recunoscut-o în niciun fel.
- **Nerecunoașteri (2)**
 - După douăzeci de ani de lipsă a lui Odiseu, castitatea Penelopei a fost umbrită de neputința ei de a-l recunoaște.

- Luna din spatele blocului tace mai puțin decât luna de deasupra pădurii.
- **Aproape fabule (5)**
 - Buburuza s-a suit pe cel mai înalt vârf de fir de iarbă, ca să ajungă la cer.
- **Aproape fabule (6)**
 - Orăcăiturile broaștelor disperate din iazul sec de arșiță nu pot atinge nici măcar o singură notă din ultimul cântec al lebedei.
 - La o pană de curent, dispăre orice deosebire între silueta *lap-top*-ului meu cel zvelt și dulapul plin de haine groase de iarnă.
 - Ți-am citit în mâna întinsă, tremurând, fuga privirii plecate.
 - Piruetele patinatorului au tăiat pe gheață un buchet de flori reci pe care, cu o reverență, l-a întins publicului. Aplauze.
 - Cea mai grea parte din scrierea unui text este primul rând.
 - Ceea ce nu știi niciodată când termini un text este ultimul rând.
 - La mijlocul textului se află tăcerea.

ZIGZAGURI

Între breviar și jurnal (6)

• „Iar te-ai îmbrăcat cu *jarca* aceea?!”, s-a mirat nevastă-mea înainte să ies pe ușă. Se referea la tunică, una mai veche decât începutul secolului, dar în care continui să mă simt comod. Eu nu folosesc cuvântul *jarcă* și, sincer să fiu, nu l-am urmărit niciodată prin texte, ca pe altele, așa că imediat ce am ajuns în sala documentară a bibliotecii, m-am dus direct la *Dicționarul* lui Scriban, care, spre deosebire de cel al lui Șăineanu, îl înregistrează: „*jarcă*, f. pl. *jărți* (var. din *jarchină* și *harchină*). [...] Oae bătrână cu lina jărcănită. Pele vie (ca vgr. *dérma*, pele, d. *déro* jupoi)” (p. 711). Deci întrebarea era: de ce port o tunică spîrcuită, scămoșită, roasă, cu – ici-colo – urzeala la vedere, cîtă vreme am altele nepurtate? Eticheta, întrucîtva exagerată, de *jarcă* m-a determinat, iată, să-mi încep ziua de studiu cu răsfoirea unor dicționare.

• Întîlnind-o în zilele pandemiei, cînd el era internat, soția lui Todirașcu, inginerul devenit vînzător de ziare după '90, mi-a spus: „Mai ușor intri într-o închisoare decît într-un spital!”, comparație inspirată de oboseală, frustrare și deznădejde, prin care descria spontan dramatismul și absurdul unor situații de atunci. După cîteva zile, cînd întîmplător am revăzut-o, femeia era în doliu.

• Recitesc, în Varlaam, Cazania a 29-a, despre vinderea celor zece „stricați” (leproși). Unul singur dintre ei se întoarce la lîsus să-l mulțumească. Realist vorbind, aceasta e proporția obișnuită în manifestările de recunoștință. Un adevăr pe care, cel mai des, cu melancolie, îl resimt educatorii și medicii.

• Vechimea unor clișee. *Stil curgător*: „premiul pentru *stilul curgător* este dat fără deosebire tuturor scriitorilor cunoscuți” (v. Baudelaire, „Théophile Gautier (I)”, în *Critică literară și muzicală*, ELU, 1968, p. 128). *Ca un roman*: „[pagini captivante ca ale unui roman” (v. *Viața*

Romînească, 1912, p. 147). Cîți dintre cei ce le formulează și cîți dintre cei ce le primesc, astăzi, își dau seama că acestea sînt calificative cu care au fost unși mii, poate zeci de mii, înainte?

• Nu mi se pare superflu să recomand: fiți atenți la virgulele fiecărei zile, dacă vreți ca aceasta să fie bună și frumoasă. Pentru mine, zilele sînt texte de construit, în care se includ și semnele de punctuație, mai ales virgulele, ca să marchez relieful și pauzele.

• „Mici, piine + muștar – gratuit 3,50 lei”. Care-i „clenciul” acestui anunț scris de mînă și lipit pe geamul bucătăriei-gheretă din gura pieței? Cuvîntul *gratuit*. Citindu-l, mulți se vor simți impulsionați să cumpere mici nu doar ca să-și astîmpere foamea, ci pentru că „se dă” și „muștar – gratuit”. Valoarea lucrului gratuit o întrece, aproape întotdeauna, în ochii unora, pe cea a lucrului principal. Deci trebuie să-l cumpărăm pe acesta, ca să-l obținem, musai, pe celălalt!...

• Nu cred că e cineva, dintre cei atenți la ei înșiși, să nu-și fi dat seama, nu o dată, de acest adevăr: „Întîmplarea dă gîndurile și tot întîmplarea le ia: nu există nici o artă în a păstra sau a dobîndi. Gînd pierdut, voiam să-l scriu, încerc să scriu, mi-a scăpat. Digresiune” (v. Blaise Pascal, „Cugetări”, în *Scrieri alese*, Ed. Științifică, 1967, p. 97). O mișcare, un sunet, o mică variație a luminii pot frînge, schimba ori anula un gînd. Am pierdut sute, pe care le consideram interesante, din cauză că, momentan, n-am avut mijlocul sau am aminat să le notez. Speranța că le voi recupera și aprofunda s-a dovedit, cel mai adesea, vană. Și chiar dacă vreunul s-a întors, nu mai avea alura și veșmîntul lexical de odinioară.

Confruntat cu numeroase asemenea situații, aidoma lui Pascal, N. Iorga afirma: „Gînd nespuse, gînd pierdute” (v. *Cugetări*, Ed. Tineretului, f.a., p. 105). Pentru exactitate, prin „nespuse” trebuie înțeles, în primul rînd, „nescris”.

• „Bogăția de ar curge, nu va lipiți inimile de ea.” Cvasiunanimitatea celor ce au citit sau citesc acest verset din psalmul 61 l-au respins și îl resping, întrebînd „De ce?” și ricanînd. Răspunsul e că bogăția e ceva nesigur: se poate pierde oricînd sau, din cauza unei boli, nu poate fi folosită, caz în care posesorul suferă mai rău decît cine n-a avut-o ori n-o are. Apoi, în loc să te faci liber, cum crezi, bogăția te constrînge să te preocupi de ea: cum s-o sporești sau cum s-o cheltuești. Consider fericire faptul de a nu avea asemenea frămîntări. De altminteri, nu m-au interesat și nu mă interesează poveștile cu bogății; aceștia n-au figurat niciodată printre eroii mei. Nu-i admir și nu-i invidiez – trebuie să adaug – pe contemporanii despre care se spune că ar fi. Nu-mi măsoar dorințele cu ei nici o clipă, iar dacă e să mă refer la eșecuri, ale mele sînt de alt gen decît ale lor. N-am apetituri de parvenit și nici intenții să mă amestec în cercuri de snobi. Horațian în cîteva principii, știu că „bogăția să schimbe nu poate natura” (cf. „Epistola 12”, în *Satire și epistole*, ESPLA, 1959, p. 154). Vernisurile nu aderă la orice material. Aristocrații închipuiți se pretează la caricaturizare, nu la mențiuni laudative. Istoria literară cunoaște foarte puțini scriitori proveniți din bogății sau scriitori îmbogățiți de propria lor operă. La fel istoriile celorlalte arte. Judecîndu-mă, constat că, în ochii mei, traiul decent și echilibrul sufletesc

(ultima redută în fața mizeriilor vieții) prețuiesc mai mult decît succesul și notorietatea. Sînt – zic – opțiuni înțelepte, căci n-am nici una din calitățile celor ce au compensat prin geniu sărăcia.

• Eternitatea în nouă cuvinte: „cît va fi soarele și cît va fi luna” (Ps. 71, 5).

• Poezia și însemnările scurte cer „cuvîntul potrivit”, maximum posibil. L-ai ratat, strofa întregă sau paragraful se diluează, pierd din expresivitate și pregnanță. Nu poți cînta cu aceleași mișcări pe orice instrument. Idem, nu poți scrie cu aceeași sintaxă în orice specie. De pildă, înainte de a te angaja să faci eseuri, întrebă-te dacă ai tu frază de eseist. Ești capabil de formulări noi, succinte, revelatoare? Poți să te „desfășori” într-un spațiu restrîns? Ai partituri intelectuale inedite și acuitatea necesară pentru interpretarea lor? În fine, ai brațul celui care scrie apăsător?

• Atotștiutorii și inovativii de azi se vor strîmba la citirea rîndurilor de mai jos, aparținînd unui clasic. Eu le-am reținut și le păstrez ca pe un *memento*: „Însă talentul, ca și pămîntul, are nevoie de cultură intensivă; altfel roada lui e puțină și săracă. Legea aceasta are cel mai mic număr de excepții. [...] Nu vorbesc numai de instrucție, care se poate dobîndi în timp relativ scurt, ci și de educație, care cere durată mult mai lungă prin acțiunea neconținută și lentă a inteligenței asupra instinctelor” (Mihail Sadoveanu, „Cuvînt de deschidere la Congresul Scriitorilor din R.P.R.”, în *România liberă*, 19 iunie 1956, p. 3). În „era digitală”, problema instrucției se rezolvă operativ, dînd *click* după *click*. Mai avem însă răbdare pentru a ne și educa?

• Student, treceam zilnic prin fața Sălii „Grigore Cobălcescu”, nume despre care nu știam mai mult decît că a fost geolog și paleontolog. Povestea despre extrema sa autoexigență am aflat-o tîrziu încoace, citind *Note și amintiri* de N. Leon (care, tot în studenție, era, pentru mine, doar numele unei străzi din apropierea căminului unde locuiam). De altfel, ea nu-i lesne de înțeles, iar pentru unii de acceptat. Ce relata biologul? „Cînd s-a reîntors [de la Paris, în 1879]”, se vede că manualul nu mai corespundea vederilor lui, fiindcă-l căuta în toate librăriile și anticăriile și oriunde găsea un exemplar și cumpăra și-l distrugea” (*op. cit.*, p. 66). Care vor fi fost motivele? Îl considera imprimat greșit, „datat”, cu informații și interpretări eronate? Acestea erau în toate capitolele? Autodistrugerea îi salva reputația? Nu cunosc exemple similare azi. Mă întreb cîți profesori, chiar conștienți că nivelul științific al manualelor (cursurilor) lor e scăzut, ar avea curajul să-și anuleze „operele”. Unii, la analize, admit necesitatea anumitor „îmbunătățiri”, dar le amână *sine die*. Să renunțe la tot, nu-i chip!

leas la pensie cu aceleași foi roase și îngălbenite. Am predat diferite cursuri, dar n-am multiplicat pe nici unul. Despărțindu-mă de catedră, totuși nu le-am aruncat, nu le-am rupt, nu le-am ars. Am extras din ele părți pentru cîteva articole; restul, cu excepția unor exemple, deși le consider pagini inutile, pentru că nu mă satisface forma lor, le păstrez. Dacă le-aș fi distrus, m-aș fi contrazis, căci nu o dată am făcut elogiul arhivelor. Lecția pe care eu am dedus-o din gestul lui Cobălcescu e de a nu uita că sîntem responsabili de ceea ce lansăm prin scrisul nostru. Cine vinde o marfă intelectuală proastă e mai vinovat decît cel mai ordinar coșcar. Trebuie apoi să-ți revezi lucrarea și după tipărire, iar cînd e cazul, s-o completezi ori s-o îndrepti înainte de difuzare. În ce mă privește, mă încludez ori de cîte ori scap ceva greșit, penibil, fără erată. Îmi vin în minte exemple de autori scrupuloși. Unul e August Scriban care, monument de răbdare (cum mi-l imaginez), și-a recitat *Dicționarul* ... (peste o mie cinci sute de pagini) și a intervenit în cîteva locuri, corectînd cu cerneală neagră. De pildă, la cuvîntul *verandă* (după definiție și expresii) adaugă *veratrînă* și taie pe *verbenaceu*. Lîngă *verin*, v. *venin*, adaugă *verisimil*, iar după *veros* – *verosimil*. Amănunte, desigur, însă lipsa lor l-ar fi îndurerat pe autor!

Constantin CĂLIN

O nouă carte despre Eminescu

Cele două balade-mit îl vor sensibiliza pe Eminescu, balade la care putem adăuga și tema *Zburătorului*, care l-a preocupat pe poet – foarte răspîndită în folclor, dar și în poezia cultă, cea mai cunoscută este poema cu același titlu, capodopera lui Heliade-Rădulescu – temă care n-a reușit să fie coagulată într-un mit de aceeași înălțime cu *Miorița* și *Meșterul Manole*.

Poemul eminescian este o „prelungire ideatic-superioară” a celor două balade. Specificul etnic este redat, în completitudinea sa, de *Miorița*, la rîndu-i prezent, în continuare, ca temelie a universalității în *Manole*, pentru ca, în

final, ne atenționează Laurențiu Ulici, să fie cu totul înglobat în universal prin *Luceafărul*. Astfel, în viziunea criticului, cele trei capodopere ale poeziei naționale închid cercul construcției noastre psihice care urcă de la etnic, de aici la universal cu tot cu etnic, pentru a accede prin *Luceafărul* pe o treaptă mai înaltă a spiritualității. [...]

Mitul *Zburătorului*, grație *Luceafărului* are acces la universal – acces pe care nu l-au putut asigura nici creația folclorică autohtonă, nici alte creații culte, inclusiv *Sburătorul* heliadesc.

Cassian Maria SPIRIDON

Motto: „Stalin era un adevărat intelectual, unul care prețuia ideile la fel de mult ca puterea. Pe deplin convins de puterea cuvintelor, el citea nu numai pentru a învăța, ci și pentru a dobândi un nivel mai înalt al conștiinței comuniste, considerată centrală pentru planurile utopice ale socialismului sovietic.“

Geoffrey Roberts

Dintotdeauna, conducătorii de popoare s-au erijat ca protectori ai culturii, eventual au scris cărți care să le asigure prestigiul în posteritate. Astfel, se admite că tiranul Atenei, Pisistrate (secolul VI î.H.), a dispus înregistrarea în scris a epopeelor homerice, *Iliada* și *Odiseea*, pe care marile spirite ale Antichității și Renașterii le știau pe de rost. Înainte de Pisistrate, regele asirian (Sardanapal) și-a alcătuit o bibliotecă de tăblițe de lut, între care se găsea și *Epopeea lui Ghilgameș*, al cărui final este descoperit, la Ninive, de George Smith, custode la British Museum. Mai târziu, Alexandru cel Mare (născut în noaptea când Herostrat a incendiat templul zeiței Artemis din Efes) a avut un schimb de scrisori cu mentorul său, Aristotel, prin care preciza că el, Alexandru, dorește să se impună prin cunoștințe, nu prin puterea armelor, deși *Iliada*, „camera de provizii a virtuții războinice“, o ținea sub pernă alături de spadă (v. Anton Dumitriu, *Philosophia Mirabilis*). Totuși, Alexandru cel Mare și-a infirmat pasiunea pentru cultură, atunci când după înfrângerea lui Darius III Codomannos, a incendiat palatul regal din Persepolis. În sfârșit, Caesar, deși a condus și a luptat în numeroase bătălii, a găsit timpul necesar să scrie (*De Bello Gallico* și *De Bello Civili*). Tot el, dorind să formeze o bibliotecă la Roma, a luat cărți din biblioteca din Alexandria; din păcate, au luat foc pe cheiul portului din Alexandria. În timpurile moderne, Napoleon era pasionat de lectură și acte de cultură. Ar fi citit, bunăoară,

Ionel SAVITESCU

Biblioteca lui Stalin

Suferințele tânărului Werther de șapte ori, dar există și informația că arunca, prin fereastra caleștii, cărțile care nu-i plăceau. Contemporanul lui Stalin, Adolf Hitler, era un mare colecționar de cărți, pasionat de ezoterisme, de ocultism, de societăți secrete, considerând că poporul german este un popor superior de rasă ariană. A se vedea în acest sens Léon Poliakov – *Mitul Arian*. Hitler mărturisea că are mult de recuperat și citea una sau două cărți pe noapte. Se pare că avea o bibliotecă de peste 16000 de volume (v. Timothy W. Ryback, *Biblioteca lui Hitler. Cărțile care i-au format personalitatea*, 2010).

Cu aceste gânduri am început lectura cărții* lui Geoffrey Roberts (n. 1952), istoric britanic, cunoscut publicului românesc printr-o altă carte: *Mareșalul lui Stalin. Viața lui Gheorghii Jukov*, publicată în 2019. Așadar, cartea lui Geoffrey Roberts este segmentată în șapte capitole precedate de prefață și introducere, urmate de concluzie, lecturi suplimentare, mulțumiri, index. Dintre cele șapte capitole vom extrage în prezentarea noastră câteva care conturează personalitatea lui Stalin ca posesor de cărți și ce s-a scris despre el. Cartea conține informații despre viața lui Stalin, familia sa, părinții, studiile sale, poziția lui Stalin față de credință, integrarea în mișcarea bolșevică, dezacordurile cu Lenin, Troțki și alți lideri comuniști, informații despre Testamentul lui Lenin, încredințat Nadejdei Krupskaja. Unii lideri comuniști (Lenin, Troțki, Kamenev, Zinoviev, Buharin, Vorosilov, Molotov, Jukov ș.a.) dețineau biblioteci vaste, ce

cuprindeau mii de volume. Dintre scriitorii, poetul Demian Bednii avea o bibliotecă de 30000 de volume. A renunțat să-i împrumute cărți lui Stalin, pentru că dictatorul își punea amprenta cu degetele sale unsuroase pe foile cărților sale. Despre Stalin s-au scris numeroase monografii, citate de-a lungul cărții de Geoffrey Roberts, dar aceea a lui Boris Suvarin (1935) nu este menționată. Stalin a dispus traducerea ei într-un singur exemplar pentru uzul său personal. În afara lecturilor prodigioase, liderii comuniști Lenin, Troțki, Stalin (și alții) și-au editat opera. Stalin, bunăoară, și-a editat scrierile sale într-o ediție de 16 volume.

De la bun început, autorul ne informează că Stalin era pasionat de istorie, de marxism, de beletristică. Era un perfecționist. Nu suporta greșelile de ortografie pe care le corecta. În afara lecturii și a bibliotecii sale, răspândită prin reședințele sale, Stalin avea o bogată colecție de discuri de gramfon și numeroase colecții de hărți,

viziona filme istorice, discuta cu regizorii comportamentul personajelor și cum ar fi realizat el (Stalin) un film istoric. Din istoria Rusiei, era pasionat de Ivan IV cel Groaznic, pe care îl socotea un contemporan al său, de Petru cel Mare, de Ecaterina cea Mare. Admira pe Suvorov și Kutuzov, era fascinat de Bismarck, Churchill, Roosevelt. Dacă Hitler avea admirație pentru Imperiul Britanic, Stalin admira America pentru performanțele ei economice și culturale. Deși ostil lui Hitler, Stalin citise cartea acestuia, *Mein Kampf*. Deși era pasionat de lectură încă din anii copilăriei (mama sa voia să îl vadă preot), de când datează unele încercări poetice, Stalin a trecut la alcătuirea bibliotecii sale, în special după 1917, ajungând să dețină un număr imens de cărți, peste 25000 de volume, răspândite în diversele sale reședințe. Cărțile din bibliotecă sa erau sistematizate pe domenii: literatură, istorie, filozofie, economie, agricultură etc., Stalin interesându-se de orice activitate umană, intervenind în dezbateri. Pentru ordonarea bibliotecii sale s-a folosit de biblioteca lui Lenin, Șușanika Manucearianț, cea care a lăsat un volum de memorii și a cărei viață a durat până în 1969. Mărturii despre biblioteca lui Stalin au lăsat și Evghenia Zolotuhina și Leonid Spirin, de unde și concluzia lui Roberts: „Prin urmare, o estimare mai precisă a mărimii bibliotecii lui Stalin ar fi aceea că aceasta cuprindea aproximativ 25000 de cărți, broșuri și periodice“ (p. 152).

Cititor avid, Stalin și-a propus să citească 500 de pagini pe zi, iar apoi după cum mărturisește fiul lui Lavrenti Beria,

Sergo, 300 de pagini. Obișnuia să-și facă însemnări și adnotări. Personal, consider că un asemenea număr uriaș de pagini citite zilnic era imposibil de realizat, pentru că funcția deținută în partid (secretar general al Partidului Comunist) îl împiedeca, lucru constatat și de Geoffrey Roberts: „Volumul de muncă al lui Stalin în calitate de secretar general era enorm și a continuat să crească pe măsură ce birocrăția partidului-stat s-a extins. Rapoartele, rezoluțiile și stenogramele care treceau prin biroul său erau nesfârșite, la fel ca vizitatorii frecvenți și reuniunile la care trebuia să participe. [...] La fel ca în cazul multor lideri politici, cea mai mare parte a lecturilor lui Stalin a fost ocupată de rapoarte, informări și corespondență“ (p. 118-119). În 1931, Stalin observa că Rusia a rămas în urma țărilor civilizate cu 50-100 de ani și dacă acest decalaj nu era recuperat, în 10 ani, Rusia era zdrobită. Activitatea lui Stalin este umbrită de declanșarea Marii Terori (1936-1937), începută în 1934 prin moartea lui Kirov, încheiată cu asasinarea lui Troțki, în 1940. De Katyn tot Stalin ar fi vinovat. Nu este omisă ipoteza că Stalin ar fi recurs la plagiat, apoi era obsedat de spioni și criza halatelor albe.

În concluzie, autorul surprinde numeroase fațete ale vieții lui Stalin: „Există numeroase teorii ale conspirației cu privire la moartea lui, însă adevărul este că Stalin a suferit un atac cerebral la data de 1 martie și a decedat patru zile mai târziu“ (p. 144). Evident, cartea lui Geoffrey Roberts completează o vastă bibliografie despre viața lui Stalin.

* Geoffrey Roberts, *Biblioteca lui Stalin. Dictatorul și cărțile sale*, București, Editura Corint, prefață de Sorin Cristescu, traducere din limba engleză de Anca Anamaria Moise, 2023, 459 p.

Amplul eveniment, desfășurat pe trei etape, a debutat cu Expoziția de fotografie „Tur de confrerie“ – *Ovidiu Ungureanu*, organizată la Muzeul Național al Marinei Române (Constanța, 10 aprilie 2024), și a continuat cu Expoziția de pictură „Vâlva visului“, semnată de *Gabriela Culic*, lansarea albumului de artă „Vâlva visului“ – Gabriela Culic și a revistei „Vitralliu“, recitalul extraordinar susținut de *Raluca Dobre* (vioară) și *Edit Arva* (pian), desfășurate la Centrul de Cultură „George Apostu“ (Bacău, 23 aprilie 2024). Cea de-a treia manifestare cuprinsă în proiect, realizată în parteneriat cu Complexul Muzeal Național Moldova Iași – Muzeul de Artă, a avut loc la Palatul Culturii din Iași, la data de 14 iunie, când a fost deschisă expoziția „Patrimoniu – valoare și valorizare“. Expoziția face parte din proiectul *Zilele Centrului de Cultură „George Apostu“ – 2024 (Constanța – Bacău – Iași)*, care are drept scop promovarea

patrimoniului cultural, prin facilitarea circulației valorilor dincolo de limitele spațiilor tradiționale ale instituției.

„Patrimoniu – valoare și valorizare“ (pictură și sculptură) a oferit publicului ocazia de a descoperi o colecție impresionantă de opere de artă din patrimoniul Centrului de Cultură „George Apostu“, semnate de George Apostu, Alexandru Gheorghiiță, Geta Caragiu, Nicolae Fleissig, Napoleon Tiron, Aurel Vlad, Marin Gherasim, Min-Chin Tung, Gheorghe Zărnescu, Florina Breazu, Vasile Tolan, Vladimir Palamarciuc, George Mircea, Timotei Bătrânu, Mihai Chiuaru, Mariana Păpară, Ilie Boca, Alexandru Macovei, Andreea Palade-Flondor, Liviu Nedelcu, Dan Palade-

Flondor, Ion Văsâi, Victor Cuzmenco, Tudor Zbârnea, Gabriela Culic. Lucrările sunt rezultate din activitățile culturale desfășurate de-a lungul celor peste 30 de ani de existență ai instituției, incluzând donațiile artiștilor participanți la expozițiile personale și de grup, precum și lucrările create în cadrul Simpozionului Internațional de Sculptură „George Apostu“ (1994-1998) și Rezidenței Internaționale de Sculptură „Albastru“ (2017-2019). Expoziția a fost prezentată de criticul de artă Maria Bilașevschi și de prof. univ. dr. Petru Bejan. Totodată, publicul a fost invitat să viziteze (în Sala „Henri Coandă“) și o altă expoziție, de fotografie, dedicată vieții și operei sculptorului George Apostu (1934-1986), inti-

tulată de realizatorul ei, regretatul istoric de artă Mihai Oroveanu, „George Apostu – inedit“. Cu ocazia manifestării de la Palatul Culturii din Iași, a fost prezentată și o vastă colecție de produse culturale marca Centrul de Cultură „George Apostu“, adevărate branduri intrate în patrimoniul spiritual local și național (unul dintre acestea este revista „Vitralliu“), care nu doar consemnează un destin instituțional, ci deschide noi orizonturi de cunoaștere și înțelegere a lumii de ieri, de azi și de mâine. De asemenea, publicul meloman ieșean s-a bucurat de un concert special, susținut de Zenosyne Saxophone Quartet din Italia, eveniment organizat în parteneriat cu Asociația de Concerte „Syrinx“ (președinte, Pavel Ionescu-Ambrosie).

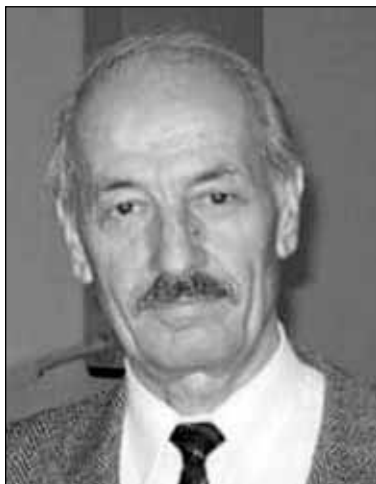
Menționăm că programul cultural pentru anul 2024 al Centrului de Cultură „George Apostu“ se desfășoară sub genericul *Patrimoniu – valoare și valorizare*. (A)

Zilele Centrului de Cultură „George Apostu“ – Bacău, 2024

N. 8 iunie 1939, în comuna Osoi (în prezent, sat de reședință al comunei Comarna), județul Iași. Referent, instructor, profesor, poet, jurnalist. Ivit pe lume într-o familie numeroasă, cu șapte copii, a trăit până la vârsta școlarității împreună cu frații și surorile sale, suportând alături de ei și de părinții nativi greutățile provocate de cea de-a doua mare conflagrație mondială. Din pricina acestora și a secetei ce a bântuit Moldova, în decembrie 1946 a fost nevoit să se despartă de cei dragi și, împreună cu doi frați și o soră, să ajungă tocmai la Corabia, în județul Romanați, unde au fost repartizați unor familii. El a avut șansa să fie găzduit de Anica (n. Chicosu) și Petre Rădulescu, care l-au îndrăgit și, în cele din urmă, l-au înfiat, scăpându-l de griji și asigurându-i un viitor la care nu visase. Pierzând primul an școlar, început la Osoi cu învățătorul G. Călcâi, în 1947 a reluat cursurile la Școala Nr. 2 din Corabia (1947-1954) și chiar dacă în fiecare an a avut alt învățător, a absolvit cu bine atât ciclul primar, cât și pe cel gimnazial. Influențat de instructoroarea superioară de pionieri M. Stănculescu, în 1948 a devenit pionier, apoi comandant de detașament și de unitate, iar cu sprijinul profesoarei de limba română Elena Aldea, „redactor” la gazeta de perete, unde a scris, între altele, articole despre Canalul Dunăre-Marea Neagră. Grație rezultatelor la învățătură, a fost admis la cursurile Scolii Medii Mixte din Corabia (1954-1957), unde un rol important în formarea sa l-au avut profesorii N. Manea (limba română), Darius Stănescu (sport) și Visarion Băluță (desen). După absolvire a vrut să se înscrie la Facultatea de Drept, numai că profesia de comerciant a tatălui

Personalități băcăuane

Valentin Rădulescu

adoptiv i-a stricat „dosarul” și, în consecință, a revenit la Osoi, unde printr-un concurs de împrejurări a ajuns referent principal la Sfatul Popular. Doi ani mai târziu a fost admis la Școala Tehnică de Activiști Culturali din București (1959-1961), la absolvire fiind repartizat ca instructor artistic la Casa Raională de Cultură „Ion Vidu” din orașul Lugoj. Aici s-a impus rapid prin varietatea și calitatea actelor artistice propuse publicului, pe care le-a făcut cunoscute inclusiv în paginile ziarului regional „Drapelul roșu”, unde a debutat cu corespondențe culturale. Propulsat după numai un an în funcția de director al Casei Raionale de Cultură din Deta, jud. Timiș, îi revigorează și acesteia activitatea, însă în 1963 decide să se transfere pe același post la Casa Raională de Cultură din Târgu Ocna, regiunea Bacău, unde o ia meticolos de la capăt, ca și la Casa Orașenească de Cultură din Onești (pe atunci, Gheorghe Gheorghiu-Dej), unde se transferă în 1965, dar ca instructor artistic. Deși lucrurile legate de profesie intraseră pe o traiectorie ascendentă, în 1970, ca urmare a desființării instituției, revine la preocupările gazetărești și e numit redactor-șef la Centrul de Radioficare din localitate. Îi lipseau însă activitățile culturale cu implicare directă, așa că în 1973 trece în învățământ, la Casa Pionierilor din Onești (azi, Clubul Copiilor), mai întâi la catedra de creație literară, apoi la cea de carting și, din 1975,

la clasa de teatru și teatru de păpuși. Aici a înființat Studioul de Teatru „George Vraca”, cu o activitate fructuoasă în plan artistic și cu o stagiune permanentă pentru copii și tineret, de care au beneficiat mii de elevi și părinți. Cum între timp și-a completat studiile, urmând la fără frecvență cursurile Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1978-1982, cu teza de licență „Monografie onomastică a comunei Târgu Trotuș”), în 1980 răspunde unei noi provocări și devine profesor de limba rusă la Școala Generală Tuta, comuna Târgu Trotuș. În același an debutează cu poezie în revista „Flacăra”, colaborând apoi atât cu texte literare, cât și cu publicistică la revistele „Amurg sentimental”, „Anonimul”, „Apollon”, „Ateneu”, „Bogdania”, „Gândul anonimului”, „Îndrumătorul cultural”, „Jurnalul literar”, „Plumb”, „13 Plus”, „Tribuna”, „Zburătorul”, la ziarele „Jurnalul național”,

„Petrochimistul” și „Steagul roșu”. A rămas la catedră vreme de un deceniu, predând în anii din urmă limbile rusă și franceză la Școala Generală din Gura Văii (1982-1990), lângă Onești, dar s-a dedicat apoi aproape în exclusivitate activității publicistice și literare. În 1990 a fondat, astfel, împreună cu poetul Mihai Pauliuc și profesorul Mihai Ciobotaru, săptămânalul „Curierul de Onești” (1990-1998), pe care l-a condus în calitate de redactor-șef, urmat în scurtă vreme de suplimentele „Week-end” și „Jurnal de vacanță”. Ca poet a debutat în 1999 cu volumul „Abatoarele agresive” (Bacău, Editura Plumb), căruia i-a adăugat alte cărți ce-i conturează distinct profilul scriitoricesc: „Corabia cu pânze de păianjen” (București, Editura Amurg Sentimental, 2006), „Perdea de rezervă” (aforisme, idem, 2008), „Stăpânul cuvintelor” (București, Editura Societății Scriitorilor Români, 2013), „Hi Șu – poeme aglutinate” (Sinaia, Editura Amanda Edit, 2014), „Rană de literă – poezie prin cezariană” (idem, 2014), „Supradoza de vise” (idem, 2016), „Donatorul de iluzii” (idem, 2016), „Iluzii în alb: anepoeme” (idem, 2017), „Inorog iubit uniform: desene pe asfalt” (idem, 2018), „Povestea târfelor – reverberații fără rost” (idem, 2019) și „O idee goală în baie” (București, Editura Ghepardul, 2020). Cu creații e inclus, de asemenea, în antologiile „Jurnalul literar”, vol. II (Gheorghe Gheorghiu-

Dej, 1982), „Trepte de lumină” (Editura Amurg Sentimental, 2006), „Parfum de liliac” (idem, 2007), „Preludiul unui vis de toamnă”, vol. I (Editura Societății Scriitorilor Români, 2015), „Orpheon 2. Tradiție și modernitate” (Editura Inspirescu, 2016) și „Risipele senine. Antologia poezilor troțușeni” (București, Editura Amanda Edit, 2019), aceasta din urmă fiind un proiect care-i aparține. După ce a ieșit la pensie s-a stabilit în București, unde activează în mai multe cenacluri literare („M. Eliade”, al Societății Scriitorilor Români, condus de George Ursea; „Orfeu”, îndrumat de Ion Rațiu; „M. Eminescu”, al Centrului Cultural Țepeș; „Amurg sentimental”, coordonat de Ion Machidon, ș.a.) și, în 2014, a fondat Cenaclul literar și revista „AntiM”, pe care o editează. Doi ani mai târziu înființează la Onești, împreună cu Ștefan Epure, Adina Mitroiu și Ion Botezatu, Cenaclul „G. Călinescu”, cu o activitate destul de bogată, ce vizează în primul rând recuperarea și valorificarea operei creatorilor din zonă, iar în 2017 îi adaugă, la Huși, Cenaclul literar „Ion Alexandru Angheluş”, cinstindu-i astfel memoria. Senator al Centrului Cultural „Sfinții Mihail și Gavril” al Sectorului 2 din București, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști și al Societății Scriitorilor Români, e cunoscut și ca traducător (Serghei Zaconicov, Constantin Vansenkin, Vasili Kazanțev, Iurii Emilianov, A. Cuudakov, Piotr Covalenco, Vasili Belov), fără să-și fi valorificat însă transpunerile într-o carte. Știindu-l activ, nu ne îndoim că ne va surprinde și cu alte apariții editoriale.

Cornel Simion GALBEN

Cărți primite la redacție

- Anca-Daniela Mihuț, *Cartea despre teatru ascunsă în opera lui Mircea Eliade*, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2024
- Silvia Strătilă, *Refugiu în cuvântul cel dintâi*, București, Editura Amurg sentimental, 2023
- Ioan Țicalo, *Pământul – casa iubirii*, Iași, Ed. Junimea, 2023
- Gabriela Gîrmacea, *Ion Creangă – viața și opera*, București, Ed. Didactica Publishing House, 2023
- Codrin-Liviu Cuțitaru, *Scene din viața unui universitar*, Iași, Ed. Junimea, 2023
- Lina Codreanu, *Conexiuni culturale basarabene*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2024
- Petre Isachi, *Convorbiri imaginare cu Jorge Luis Borges*, Odobești, Ed. Salonul Literar, 2024
- Theodor Codreanu, *A doua schimbare la față*, Suceava, Ed. Accent Print, 2024
- Petruș Andrei, *Seniorul Grigore Codrescu*, Bacău, Ed. Rovimed Publishers, 2022
- Petruș Andrei, *Amintiri de la intersecția veacurilor – profesoara Mariana Velisar Codrescu*, Bacău, Ed. Rovimed Publishers, 2023
- Aurel-Florin Țuscanu, *Ținutul Romanului – retrospective culturale și spirituale*, Iași, Ed. Vasiliana '98, 2023
- Serghei Coloșenco, *Eminescu 39*, Bârlad, Ed. Sfera, 2024
- Paul Lucian Letzner, *Misterul copiilor din Transilvania*, Bacău, Ed. Egal, 2023
- Camelia-Iuliana Radu, *Schimb de noapte – Nachtschicht*, Cluj-Napoca, Ed. Avalon, 2023
- Ioan Barb, *Emigrând din altă singurătate*, Apahida, Ed. Neuma, 2023
- Carol-Daniel Sabău, *Simplissima*, Bistrița, Ed. Charmides, 2023
- Radu Florescu, *Ritualuri de îmbătrânire a sufletului*, Băbana, Ed. Rocart, 2024
- Cassian Maria Spiridon, *Poetul nopții și mitul luceafărului*, Iași, Ed. Junimea, 2023
- Elena Bostan-Delavicev, *Între îngeri și năluți*, Iași, Ed. PIM, 2024
- Cassian Maria Spiridon, *Solomon Marcus și Limba perfectă*, Iași, Ed. Junimea, 2024
- Laura Terente, *Actori cu vocația mentoratului: State Dragomir, Aurel Ghițescu, Gina Sandry Bulandra*, Iași, Ed. Junimea, 2024
- Maria-Luisa Țuculeanu, *Théâtre et arts visuels chez Eugène Ionesco – une perspective interdisciplinaire*, Iași, Ed. Junimea, 2024

Surâsuri migdalate

- Aforismul este limba mea maternă.
- Voi iubi aforismul chiar și după ce moartea ne va despărți.
- Cât de simplu era pe vremea lui Hamlet! El trebuia să răspundă doar la două întrebări: *A fi sau a nu fi?*
- Inteligența este un dar; caracterul – o zidire.
- Caută omul sau cartea care să-ți irige deșertul din suflet.
- Frica de deșert a înălțat piramidele egiptene.
- Nu știm despre suflet mai mult decât sclavii lui Mikerinos.
- *Ana lui Manole* – acest lîsus feminin al românilor.
- Lumea de astăzi este un Titanic în derivă, iar noi ne călcăm în picioare, unii pe alții, pentru cabine de lux.
- Ultima licitație s-a încheiat. Condiția umană a pierdut Livada cu vișini.
- În privința proștilor, natura este vinovată de două ori: întâi, că i-a creat; apoi, că nu le-a adus la cunoștință.
- Nepoate, îmi spunea unchiul Miluță din Priponești, când e să ai ghinion, și făcând dragoste poți să dai de un cui.
- După festivitatea de premiere, unii scriitori spun mulțumesc, alții – bogdaproste.
- Nu știu de ce prostituatele noastre își pierd vremea făcând trotuarul în loc să se apuce de autostrăzi.
- Prin bibliotecile de astăzi nici câinii polițiști nu reușesc să descopere urme de cititori.
- Și proștii, și nebunii vor să schimbe lumea. Și reușesc: când unii, când alții.
- Un singur poet român nu a luat niciun premiu în viața lui. Se numește Mihai Eminescu.

V. GHICA

Motto: „Fiecare cuvânt este o prejudecată.”
Friedrich Nietzsche

Ion FERCU

șoaptele nuanțelor

Prejudecățile: infern și provocare eternă (49)

Cel căruia îi este rușine atunci când zarul cade în favoarea sa

Tomás, eroul romanului „Insuportabila povară a ființei”, un terestru pragmatic prins în capcana dragostei pentru Tereza, destramă însă umbra vălului amintit, oferind onoruri unui real care supraviețuiește, parcă, doar din mila logicii unui destin care zâmbește îngăduitor, asediat de tristetii, către eterna reîntoarcere: „Omul nu poate ști niciodată ce trebuie să vrea, întrucât nu are decât o singură viață și n-are cum s-o compare cu niște vieți anterioare, nici s-o corecteze în viețile ulterioare” (*ibid.*, p. 14). Echivocul, care trăiește la Kundera din credința sa că „romanele gândesc”, este spulberat, deoarece nu putem trăi două versiuni diferite ale vieții, pe care apoi le-am putea evalua, și de aceea băjbăim căutând sensul. Suntem aruncați în mrejele gândului care se întrebă dacă viața are vreun rost. Tomás, Tereza, Franz, Sabina, personajele romanului, au convingerea că viețile lor nu sunt ancorate în *sens*. Reale doar parțial, ființările lor sunt ușoare aidoma unor fulgi care, la adierea cea mai mică, pot lua traiectorii imprevizibile. Aceasta este *insuportabila ușurătate* care locuiește în ființarea personajelor lui Kundera; ușurătatea existenței într-o lume lipsită de întoarcere. Romancierul-filosof trimite dihotomia ușurătate-greutate în planul relativului, îmbogățindu-ne cu îndoieli, interogații, sugerându-ne și

certitudini. Dacă ideea eternei reîntoarceri ar fi cea mai grea povară, cum ne spune Nietzsche, viețile noastre neaflându-se sub semnul repetiției, atunci acestea ne apar în „toată splendoarea ușurătății lor”. De aici decurge și indulgența pe care o manifestăm în evaluarea faptelor, îngăduința care are ca efect condamnarea oamenilor. Kundera se întreabă „cum poate fi condamnat efemerul”, deși tocmai premisa că totul este efemer ar trebui să ducă la judecarea mai aspră a faptelor...

Pentru Nietzsche, accep-tarea eternei reîntoarceri nu generează zvârcoliri dureroase ale conștiinței, întrucât fiecare acțiune, sentiment, pasiune care ne caracterizează viața sunt produsul voinței noastre. Kundera trimite în universul eternei reîntoarceri contrastul dintre *greutate* și *ușurătate*. Protagonistii romanelor sale ne vorbesc despre viața lor, care poate fi strivită sub greutatea factualului, a fricilor și durerilor esențiale. Romancierul ceh propune un singur tratament: viața construită pe savurarea unor momente de frumusețe și a unor apropieri care produc bucurie; un fel de ușurătate mai „suportabilă”...

Lui Nietzsche, Kundera i-ar putea spune că suntem binecuvântați cu *ușurătatea ființei noastre*, că nu putem afla niciodată care dintre alegerile noastre sunt cele bune sau cele mai bune, deoarece nu există niciun simulator al vieții

capabil să ia în calcul toate variabilele necesare și să decidă pentru noi. În consecință, n-ar trebui să ne preocupe (prea mult?) asta. Nu avem nevoie să trăim pentru a genera cea mai bună viață; avem nevoie doar să trăim. În cele din urmă, cine știe care ar fi cea mai bună viață, cea mai grozavă versiune a vieții noastre?

M-aș fi așteptat ca Milan Kundera să ne spună că *eterna reîntoarcere* a lui Nietzsche are totuși valoare etică, de test care ne permite să ne evaluăm viața, atât cât am trăit din ea, pentru ca, eventual, să aruncăm în restul nostru de viață încercări care ar putea-o face mai suportabilă. Dar a-i cere lui Kundera să ne ofere evaluări... didactice este prea mult.

Către *eterna reîntoarcere* nietzscheană sunt trimise priviri critice din toate zările. Pentru Ernst August Bertram, aceasta este doar o „himeră fundamentală pronunțat educativă”, o „veșnică autocrucificare” („Încercare de mitologie”, București, Editura Humanitas, 1998, p. 292, 115). Karl Löwith privește eterna reîntoarcere ca pe o transgresare de sine a nihilismului. Pentru Nietzsche, care încearcă să depășească temporalitatea și să recupereze dimensiunea cosmologică a presocraticilor de pe soclul modernității creștine, eterna reîntoarcere este o „religie atee” și o „metafizică fizică”, un imperativ categoric etic al unui postulat practic, din voința umană de a determina

un scop suprem, rezultând un sens istoric și antropologic, spune Löwith. Elisabeta Diana Korpos („Nietzsche și Eterna Reîntoarcere”, <https://www.google.com/Diana+Korpos+Nietzsche>) argumentează că „pentru Löwith, dimensiunea etică și demonstrația științifică sunt la fel de importante în prezentarea ideii de Eternă Reîntoarcere. Voința de neant, inversată în voința de Eternă Reîntoarcere, dezvoltă parabola omului ca Reîntoarcere a Aceluiași, dornic mereu de a-și fixa un scop ideal, cuprins paradoxal în lumea ca Repetiție a Identicalului lipsită de sens, creatoare și devoratoare”. Francezul Pierre Klossowski, cel care prin „Nietzsche et le cercle vicieux” (1969) i-a influențat pe Michel Foucault, Gilles Deleuze și pe Jean François Lyotard, opinând că Nietzsche va susține o cultură a afectelor, a viului, a cazului particular prin experiența trăită a eternei reîntoarceri, argumentează că spunând *da* istoriei sale trecute, individul aprobă toate bucuriile și suferințele posibile ce aparțin propriului potențial, seria precedentă și cea succesivă, pentru a se regăsi pe sine, cândva, încă o dată. Această *conspirație a cercului vicios*, avansează Klossowski, ar fi proiectată împotriva științei, a moralității și a selecției naturale darwiniste care conspiră cu gregaritatea.

Gilles Deleuze insistă asupra gândului că filosoful german ne învață să nu con-

fundăm voința de putere cu dorința de dominare, pe cei tari din regimul social cu cei puternici și să nu înțelegem eterna reîntoarcere ca pe un concept preluat de la presocratici, semnificând revenire în același punct. Eterna reîntoarcere este privită ca rezultat al „loviturii de zaruri, afirmare a necesității”, ca număr „care reunește toate membrele hazardului, dar și reîntoarcerea primului timp, repetarea aruncării zarurilor, reproducerea și re-afirmarea hazardului însuși” („Nietzsche”, București, Editura Fundației Culturale *Ideea Europeană*, 2005, p. 35). Destinul are chipul unei *buneveniri* a hazardului. Zarathustra insistă că zarul trebuie în așa fel jucat, încât să afirme întregul hazard dintr-o singură lovitură, pentru că doar abia atunci „hazardul este un prieten care vine să-și vadă prietenul și pe care acesta îl face să revină, un prieten al destinului căruia destinul însuși îi asigură eterna reîntoarcere ca atare” (*ibid.*, p. 37). I-am putea reproșa lui Deleuze faptul că ridică hazardul la nivelul statutului necesității, deși însuși Nietzsche nu a făcut decât să sugereze această îndrăzneală? Afirmând că haosul universal, care exclude orice activitate cu caracter final, nu se află în contradicție cu ideea de ciclu, întrucât aceasta nu este decât o „necesitate rațională”, Nietzsche îi asigură însă lui Deleuze temeieri pentru avansarea îndrăznelilor sale hermeneutice. „Sunt Zarathustra necredinciosul: eu fac să aibă în cratița mea tot ce întâmplare este. Și asta nu când întâmplarea e coaptă până într-atât încât să-i poftesc bunăvenire și să fac din ea hrana mea” („Așa grăit-a Zarathustra”, București, Editura Antet, 2012, p. 143) este încă un argument care susține interpretarea deleuzeană, dar, când Nietzsche îmi vorbește despre „hazarduri înspăimântătoare”, din nou am îndoieli față de interpretarea fără echivoc al lui Deleuze. Când Zarathustra, în *Prologul său* (*ibid.*, p. 9), îmi mărturisește că-l iubește pe cel căruia îi este rușine că zarul cade în favoarea sa, întrebându-se dacă nu cumva este un trișor („Sunt, așadar, un fals jucător?”), mă întreb iar dacă Deleuze are dreptate...

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

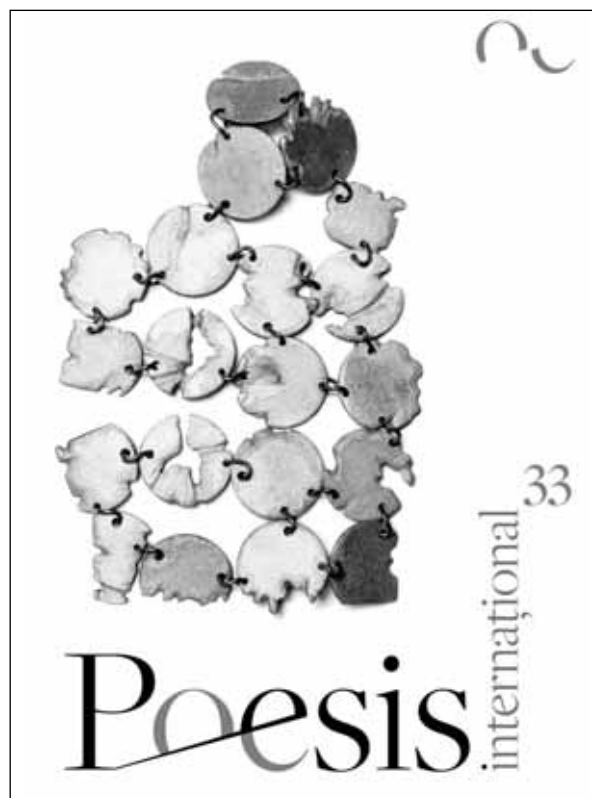
Poesis internațional

nr. 33 (1/2024)

Chinua Achebe pare mai aproape de sensul limbajului primordial decât suntem în Europa. Noi discutăm despre formele corupte ale limbajelor, de la cel politic până la cel al criticii literare și al comunicării sociale. Dar pentru a vedea clar acest avertisment ce vine din Africa trebuie citit „Poesis internațional” nr. 33, în care Claudiu Komartin realizează cu mult mai mult decât un obișnuit număr de revistă. Ne propune o antologie de poezie africană postcolonială, pentru care mobilizează zeci de contributori. Aici „poezie” va însemna mai mult decât ce se înțelege de obicei prin poezie: surprinde istoria unui continent, cultura, gândirea, relațiile cu alte culturi ale lumii și atitudinile față de acestea, mai ales față de reprezentările distor-

sionate ale africanilor în literaturile vestice. Printre alte lucruri ce pot fi remarcate, iată un credo al lui Sony Labou Tansi: „A fi poet în zilele noastre înseamnă să vrei din toate puterile, din tot sufletul și din toată carnea, chiar cu arma îndreptată spre tine [...], ca niciun chip al realității omenești să nu fie înghițit de tăcere”. Cele două secțiuni principale ale antologiei sunt „Africa francofonă” și „Africa anglofonă” și prin ele ne este oferită, dincolo de cele pomenite deja, o fărâma din sensibilitatea poetică a unui continent. Succintele biografii ale autorilor antologați sunt și ele binevenite. Un număr de revistă care nu ar trebui să lipsească din biblioteca niciunui intelectual.

Dan PERȘA

Textul acestui articol este inclus în paginile volumului „Nietzsche, sihastrul din noi”, apărut la Editura Academiei Române, lansat recent în librării.

Iulian CĂTĂLUI

Un jurnal teribil din anul Revoluției

Cartea *De uz strict personal*, scrisă de poetul, romancierul și dramaturgul Liviu Ioan Stoiciu, publicată în 2022, la Editura Junimea din Iași, este un jurnal literar de tip intim lăuntric, personal, o specie mai aparte a genului memorialistic, o notație, consemnare sistematizată a activităților și reflecțiilor unui diarist. Volumul scris la început doar pentru uzul autorului (oferit apoi publicului larg prin tipărire), cu o „sinceritate debordantă” care este improbabilă în jurnalele scrise pentru publicare, poartă subtitlul *Din anul Revoluției – jurnal. Și după 17 ani, elegii ale unui accident*, jurnalul din anul Revoluției cuprinzând gânduri, reflecții, fapte și întâmplări din perioada iulie – septembrie 1989, iar „Addenda”, un lung și intens poem medicalo-filosofico-religios intitulat *Mărturisitor. Elegii ale unui accident*. În această carte, Liviu Ioan Stoiciu a transcris pagini de jurnal dintr-un registru cu file dactilografate din perioada 1 iulie – 14 octombrie 1989, *Jurnal confidențial LIS – de uz strict personal* fiind titlul acestui registru. Pe lângă notațiile obișnuite din acea perioadă, autorul a adăugat ceea ce se cheamă *notele LIS*, niște comentarii, explicații ori adăugiri la adnotările din 1989, scrise în italice, pe diferite teme, în general politice și literare.

Autorul notează aproape tot ce i se întâmplă în perioada menționată, ce vede, aude, observă, ce citează, scurtele programe TV, activitatea de la Biblioteca Județeană din Focșani, chiar și ce îngurigează, plus despre cozile la alimentele de bază și nu numai, din sinistrul regim al lui Nicolae

Ceașescu, dictator numit de LIS, pe scurt, Nico. Cea. De altfel, jurnalul debutează cu citarea și analiza cuvântării lui Nico. Cea. de la sfârșitul lunii iunie 1989, subliniind că vânătoarea de disidenți va continua, iar „marele despot al României de azi”, cum îl numește LIS, mulțumea Partidului pentru propunerea de a fi reales la al XIV-lea Congres al P.C.R. în funcțiile ce le deținea de 24 de ani. Stoiciu a reținut și câte ceva din cuvântarea președintelui Uniunii Scriitorilor din România, D.R. Popescu, la cea Plenară, precizând că acesta era un „pupincurist oficial de soil”, care-i producea greață, citându-l pe DRP cu următoarea frază: „Scriitorii înconjoară cu stimă și respect pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul de omenie...”

În continuare, Liviu Ioan Stoiciu se întoarce puțin în timp, amintind și de *Scrisoarea celor șase*, apărută în martie 1989 la BBC și Radio Europa Liberă, care critica politica urmată de Ceaușescu, semnată de membri marcanți ai PCR – Securitate, printre care Silviu Brucan și Alexandru Bărlădeanu, aflați în iulie 1989 „în stare de arest la domiciliu”. De asemenea, este pomenit poetul șaptezecel Mircea Dinescu, aflat și el în stare de arest la domiciliu, luându-i-se dreptul la semnătură,

Stoiciu comentând că Dinescu a fost „exilat teoretic” la Tecuci, în timp ce filozoful și eseistul Andrei Pleșu era „exilat” la Tescani – Bacău, iar astuțiosul securist, profesor de marxism, Virgil Măgureanu, era și el „exilat” la Focșani (Stoiciu se va întâlni, intersecta cu acesta), fiind o coincidență fascinant-interesantă; adică exista în miezul Moldovei un triunghi „disident – exilat de la București”, nu departe de granița cu Moldova sovietică, de unde avea să se exporte Revoluția lui Gorbaciov, a *perestroikăi* și a *glasnost*, întâi cu inventarea Frontului Popular Român de la Iași, care a dat revoluționari pe bandă rulantă din 14 decembrie 1989 începând.

Cele consemnate în acest jurnal stoicean pot fi grupate în trei categorii: întâmplările sau faptele de zi cu zi sau cotidiene, notații politice și cele de tip cultural-literar. Adnotările cotidiene sunt legate invariabil de asigurarea hranei sau pâinii celei de toate zilele, laptelui etc. și mersului la serviciu, la locul de muncă de atunci al poetului, Biblioteca Județeană din Focșani. Ele ne arată în ce condiții îngrozitoare trăiau instituții și fabrici (inclusiv directori de edituri, ca Ion Iliescu și Walter Roman) –, constituind totodată o rememorare, cât și un avertisment al lui Liviu Ioan Stoiciu vizavi de ceea ce ni se întâmplă în vremea comunismului vremelnice biruitoare și ce-ar putea să se repete pe viitor.

Partea culturalo-literară este focalizată atât asupra analizei și comentării revistelor literare din țară, urmărirea cronicilor literare apărute în acestea despre cărțile lui Stoiciu, în special despre volumul de poeme ivit chiar în anul Revoluției din 1989, *O lume paralelă*, cât și asupra jenantei lumi scriitoricești provinciale, în special. Pe de altă parte, autorul cărții de poezie *Inima de raze* este îngreșat de atâtea citate din

așa-zisa operă a lui Ceaușescu prezente în așa-zisa carte *Puterea politică*, de Virgil Măgureanu, „exilat” la Focșani ca muzeograf la Muzeul Județean Vrancea, fost colaborator al Securității interne în februarie 1972, încadrat apoi în DIE cu grad de căpitan și numele conspirativ „Mihăilă Mihai” (potrivit lui Ion Mihai Pacepa) și primul director al SRI după 1989. Toate acestea sunt notate cu o asemenea acribie încât l-ar face invidios pe pictorul italian Jacopo Carucci, mai cunoscut sub numele de Pontormo, artist plastic manierist și portretist, reprezentant al Școlii Florentine, autor și al unui *Jurnal* sau *Il libro mio* („Cartea mea”, tradus din italiană), considerat „teribil” de către Victor Ieronim Stoichiță.

Chiar și atunci când nu face nimic sau nu i se întâmplă nimic, Liviu Ioan Stoiciu notează acribios: „Nu fac nici azi nimic; doar scriu în acest jurnal și pierd vremea cu ochii pe pereți sau la televizor”. De altfel, valorosul poet și diarist a declarat într-un interviu că „scrierea jurnalului este un tratament natural împotriva depresiei, de exemplu” (la fel și scrierea de poezie sau proză sau eseu-publicistică, pentru el, e o formă de terapie *self-control*).

În final, excelentul și pasionantul jurnal *De uz strict personal* ne spune că trăiam într-o lume paralelă până la Revoluție: o lume a lor, a politicienilor comuniști, care ne conduceau abuziv, mincinos, și a noastră, a muritorilor de rând, care eram victime ale sistemului. Valorosul și intensul document scoate în evidență lumea românească „așa cum era”, atât cât putea Liviu Ioan Stoiciu să perceapă, „din afară”.

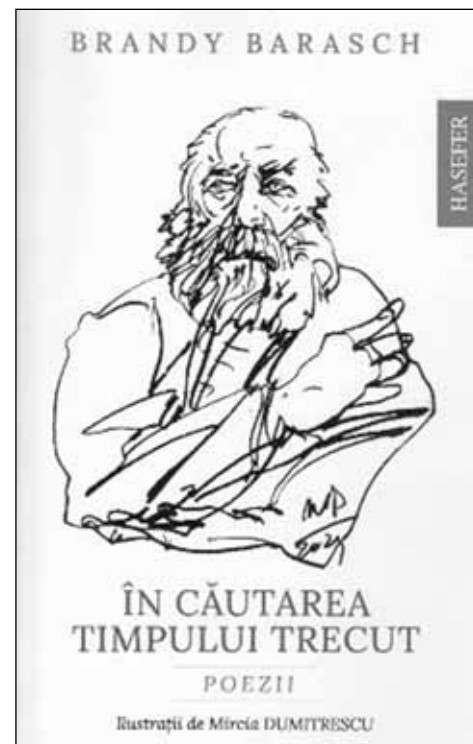
La Editura Hasefer a apărut volumul de poezii *În căutarea timpului trecut*, semnat de Brandy Barasch, un iubitor al scenelor culturale, un fin cunoscător al limbajelor artistice, un poet care debutează în volum... tardiv, dar o face cu mult șarm, cu priceperea celui care se bucură de forța cuvântului. Discursul asumat probează în moduri diferite voința de participare la toate provocările vieții, mizând pe un registru ludic ce iese în evidență. În esență, poemele lui Brandy Barasch dezvăluie o sensibilitate neoromantică ce joacă totul pe cartea unuia dintre cele mai nobile sentimente. Printre rânduri se insinuează nostalgii ce capătă forme ademenitoare; prinse în rame potrivite, chipuri, locuri, varii aducerii-aminte transpun o proprie geografie, cu taine ce se cer împărțite. Am credința că, în întregul său, volumul nu a fost conceput pentru a se înscrie în vreo modă literară, nici din pricina unor posibile reproșuri pe care cel în discuție le-ar fi putut aduce în fața istoriei, ci pur și simplu din preaplinul celor experimentate. Să ne înțelegem: rătăcitor în lumea largă, purtând totuși în suflet plaiurile de odinioară, vocea eului liric demonstrează abilități de fin observator, în fața cărora ar putea deveni geloși, aproape paradoxal, și cei mai pricepuți romancieri. E o poezie a detaliilor semnificative, a lucrurilor deopotrivă mici și mari, așezate în proporții potrivite, în așa fel încât fotografia de final ne îngăduie să privim o realitate lipsită de artificialitate. Lumea lui Brandy Barasch nu e una încălțată, plină de mofturi, de reguli, opreliști... E plină de energie, realitate care, de multe ori, se regăsește în

Brandy Barasch – În căutarea timpului trecut

preferința pentru versul scurt, încărcat de construcții verbale. Extrem de sincer, am parcurs textele volumului mai degrabă în forma unor exerciții de versificare cu caracter memorialistic și cred că o asemenea cheie de lectură e cea mai potrivită. Să nu ne lăsăm însă păcăliți: în multe rânduri, realitatea efectivă e dublată de coridoare interioare, extrem de subiective, generate de propriile experiențe culturale. La o adică, lista numelor aduse în discuție e lungă, impune prin calitate intrinsecă – în texte ne întâlnim aparent amestecat și fără prea multe criterii cu Borges, Spinoza, Cehov, Braque, Picasso, Leonardo da Vinci, Mussorgsky, Boticelli, Ștefan Luchian, Barbu Lăutarul, Anton Pann, Ovidiu, Nichita Stănescu ș.a.m.d. Al. Cistelean, cu privire la *În căutarea timpului trecut*, aprecia: „Călătoriile cele mai frecvente sunt însă în domeniul artelor, al tuturor, cu multe evocări de personalități sau «transcrieri» de tablouri ori de scene teatrale. Artele sunt universul prin care Barasch se plimbă cel mai mult și cu cea mai mare încântare, făcând adesea o vârtelnită referențială. Pe ele se bizuie și când probează puterea vizionară a poezilor/artiștilor: «Iată am dovada / Michelangelo a văzut / Cu ochiul liber / Ce telescopul vede / Abia acum». Toate «poveștile» de artă sunt lucrate cu un fel de pietate în care se insinuează o undă de umor, dar fără a știrbi starea inițială.

Devoțiunea cu ușoară șuguire pare a fi atitudinea standard la Barasch, putând astfel trece smerenia de artă în joc deserts. Doza potrivită de umor, dimpreună cu ironia și autoironia par a-l salva pe autor de la o candoare pseudomeditativă și chiar din spațiul unor „locuri comune”. Am lăsat să se înțeleagă, Brandy Barasch e *altfel* în primul rând grație unei vitalități poetice care amintește că frumosul va avea oricând puterea demiurgică de a salva o lume extrem de îndepărtată de chipul iconic pe care îl va fi purtat undeva – cândva...

Unele texte consemnează valențe de ars poetica („Eu am început să scriu” – „Eu am început să scriu / când alții vor să se oprească / Nu vreau să scuz că sunt bătrân / Dar biologia la vârsta mea / Are alte ritmuri obiceiuri / Eu-mi număr primăverile în toamne...” ori „Cuvântul” – „Mâna e un cuvânt / E și el un cuvânt / Cuvânt e tot un cuvânt / Orice e cuvânt”), altele – în legătură – desfășoară un itinerar cultural și spiritual. Dinspre mahala și Dudești (a se urmări prozopoemul dedicat), către world poetry („Logos – o poveste”). Alt unghi: rar păcătuind prin imagini facile (cum se întâmplă în „Flori de cires”), autorul schimbă registrele cu rapiditate, fiind atent la „Scrisoarea Annei Frank către Ana Novac” (suntem chiar atenționați: „Nu se știe / Ce a fost odată mai poate reveni”), apoi turnând ceva acid jazz în „Kennedy”, mărturisind un soi de incredere în „Amintiri”, „În

tramvai”, „Zori de duminică” ori reinterpretând în formă postbarocă un motiv „vechi de când lumea”, așa cum vedem în „Plastilină”.

Întemeiat, în prefața volumului, Felicia Waldman ne atenționează că avem de-a face în poezia lui Brandy Barasch cu realități complementare, „autorul aducând ludicul scenei în interiorul poeziei”. Toate acestea sunt acompaniate de câteva desene ale lui Mircea Dumitrescu, în aranjamentul grafic al Annei-Maria Orban.

Marius MANTA

Publicăm în acest număr traduceri a doi studenți înscriși în programul masteral de doi ani pentru Traducerea textului literar contemporan (MTTLC), inițiat și condus de prof. univ. dr. Lidia Vianu, organizat în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității București. Proiectul acestui masterclass,

precizează doamna profesoară, „este în același timp academic, literar, editorial și de promovare a literaturii române pe glob“. Cei doi tineri se numesc Raluca Sălciianu și Cosmin Petriea, cărora le dorim să-și fructifice în continuare pasiunea pentru arta traducerii și să aibă succes. (A.)

Dorothy YAMAMOTO

A crescut în burgul Barnet din nordul Londrei, unde tatăl ei japonez împreună cu mama ei englezoaică s-au stabilit după Cel de-al Doilea Război Mondial. Dubla origine este sursa de inspirație a multora dintre poemele sale. În prezent, locuiește la Oxford, unde lucrează ca editor independent; de asemenea, scrie poezie și cărți non-ficționale despre animale. Este editoarea și coordonatoarea antologiei *Hands & Wings*, în care peste 50 de poeți s-au inspirat din experiențele Fundației caritabile „Freedom for torture“ (care oferă îngrijiri terapeutice celor ce au supraviețuit actelor de tortură). În 2018, Dorothy Yamamoto a publicat cartea de pamflete *Honshu bees* (*Templar poetry*).

Prezentare și traducere de
Raluca SĂLCIANU

Fiicele lui Minyas răspund*

Erai mereu în preajma noastră
tot încercând să ne pătrunzi în cerc
tot încercând s-auzi ce zicem,
dar noi vorbeam în altă limbă,
una secretă, doar a noastră,
și de poveștile noastre tu n-ai avut
habar.

Și asta te înnebunea.
Și de-asta ai aruncat blestemul.
Un șoc la început, firește –
brațele noastre fine șlefuite până la os
și-acele fășii ce se-ntindeau
cu degetele noastre
nu fuste, ci piele, propria noastră piele.

Voi ai să ne îndepărtăm –
soră îngrozită de propria soră –
dar suntem mai unite ca oricând
una lângă cealaltă în cuibul nostru
strângându-ne prețioșii pui
în adăpostul aripilor noastre.

Tragi cu urechea să ne-auzi?
Știi că te tachinăm și-ți ignorăm privirea
ca pe o vedenie în noapte
sau o pasăre târzie.
Pe cât te-ai strădui, îmbătrânești
(da, Dionisos, și zeii-mbătrânesc)
urechile-ți sunt surde și niciodată
n-ai s-auzi

glumele noastre împrăștiate-n cer
și râsul nostru lin.

* În *Cartea a IV-a din Metamorfozele lui Ovidiu*, fiicele lui Minyas refuză să participe la un festival în onoarea zeului Bacchus (sau Dionisos), preferând să stea înăuntru, torcând și spunându-și povești. Drept răzbunare, zeii le transformă în lilieci.

Bufnița

după o xilogravură
de Naoko Matsubara

Vezi bufnița?
E adăpostită-n întuneric, iar ochiul ei
ne privește căutând.
Bufnița e noaptea, bufnița e așteptarea
când noi așteptăm
ca lilieci să apară.
Eu îi văd prima, apoi te chem,
iar tu vii desculț, pe vârfuri,
spre banca noastră din grădină.
Cerul e albastru de dinaintea bezei,
acea nuanță greu de exprimat.
În liniște stăm împreună
și împreună ne-ncălzim,
între ghiveciul cu salvie rămuroasă
și maldărul de cărămizi în care melcii
se ascund,
bucuroși să așteptăm, fie ce-o fi...
Și-apare unul, fâlfâind ca un scris de
mână întortocheat
pe după păr și peste zid –
încă un ornament pus
peste un întuneric deja plin
de bufnițe și vieți ce nu se văd...
Iar noi intrăm și închidem ușa.

Fluturii „ochi de păun“

Uneori, când deschid o carte,
ei se strecoară afară – mici
fragmente de text

refugiați ai iernii

Nu știu dacă și fluturii speră –
ci doar că un instinct
i-a ghidat printre pereții noștri

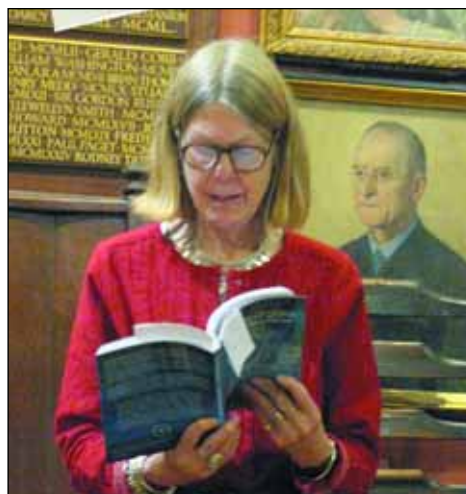
într-un labirint de cuvinte
pe care nu le-nțelegeau

mai mult decât
o ușa închizându-se

Statui în inundație

Nu ultimele chipuri umane
dar pe-aproape.
Apa se tot ridică peste inscripții,
peste date, peste renume
și-apoi deasupra cizmelor
și-a săbiilor de piatră.

Și nemișcați stăteau
fără vreun gând să miște sau să fugă
sau faima deoparte să și-o pună.
Și găinațul străvechi
a început să se dizolve
dar păsările nu se mișcă, înfipti
stau porumbei pe chipiuri decorate –
flotilă mică, până când toți
se ridică și pleacă-n zbor departe.

Wendy FRENCH

A fost directoarea unei școli dintr-un spital de psihiatrie. A condus un curriculum bazat pe artă, crezând în artă ca modalitate de a-i ajuta pe tineri, ținând cont de existența lor haotică. A lucrat în comunitate cu serviciile sociale din Croydon și cu bibliotecile din Surrey. În prezent, este co-director la UCH Macmillan Cancer Centre și la Maggie's Centre din cadrul Royal Marsden.

Wendy French a publicat două broșuri și patru cărți de poezie. A editat, împreună cu un coeditor, trei cărți de poezie pentru tinerii din școlile spitalelor.

Prezentare și traducere de
Cosmin-Ionuț PETRIEA

Radiologul

E dimineața în care sora mea
pictează portretul clinicii.
Până la ultimii trei pacienți,
consultația pare
nemuritoare. Pacienta, resemnată,
stă picior peste picior.

Picioarele nu mai pot ține pantofii,
pieptul greu o scufundă
în timp ce așteaptă
lângă o femeie care,
absentă în propriul gând,
primește diagnostic,

O alta stă într-un picior,
simțindu-l pe al doilea.
Ar merge totul rapid dacă ar ieși cu ea
pe ușa cu sens unic.
Este ultima chemată,
știe cum se va termina

controlul de rutină – cuvântul
prinde rădăcini în gânduri –
chiar și ploaia de azi se întâmplă.
Aici, pe cealaltă față a Țării Galilor,
soarele nu plânge

după fulgerul crepuscul. Cerul
tot în albastru electric.
Când am insomnia, mă duc
la marginea visului ca să văd luna.
Câmpul e strivit de Clopotei
de Canterbury și Campionul Roșu

crăpând pereții cu o milă
descompusă-n crugul nopții.
Mă-nțeapă inima de dor. Azi-dimineață

m-au lovit glasul ciocârliei
și al pitulicilor care dau valurile
Corsicii pe o vară în Țara Galilor.

aici se stinge vara. Mama ne-a spus
să ancorăm realitatea în amintiri.
Există ochi care ne văd doar pe noi.
Dar vorbesc cu sora mea
despre salon, despre grădină,

dspre drumul care duce la mare.
Cormoranul străpunge
strigătul pescărușului.
Le port pe ambele pentru tine.

Prima incizie

Rebecca ne amintește de ultima
intervenție
în care bătrânul acela simpatic
a murit după două zile.
Deși nu ar trebui, își poartă vina
pentru acest bătrân de optzeci
și cinci de ani, care iubea
să spună povești,
așa cum spune ea acum,
cu răsuflarea tăiată.

E intrigată de tehnicile
celor doi chirurghi –
unul atât de agresiv, încât pare
că repară bucăți de metal...
Fiecare incizie cu mâna de plumb
e brutală,

iar sângele curge odată
cu sudoarea lui.
Asistenta îi șterge fruntea,

iar celălalt, atât de blând,
de la prima incizie,
cu bisturiul ca o baghetă dirijată
de Brahms.

Îl coboară și parcă înflorește în suflet
așa cum curge sângele din sânul ei.
Ca un râu, care transcende
muzica până la sol.

Tiparul

Albastru în perete, hârtie de calc
decupată și împachetată ca o rochie
pentru fata care visează

pe patul de spital
în comă indusă, învelită-n morfină.

Sâmbătă e ziua nunții;
măinile asistentelor
lucrează printre umbre pentru a potrivi
tiparul

mătășii albe prinsă în trandafiri
din satin.

Mireasa va fi purtată pe coridoare

până va ajunge la altar. Spune „da“,
știind că o viață ar putea însemna
o săptămână. Capelanul

o poartă prin jurăminte. Asistentele
vor fi domnișoare de onoare;
îi vor aduce perfuziile,
se vor asigura că rochia nu îi cade
sub scaunul cu roțile.

Noaptea cade pe pământ.
Asistentele se adună, netezesc,
prind cu ace și cos.